

Miskolci Keresztény Szemle

A KÉSZ ökumenikus kulturális folyóirata

43. (X/3.) szám

2015

SZERZŐK

Dr. Boros Attila

Dr. Gedeon Magdolna

Gróf Lajos

Prof. dr. Dienes Dénes

Ifj. dr. Hafenschner Károly

Jónás Sándor

Dr. Kiss Endre József

Dr. Kabdebó Lóránt

Majorszki András

Mészáros Zoltán

Mikolai Vince

Dr. Molnár Róbert

Sasvári István

Dr. Sály Pál

A szerkesztőbizottság:
*Alakszainé dr. Oláh Annamária, Demjén Péter, Gróf Lajos,
Papp András, Rácsok András, Sasvári István, Zsugyel János,
Várhelyi Krisztina*

Lapalapító: *Gróf Lajos*

Felelős szerkesztő: *Jeney Edit*

Tipográfia: *Keglovics János*

Szerkesztőség (levélcím):
3530 Miskolc, Toronyalja u. 47.
Telefon: (46) 324-429
E-mail: keresztenyszemle@gmail.com

Kiadja a Keresztény Értelmiségek Szövetsége
miskolci csoportja,
az Eszmék és Értékek Alapítvány támogatásával
Felelős kiadó: *Alakszainé dr. Oláh Annamária*

Vád- és védőbeszéd

Én, Mécs, Isten szavának trombitája
s mint költő, élő lelkiismeret:
szétkürtölöm most minden égi tájra,
hogy vannak züllött ifjú emberek,
kikből nem lesz se szent, se honfi hős!
S e fiúkért valaki felelős!

A kis királyfit rajongástul égve
nagy mesterek védtek a bűn elől,
grófok, bárók s a pápa öszentsége
is érdeklődött hogyléte felől
– s ezekre nem vigyázott lelki csősz!
E fiúkért valaki felelős!

E fiúknak nem volt gyerekszobájuk,
hol mese-forrást rejtnek a zsaluk,
lakásuk volt egy rossz szagú muszáj-lyuk,
hol több család csókolt, pörölt, aludt!
Vagy ólban nőttek s rájuk tört az ősz.
E fiúkért valaki felelős!

Vagy műhelyekben, forgáccsal, csirizzel
kavart habarcs volt álom-malterük.
Az ételükben ember-jóság-ízzel
nem találkoztak, bár az ég derűt
szült, mert Istennel viselős!
E fiúkért valaki felelős!

Pofozta őket mester, gazda, béres
s rugdalta a kikent, kifent segéd:
sokszor volt lelkük s hátuk alja véres,

bőrük tetveknek vacsora s ebéd.
A csontjuk vitriolos s nem velős.
E fiúkért valaki felelős!

Csak ezt hallották mindég: „te gazember”,
s ha többen voltak, akkor: „csőcselék”,
irigy ebek a dús konckokkal szemben
s a háborúban ágyútoltelék!
Üvöltni kell, bár közhely, ismerős:
e fiúkért valaki felelős!

Nem tudnak semmit ők a Bibliáról
s hogy van Madách, Faust, lélek-asztagok!
S csak annyit tudnak az Isten fiáról,
hogy elítélt minden gaz gazdagot!
Kinél szurony s arany van: az erős!
E fiúkért valaki felelős!

Rothasztó testi-lelki rossz koszkoból
nem hámozta ki senki kincsüket
s zenghet a jóság száz angyal-torokból,
fülük az ég szavára már süket.
Szívük gennyes, szemük nézése bösz.
E fiúkért valaki felelős!

Ezeknek az lesz majd a messiásuk,
ki forradalmat, pénzt és nőt ígér,
a Múlt hulláján tánc lesz, kurjongatásuk
világ-lángok között a Holdig ér.
Jön a Halál, a mindent elnyelős:
ítélet lesz s valaki felelős!

Áldottak az Öregek Barátai

Áldott, aki megértéssel kísér
és fogja reszkető kezünket,
Áldott, aki tudja, hogy hallásunk
nehezen kapja el már a szót,
Áldott, aki nem csodálkozik,
hogy sok mindent nem látunk
és lassan jár nálunk az ész,
Áldott, aki nem veszi észre,
hogy ma megint kiömlött
a kávé az asztalon,
Áldott, aki mosolyogva áll meg,
hogy elbeszélgesse velünk,
Áldott, aki nem árulja el,
hogy ma kétszer hallotta

tőlünk ezt a történetet,
Áldott, aki fel tudja idézni
velünk a tegnapi emlékeit,
Áldott, akitől megtudjuk,
hogy nekünk is jut még
tisztelet, szeretet, hogy nem
vagyunk azért még mi se egyedül,
Áldott, aki segíti vinni öregségünk
keresztjét, amely nekünk
is oly nehéz,
Áldott, aki szerető leleményességgel
segíti ingadozó lépteinket
a hazafelé vezető úton.

(Mécs László 120 éve, 1895-ben született)

JÓNÁS SÁNDOR

Adjunk hálát az új kenyérért!

„Új kenyeret pedig és pergelt búzaszemeket és zsenge kalászokat ne egyetek mind a napig, a míg be nem vizitek a ti Isteneteknek áldozatát. Örök rendtartás ez nemzetségről nemzetségre minden lakóhelyeteken.” (3Mózes 23,14)

A kenyér útja már a teremtés hajnalán elkezdődik, amikor Isten így szól az első emberpárhoz: „Ímé néktek adok minden maghozó füvet az egész föld színén és minden fát, amelyen maghozó gyümölcs van, az legyen néktek eledelül» (1Móz 1,29). A maghozó gabonanövények, mindennapi kenyерünk Isten akaratából lettek meg ezen a világon, de az emberre bízta az Úr azok termesztését.

A kenyér árnyalt előrevetítése után később elhangzik a Teremtő szájából – amit a Szentírás elsőként jegyez – maga a kenyér szó is. A bűneset után, nem éppen kellemes körülmények között, az ember számára mondja kemény szavak kíséretében: „Orcád verítékével egyed a te kenyeredet, míglen visszatérsz a földbe, mert abból vétettél: mert por vagy te s ismét porrá leszel.” (1Móz 3,19)

Isteni ajándék a kenyér, amiért keményen meg kell dolgozni. Nem véletlen tehát, hogy a kenyér, mint táplálék, központi helyet foglal el életünkben, tudatunkban. „Éhe kenyérnek, éhe a Szónak, / Éhe a Szépnek hajt titeket” – írja Ady „Csak Máté földjén” című versében. A költő szavainak mezsgyéjén haladva és az emberiség történelmére visszatekintve azt tapasztaljuk, hogy néha túl is hajtja magát az ember, amikor a kenyérét keresi.

A Bibliában több mint 350 helyen – különböző szóösszetételekben – fordul elő a kenyér szó. Egyébként nyelvünkben, szóhasználatunkban közel kétszáz közmondás forog közszájon, ami mind a kenyérral kapcsolatos. Különböző testi vagy lelki állapotot, élethelyzeteket jelölünk meg a kenyér szó segítségével. Nézzünk erre néhány példát! A jóság kifejezésére: „olyan, mint egy falat kenyér”; „kenyérre lehetne kenni”, a nélkülözhetetlenség érzésének kifejezésére: „úgy kell, mint egy falat kenyér”, a reménykedés kifejezésére: „lesz még nekünk lágy kenyérünk”, az öregség kifejezésére: „megette a kenyere javát”, a szegénység kifejezésére: „keserű a más kenyere”; „nehéz kenyér az árváé”.

A kenyér tehát olyan a táplálékaink között, mint imáink közt a Miatyánk.

Régen természetközeli volt az ember: jól tudta – már a gyermek is – miből és hogyan lesz a kenyér. Örült minden darabkájának. Jól példázza ezt Arany János „Családi kőr” című versének részlete: „Pendül a kapa most, letevé a gazda, / Csíkos tarisznyáját

egy szegre akasztja / Kutat az aprónép, örülne, ha benne / Madárlátta kenyérdarabocsát lelne.”

Tudta azt is, hogy amit nehezen szerzett, azért illik hálát adni az Istennek. A 3Mózes 23,14-ből pedig látjuk, hogy mindez nem véletlenül van így. „Örök rendtartás ez nemzetségről nemzetségre minden lakóhelyen.” Erre a parancsra épül fel a mai, isten- és krisztuskövető ember új kenyérről, új zsengeről szóló ünnepe. Van olyan ember, akinek az a sorrend, hogy előbb hálát adok, és csak aztán eszem az új kenyérből. S ha teheti, nem is eszik addig új kenyeret, míg annak ünnepét meg nem tartotta. A hálaadás tehát elsődleges dolog. Nem lehet elhalasztani vagy elfeledkezni róla. Feleségemmel együtt gyermekeinket is úgy neveljük, hogy ha kapunk valamit, azt szépen meg kell köszönni. Ezt felnőttként sem szabad elfelejteni.

A kenyeret nem lehet csak úgy kimarni Isten kezéből és rohanni tovább, mert ezer dolgom van. Olyan szép hasonlatot használunk, amikor azt mondjuk: „a kenyér Isten arca”. Nos, akkor jól becsüljük meg mindkettőt. A kenyeret és azt is, akinek az arcához hasonlítjuk.

Isten arról is beszél Mózesnek, hogy a nyugalom napjáról se feledkezzünk el, és hogy mik az Ő ünnepei. Ez a csodálatos ritmus Isten jól megtervezett gondviseléséből ered. Hat napon át ott a kezemben a munkám eszköze, és végzem vele minden dolgomat, ám a hetedik napon kiürítem kezem, és azzal megyek Isten elé, hogy Ő töltsen meg kegyelmének áldásaival.

Az emberek gyakran alkalmakat, ürügyeket keresnek arra, hogy ünnepelhessenek. Az új kenyér ünnepe adott. Nem kell hozzá alkalmat keresni. Mi is behozzuk a templomba a mi kenyereinket, az úrvacsora kenyerét, a legnagyobb és legnemesebb – értünk hozott – áldozat szentséges megjelenítőjeként. Azt sem tartjuk véletlennek, hogy az, aki ezt értünk tette, Jézus Krisztus Betlehemben (Bét Lechem azt jelenti, hogy kenyér háza) született.

Kötelességünk a hívek javának és üdvösségének szolgálata

INTERJÚ OROSZ ATANÁZ
MISKOLCI GÖRÖGKATOLIKUS MEGYÉSPÜSPÖKKEL

Március 20-án Ferenc pápa a Magyar Katolikus Egyházon belül a bizánci rítusú katolikusok számára megalapította a Magyarországi Sajtójogú Metropóliai Egyházat. A Hajdúdorogi Egyházmegyét Debrecen székhellyel metropolitai (érseki) székké emelte. A Miskolci Apostoli Exarchátust egyházmegyei rangra emelte, megtéve a Hajdúdorogi Egyházmegye szuffragáneos egyházmegyéjévé. Első püspökévé Orosz Atanáz nevezte ki. Új egyházmegyeként a pápa megalapította a Nyíregyházi Egyházmegyét, amelynek kormányzójává Orosz Atanáz püspököt nevezte ki. A pápai bulla ünnepélyes kihirdetésére, valamint Orosz Atanáz megyéspüspökké történő beiktatására június 13-án került sor Miskolcon, a Búza téri székesegyházban. A változásokkal kapcsolatos legfontosabb tudnivalókról kérdeztük Orosz Atanáz miskolci megyéspüspököt.

Orosz Atanáz

– *Mit jelent jogi szempontból az, hogy sajátjogú egyház lett a Magyar Görögkatolikus Egyház?*

– A Keleti Kódex a jogi következményeket részletesen tárgyalja. A sajátjogú egyház saját jogszabályokat alakíthat ki, önmagát kormányozhatja. Ebből a szempontból a keleti egyházak ősi rendelkezési jogának a felelevenítéséről van szó, amely itt, Magyarországon egyedülálló esemény, történelmileg is rendkívüli helyzetet jelent.

A huszonöt éve érvényben lévő Keleti Kódex több tucat kánon esetében arra hivatkozik, hogy egy sajátjogú egyháznak a részleges joga dönti el, határozza el, hogy itt mi következik. Ezeknek a részleges, vagyis helyi jogszabályokra utaló hézagoknak a kitöltése teljes egészében egy sajátjogú egyház belső jogalkotásának a feladata. Ez a környező országokban az elmúlt évek óta alakul ki, de van olyan helyi egyház, ahol még nem alakult ki. Ez nagyon fontos területe annak a sajátos önrendelkezésnek,

amely a keleti egyházak sajátja, és amelyet a katolikus Keleti Kódex megkövetel. Itt, a magyar, sajátjogú metropolitai egyháztól is.

Hogy egy konkrét példát említsék: a görögkatolikus egyház papszentelését nemcsak a diakónusszentelés előzi meg, hanem a kisebb rendek, a felolvasói rend, illetve az alszerpapi rend kiszolgáltatása is. Az, hogy ki lehet a felolvasói, éneklői rendnek a részese, ki lehet alszerpap, milyen időszakonként lehet előrelépni ezekben a kisebb rendekben, helyileg, a metropólia szintjén tisztázandó kérdés. Hogyan lehet egy alszerpapot diakonátusra előkészíteni, illetve felszentelni? Ezeknek a konkrét kérdéseknek a tisztázása a részleges jogalkotásra van bízva, amelyekben a magyar sajátjogú egyház mutathatja meg, hogy milyen módon teszi lehetővé a felolvasói rend, illetve az alszerpapi rend felvételét, családos embereknek, avagy nem családos embereknek.

– *Hogy Hajdúdorog Esztergom szuffragáneusa volt, ez pusztán formáság volt, vagy utasításokat is kaptak onnan?*

– Nem tudom, hányszor szólt bele a Hajdúdorogi Egyházmegye életébe Esztergom, hiszen nem voltam soha hajdúdorogi egyházmegyes püspök, de ez a jogi kapcsolat létezett, és elsősorban a házassági perek esetében nyilvánvaló volt, hogy az elsőfokú, egyházmegyei ítékezés után felterjesztették Esztergomba másodfokra azokat az ügyeket, amelyeket ott bíráltak felül, akár megfellebbezték, akár nem. A metropolitai egyház esetében egy hasonló folyamatot irányít az egyház a saját rítusú érsekség felé. Ha tehát Miskolcon olyan jogi ügylet alakul ki, amit nem lehet helyi szinten lezárni, akkor másodfokon ennek bírója a hajdúdorogi metropolitai bíróság, amely vagy Hajdúdorogon, vagy Debrecenben ítélezhet a konkrét ügyről. Tehát elsősorban jogi dolgokról van itt szó, minden más ügyben a helyi egyházmegye dönt, illetve még nem látjuk azokat a pontokat, ahol feltétlenül szükség van a főegyházmegyei, metropolitai jóváhagyásra. De lehetnek ilyen esetek.

– *Mit jelent a metropólia kifejezés, miben hasonlít, és mennyire más, mint a római katolikus egyházmegyéék, érsekségek felállása?*

– A „mitropoli” anyavárost jelent, több egyházmegyei székhely közül egy magasabb rangú székhelynek a státuszát fejezi ki, amely az életet is biztosíthatja más egyházmegyéék, illetve püspöki székhelyek számára. A terminológia ugyanaz a latin és keleti jogban, de a kifejezésnek vannak olyan jelentésárnyalatai, amelyek a Keleti Kódexben több illetékességet tulajdonítanak a metropolitának, mint a nyugati egyház metropolitáinak, az érsekségeknek a jelenlegi kódex szabályaiban.

Az egyházmegyéék felépítése rokonítható a nyugati egyházmegyéékével annyiban, hogy egy érsekség és két szuffragáneus egyházmegye bizonyos jogi kötelékkel kötődik egymáshoz, de nem rokonítható az, hogy a metropolitának külön jogi személyisége is van a főegyházmegyén, az érsekségen kívül. Tehát van valami plusz is, ami a keleti jogalkotásban a sajátos keleti, illetve bizánci hagyományokból eredeztethető.

– *Változik-e a helyzete a görög egyháznak a Magyar Katolikus Püspöki Karon belül? Lesz-e saját technikai száma az adó 1 százaléknak fogadásához?*

– Ami az adó 1 százalékát illeti, nincs tudomásom arról, hogy lesz ilyen külön lehetőség, nem is tartom valószínűnek. A görögkatolikus püspökök pedig továbbra is tagjai a Magyar Katolikus Püspöki Karnak, és a görögkatolikus egyházmegyék a Magyar Katolikus Egyháznak. Látványos változás e téren nincs. A görögkatolikus érsek-metropolita néhány hellyel előbbre ülhet a püspökök sorában, és esetleg több olyan konzultáción vesz majd részt, amelyen a véleményét megkérdézik.

– *Terveznek-e az érsekséghez tartozó egyházmegyék egyházmegyei vagy metropoliai zsinatot, mint ahogy a római katolikusok már megtették?*

– Hosszútávon tervezünk, de olyan hosszú távon, hogy még az időpontja sincs meghatározva. Beszéltünk már róla, de belátható időn belül erre nem kerül sor. A kánonjog, a Keleti Kódex egy bizonyos metropoliai gyűlést javasol, amely nagymértékben megfelel az egyházmegyei zsinatnak, összetétel szempontjából, és arra biztosan sor fog kerülni, de még nem jövőre. Ez hosszabb előkészületet igényel. A szomszédos görögkatolikus metropolia, a Felvidéken, hét év után hozta össze ezt a saját egyházmegyei gyűlést, amit a korábbi egyházmegyei zsinatokhoz hasonlíthatunk.

– *Lehetséges lesz-e a papok áthelyezése az egyik egyházmegyéből a másikba?*

– Lehetséges lesz, történt is ilyen, de amikor az Apostoli Szentszék egy ilyen sajátos változást határoz el, és alakít ki az egyházmegyei határok szintjén, a püspököknek is nagyon józanul kell visszafogniuk azokat a mozgási törekvéseket, amelyek esetleg az egyik egyházkormányzati területet elszegényítenék, a másikat pedig papokban bővelkedővé tennék. Most az a feladatunk, hogy a Szentszék szándékát a helyszínen megvalósítsuk, hogy minden egyházmegye tudja teljesíteni azokat a lelkipásztori kötelességeket, amelyek a hívek java és üdvössége szempontjából elsődlegesek.

– *Közös lesz-e a három egyházmegye papképzése, hol lesz a szemináriumi, teológiai képzés?*

– Közös marad a görögkatolikus papképzés, az egy szeminárium mégis kettő, mert a görögkatolikusoknál az elmúlt években is volt egy előkészítő, úgynevezett propedeutikus szeminárium is. Néhány méterre a nagy szemináriumtól Nyíregyházán, éppen a római katolikus plébánia épületében folyik az előkészítő szeminárium munkája, ahol a frissen felvett növendékek egy évet töltenek el, és utána integrálódnak a nagyszeminárium életébe.

– *Hogy oszlik meg püspök úr munkája, ideje Miskolc és Nyíregyháza között? Miskolc marad az első?*

– Az elmúlt hetekben négy napon is Nyíregyházán jártam, de azért több éjszakát töltöttem Miskolcon, mint Nyíregyházán. Nagy egyházmegye a nyíregyházi, több pap és több egyházközösség van benne, mint a Miskolci Egyházmegyében, ugyanakkor a pápai döntés és a szentszéki dekrétumok értelmében egyértelmű, hogy az én székhelyem itt van. Gyakran kora reggel indulok Miskolcra útnak, hogy a tiszántúli

feladataimat ellássam, és késő éjszaka érkezem vissza Miskolcra, hogy azért az itteni levelezéseket, iratokat is kezelni tudjam. Nem alakult még ki pontos fogadónapom Nyíregyházán, mert többféle okból kell oda járnom, ezért a hét különböző napjain is gyakran megfordulok akár Nyíregyházán, akár a környékén.

– *Gondolom nem lehet tudni egyelőre, mikor lesz Nyíregyházának megyéspüspöke...*

– Nem lehet tudni, mondhatom, én vagyok a legelső, aki ezt sürgeti, forszírozza, de ezt csak csöndben mondom, mert nekem azt a feladatot kell ellátnom, amit a Szent-
atya és az Apostoli Szentszék rám bízott. Addig igyekszem fáradhatatlanul elvégezni ezt a feladatot.

– *A székesegyház megáldásán és a püspökszentelésén is több külföldi görögkatolikus püspök részt vett. Mondhatjuk, hogy jó a kapcsolatuk a külboni görögkatolikus püspökökkel?*

– Nyugodt lelkiismerettel mondhatom, hogy jó kapcsolatban vagyok minden környező püspök atyával, senkivel nincs se peres, se vitás ügyem. Ezért is örültem, hogy a viszonylag későn kiküldött meghívásaimat a felvidéki, kárpátaljai, délvidéki püspökök is elfogadták. De a beiktatásom a pünkösöd utáni szombaton történt, amikor a nagykönyvben is meg van írva, hogy a latin püspökök szinte biztosan bérmálnak valahol. A Gondviselés különös intézkedése volt az, hogy Ternyák érsek úrnak aznap délután kellett bérmálnia Sajószentpéteren, és délelőtt még el tudott jönni, és Palánki püspök úr is rá tudta szánni azt a délelőttjét. Amikor jeleztem a püspöki konferencián, hogy erre a szombatra tűzték ki a miskolci beiktatást, a püspökök többsége mondta, hogy már hónapokkal korábban lekötött bérmálási időpontjuk van. De több olyan püspök, aki nem tudott a beiktatásra eljönni, eljött három hónappal korábban a székesegyház megáldására, ahol a szolidaritásukat és szeretetüket fejezték ki.

A szlovák görögkatolikus püspökökkel való kapcsolat azért is jó és fontos, mert a Miskolci Apostoli Exarchátus az Eperjesi Egyházmegyéből ered. Ezen leszámítás jogán szentelt engem püspökké a Keleti Kongregáció titkárával együtt a kassai származású Cyril Vasil' érsekkel együtt az eperjesi Ján Babjak érsek úr, és Fülöp püspök úr volt a harmadik szentelő püspök. Azóta ez az életszerű kapcsolat a felvidéki görögkatolikus püspökökkel megmaradt. Igyekszünk azokat a lelkipásztori kérdéseket előtérbe helyezni, ahol segíteni tudjuk egymást. Azokban a nemzetiségi kérdésekben, amelyekben politikai viták folynak, nem túl gyakran szoktunk vitatkozni. Szóba jön olykor, de épp azért, hogy a ránk bízott közös feladatokat el tudjuk látni, összpontosítunk a lelkipásztori egyeztetésekre. Ez teszi lehetővé, hogy jelenleg is a határmenti görögkatolikus falvak ellátásában öt olyan felvidéki magyar pap kapcsolódik be, akik a Kassai Görögkatolikus Egyházmegyének a papjai. Mégis, a kassai szlovák püspök engedélyével szinte pótolhatatlan segítséget nyújtanak nekem Zemplénagárdtól egészen Tornabarakonyig. Minden vasárnap átjárnak a szent liturgiák végzésére, hogy azokban a falvakban, ahol én már nem tudnék papot biztosítani, ők segítsenek be a magyar nyelvű liturgia végzésében. Ez közös lelki-

pásztori bravúr, hiszen két ország püspökei működnek együtt azon, hogy a határ mentén tíz falu ne ellátatlan, hanem vasárnapról vasárnapra lelkipásztorilag ellátott falu maradhasson.

– *Van-e olyan kérdés, amiről még szívesen szót ejtene püspök úr?*

– Bizonyára több mindenről is lehetne beszélni, de úgy gondolom, hogy elsődleges kérdés, hogy a két rítus püspökei és papjai hogyan tudnak együttműködni. Ternyák érsek úr a beiktatásom során nyíltan tett tanúságot régi barátságunk mellett, amelynek alapján még a nehéz kérdéseket is igyekszem mindig egyeztetni vele, aminek alapján lelkipásztorilag intenzíven együttműködünk. Ez a barátság jellemzi a Palánki püspök úrral való kapcsolatot is, amelyben most még újabb rakétákat indítunk be, hiszen a püspöki konferencián belül két bizottságban is egymás mellett kaptunk feladatokat, amelyekben rá is vagyunk utalva egymásra, hogy közösen konzultálva szolgáljuk nemcsak a városunk és megyénk, hanem hazánk javát is. Ezekben a bizottságokban az egész ország fontos kérdéseit ketten kell, hogy megbeszéljük azokkal az illetékesekkel, akik még tagjai, illetve delegálva lesznek a bizottsághoz.

Gróf Lajos

A gyónás

A lutheri reformáció nyomán átalakult az addigi gyónási gyakorlat. A reformátor a keresztyén ember szabadságára, a bűneit felismerő, és azok alatt szenvedő ember vágyódására, a felszabadult lélek természetes igényére bízta a nagy lehetőséget.

Ma sok szempontból téma a gyónás, többféle az értelmezés, eltérő a használat. Amikor más egyházakhoz hasonlítanak minket – nem egy embertől hallottam –, így mondják: nálunk nincs gyónás. Ez nem igaz. Az evangélikus egyházban és kegyességben van istentiszteleti és magángyónás egyaránt. Akkor is, ha ez utóbbival kevesebben élnek. Amikor istentiszteleti gyónásról szólnak, akkor azt mondják, az evangélikus egyházban ez szorososan összetartozik az úrvacsorával. Nem így van. Nemcsak azért, mert szerte a világon a lutheránus egyházak többségében nem kapcsolódik össze a kettő, hanem azért sem, mert az úrvacsorára való felkészülésnek gazdag a lehetősége, abban elsősorban a hit dominál, és csak másodsorban a bűnbánat. Éppen ezért különösen fontos és érdekes, hogy mit mond erről Luther.

A reformátor jó néhány alkalommal foglalkozott – igehirdetéseiben, írásaiban, hitvallásaiban – a gyónás ügyével. Nemcsak az írásban fennmaradt anyagok, de korabeli illusztrációk is jelzik, hogy a bűnbánat és a bűnbocsánat Luther számára központi jelentőségű volt, szinte harmadik szentségként gondolkodott róluk. Mégis a legegyszerűbb, ha a Rövid biztatás gyónásra című írására koncentrálunk, mely magyarul a Luther Márton Négy hitvallása című kötetben található meg. Két fontos gondolatsort emeljük ki:

„Mindig azt tanítottuk a gyónásról, hogy az szabad legyen. Megszabadultunk, és megadatott nekünk: nem kell kényszerítésre vagy félelemből gyónnunk; mentesülünk attól a gyötrelemtől, hogy pontosan felsoroljunk minden bűnt; és ezenkívül az az előnyünk is megvan, hogy tudjuk, hogyan kell azt üdvösségesen használnunk lelkiismeretünk vizsgálására és erősítésére.”

„Ha tehát gyónásra biztatok, csak arra biztatok mindenkit, hogy legyen keresztyén. Ha ráveszlek erre, akkor már a gyónáshoz is elvezettelek. Mert aki arra vágyódik, hogy jó keresztyén, bűneitől szabad és vidám lelkiismeretű legyen, az már igazán éhezik és szomjazik, és kap a kenyér után.”

Mit tanít tehát Luther a gyónásról? Egyrészt azt, hogy senki számára nem lehet kötelezővé tenni sem magán, sem közösségi formában, de a bűnök felsorolása sincs előírva, hiszen az ember még számba venni is képtelen mindazt, amit Isten, ember és önmaga ellen vétett. (Ez nem zárja ki azt, hogy bizonyos helyzetekben viszont a bűnvallás lényegéhez tartozik, hogy az ember nevén nevezze a vétket.) Másrészt azt tanítja, hogy a keresztyén élet nélkülözhetetlen vágya és mozdulata a bűnvallás,

azaz hogy Isten kegyelmére bízva magunkat megvalljuk bűneinket, és elfogadjuk a bűnbocsánatot.

A reformátor többféle gyónásról beszél. Az egyik az Isten színe előtt zajló, a másik a felebarátunk előtt történő gyónás. Ezeket azonban általános bűnvallásnak nevezhetjük. Ilyen tartalmat hordoz az Úrtól tanult imádság is. A felebarát előtt végzett gyónás azt jelenti, hogy egymásnak meggyónjuk vétkeinket, és megbocsátunk, mielőtt Isten elé lépünk, és bűnbocsánatért könyörgünk. Ha a nyilvánosan zajló bűnbánat mellett úgy érezzük, van valami, ami „különösen terhel és kísért minket”, ha van valami, ami úgy átjár, hogy nem találunk megnyugvást, ha a hitünket gyengének érezzük, akkor jött el a „titkos gyónás” ideje. Luther szerint ez nincs parancsba foglalva, mint a nyilvános bűnbánat, de bárki élhet vele, ha rászorul. (Lehet az Isten hivatalos, odaszánt életű szolgálója, de bármelyik keresztyén testvér is, aki Isten igéjét személyesen hirdetve segít nekünk.) Ennek a háttérben az a krisztusi mandátum áll, amelyben tanítványaira bízta a feloldozás szolgálatát (Mt 18,15-től).

Luther kiemeli, hogy jól el kell különítenünk a gyónás ember által és Isten által végzett részét. A mi részünk: elpanaszolni bűneinket, és vágyani a vigasztalásra, felüdülésre. A másik részben Isten cselekszik úgy, hogy egy ember szájába adott igével feloldoz bűneinkből.

Egyházunknak, evangélikus gyülekezeti tagjainknak újra fel kellene és lehetne fedezniük azt a kincset, amelyet Isten a közös és a személyes gyónásban nekünk ajándékoz. Az elkövetkező időszak belső megújulás keresésében – hiszem – ez is napirenden lehet.

Hadd álljon itt végezetül Luther iratának rövidített záró bekezdése: *„Ahogyan a szarvas kívánczik a folyóvizekre, úgy kívánczik az én lelkem Hozzád, ó Isten. Lásd, így kellene helyesen tanítani a gyónásról. Így lehetne megkedveltetni és megszerettetni, hogy az emberek jönnének és futnának utánunk, többen, mint szeretném. Hadd kínlódjanak mások, akik nem becsülik ezt a kincset, és elzárkóznak tőle. Mi azonban emeljük fel kezünket, dicsérvük és áldjuk Istent azért, hogy ezt az ismeretet és ezt a kegyelmet kaptuk. Ámen.”*

„Ne tanúskodj hamisan felebarátod ellen!”

(2Móz 20,16)

A 9. PARANCSOLAT

Az igazmondás, mint keresztény érték vizsgálatát hadd kezdjem a mi református egyházunk hitvallási iratából, a Heidelbergi Kátéból a 112. kérdéssel, amely nagyon világosan és tömören összefoglalja számunkra ennek a kérdéskörnek a lényegét: *„Mit kíván a kilencedik parancsolat? Azt, hogy senki ellen hamisan ne tanúskodjam, senkinek szavait el ne csavarjam, mást rágalmozó és gyalázó ne legyek, senkinek a meghallgatása nélkül való és könnyelmű elítélésében részt ne vegyek, hanem mindenféle hazugságot és csalárdságot, mint az ördögnek tulajdon műveit, hacsak Isten súlyos haragját magamra vonni nem akarom, kerüljek. Törvényes és minden más eljárásban az igazságot szeressem, őszintén kimondjam és megvalljam. Felebarátom becsületét és jó hírnevét tehetségem szerint oltalmazzam és előmozdítom.”*

A beszéd, a szó becsülete nagyon fontos keresztény értékünk. Jézus tanítása szerint: *„A ti beszédeitekben az igen legyen igen, a nem pedig nem, ami pedig túlmegy ezen, az a gonosztól van”* (Mt 5,17). Röviden így is megfogalmazhatjuk a 9. parancsolatot: „Ne hazudj!”, vagy pozitív formában: „Mondj igazat!” Sajnos sokan ma nem is tartják bűnnek azt, amit a nyelvükkel elkövetnek. Pedig tudjuk, hogy egyetlen szóval szíven lehet szúrni valakit, letaglózhatjuk, önbizalmát, életkedvét elvehetjük. Jakab apostol szerint a nyelv *„egész testünket beszennyezi, és lángba borítja egész életünket”* (Jak 3,6). Még sajnálatosabb, amikor valaki a bíróság előtt tanúskodik hamisan akár pénzért, akár félelemből. De oda kell figyelnünk arra is, hogy sokszor még a mindennapi társalgásban is fenyeget a „hamis tanúskodás” veszélye. Ilyen esetek: a rágalmozás, mások jó hírének megrablása, a pletyka, de még a hízélgés is, hiszen a hízélgő hazudja a szépet, amit mond.

Szókratész görög filozófus szép példát adott a tisztaszívűsége és az igazmondásra: *„Futva ment egyszer egy barátja és izgatottan kérdezett: Halld csak Szókratész! Ezt el kell neked mesélnem, hogy közös ismerősünk hogyan... Szókratész félbeszakította: Megállj! Amit mondani akarsz, átengeded a három rostán? Miféle három rostán? – kérdezte az csodálkozva. Az első rosta az igazság. Amit el akarsz mesélni, igaz? Nem, nem tudom biztosan, én is úgy hallottam mástól. A második rosta a jóság. Amit mesélni akarsz, valami jó? Nem, nem az. Éppen ellenkezőleg – mondta kedvetlenül a másik. Hm – mondta a bölcs. Akkor hadd alkalmazzunk a harmadik rostát. Szükséges-e tudnom azt, ami téged úgy izgat? Szükségesnek éppen nem szükséges. Tehát – nevetett a bölcs –, ha az, amit el akarsz mesélni, sem nem igaz, sem nem jó, sem nem szükséges, akkor ne terheld vele!”*

A 9. parancsolatban az igazmondással kapcsolatban Isten az ő ószövetségi népét óvja attól, hogy valaki hamis tanú legyen felebarátja ellen. Itt tehát az Isten népéhez tartozó személynek tisztességét és jó hírnevét akarja oltalmazni a parancsolat. A tisztesség azonban nemcsak a bíróság előtt foroghat kockán, de épp annyira lehet neki ártani azon kívül is. Nézzünk meg néhányat ezek közül.

1. Az igazmondás témájához tartozik a pletyka kérdése is. Figyeljük meg, hogy a pletyka, a rágalmazás mennyi bánatot okoz az embereknek. Sok bánatuk van az embereknek, és sok bánatforrás van, pl. betegség, szegénység, munkanélküliség, gond stb. De egy nagy bánatforrás az emberek rosszakarata is, amikor jölesik nekik, hogy másokról rosszat mondanak, pletykálnak, hozzátoldjanak a szavakhoz.

Gyermekkoromba egyszer napfogyatkozást néztünk végig. Hogy jobban lássunk, üvegcserepeket bekormoztunk, s a kormozott üvegen keresztül néztük a napot. Egy idő után persze mindenkinek kormos lett az arca. Mikor észrevettük, mindenki elkezdett kacagni és mutogatni a másikra, s kikacagta azt, hogy milyen kormos a másik. Csak a végén jöttünk rá, hogy mi magunk is ugyanolyan kormosak vagyunk, mint a másik, akit kinevettünk. Ilyen az az ember, aki mindig másokat ítél meg. Nem veszi észre, hogy ő is vagy ugyanabban, vagy másban éppen olyan hibás. Sőt lélektani tény az, hogy leginkább olyan bűnöket veszünk észre és ítélünk el másokban, ami bennünk uralkodik. Azért jól gondoljuk meg mindig magunkban, amikor valakit elítélünk. Vajon nem vagyunk-e mi is ugyanabban a bűnben.

A pletykával lehet bomlasztani a felebarát jó hírét. Ez még nem szükségképpen hazudozás, mert a pletykában lehet sok igaz dolgot mondani. De ez mégis könnyelmű fecsegés valakinek a háta mögött. Lehet, nem hazudik valaki, mégis igaztalan. Igaz dolgokat mond, de rosszindulatú tálalásban. A felebarát kisiklásai, hibái és hiányosságai felnagyítódnak. Mindenki tudja, hogy ilyen dolgokban figyelmes hallgatóságra számíthat. Hiszen általános jelenség, hogy szívesebben hallgatják, ha rosszat mondanak felebarátunkról, mintha jót. Abból pedig, amit mondanak, valami mindig megragad. A becületet hamar el lehet venni, de nem lehet hamar helyreállítani.

Ezt a gondolatot fogalmazza meg a költő, Hidas Antal „Három vers ugyanarról” c. versében: *„Ez a folytonos olcsó / és ócska ócsárlás / önarcot is csúnyít. / Attól még senki / nem lett nagyobb, / hogy másokat alacsonyít. / Kitépem inkább / két szemem, s elásom, / semhogy mindenki máson / csupán csak csúfságot lásson”.*

2. Az igazmondáshoz tartozik a könnyelemű ítéletalkotás is. A János evangéliumában olvassuk a történetet, amikor Jézus tanítványai egy alkalommal menet közben egy vakon született koldust látnak, megkérdezik Jézustól, ki vétkezett, maga a vakon született vagy a szülei (Jn 9, 2). Föltesznek egy kérdést, de a kérdésükkel már feleletet is adnak. Ahol betegség van, ott személyes bűnnek is lennie kell.

A mai világunkban nagyon hamar és nagyon sokszor születik elhamarkodott ítélet. Aki figyeli a sajtót, a rádiót és a televíziót, tudja, hogy egy pillanat alatt meghozzák a legellentmondóbb ítéleteket a legbonyolultabb problémákról.

Ezt mondja a hitvallásunk: *„senkinek a meghallgatása nélkül való és könnyelmű elítélésében részt ne vegyék”.* Meggondolatlanul ítélni bűn. Jézus figyelmeztet minket

erre: „*Ne ítéljetez, hogy ne ítéltessetek! Mert amilyen mértékkel mértek, nektek is olyannal mérnek. Miért nézed a szálkát atyádfia szemében, a magad szemében pedig miért nem veszed észre még a gerendát sem?*” (Mt 7, 1-5).

3. Az igazmondás ellentéte a hazugság, melynek mélypontját a rágalmazásban lehet elérni. Aki rágalmaz, nyilvánosan és szándékosan hazudik. Ez már nem a hátmögötti rosszindulatú beszéd, és nem is csupán könnyelmű ítélkezés. Ez már szándékos kísérlet arra, hogy felebarátunkat megfosszuk becsületétől. A rágalmazás gyakran együtt jár valaki szavainak a kifogatásával. Egy kis fordítás azon, amit valaki mondott, az ellenkezőjét tudja eredményezni annak, amit valójában értett rajta.

A hazugság és igaztalanság fentebb említett formáinak ellentétét a hitvallásunk foglalja össze: „*Felebarátom becsületét és jó hírnevét tehetségem szerint oltalmazsam és előmozdítam.*”

A nyelv fékezhetetlenül gonosz, halálos méreggel teli. De használhatjuk arra is, hogy felülről a való bölcsességet átültessük a gyakorlatba. „*Ez a bölcsesség békeszerető, méltányos, irgalommal és jó gyümölcsökkel teljes, nem részrehajló és nem képmutató. Az igazság gyümölcse békeségben vettetik el azoknak, akik békeséget teremtenek*” (Jak 3,17–18).

Ma az igazmondás, az „igaz szó” nagy hiánycikk, ezért nagyon fontos, hogy az igazmondást, mint keresztyén értéket komolyan vegyük. Valaki nemrég így fogalmazott: A szavak inflációja ma nagyon magas, és sok „hamis szót” hoznak forgalomba. Ezért mindenféle ellenőrzésre van szükség arra nézve, amit állítunk. A mai világban mindenről nyugtánnak és bizonylatunknak kell lenni. Jegykezelők, vámtisztviselők, a gyorshajtás ellenőrei, adófelügyelők igazolják, hogy ellenőrzési hálózatra van szükség, mivel nagyon könnyedén bánunk az igazsággal. A hazugság bűne láthatóan és tapasztalhatóan nagyon mélyen beleivódott az emberi természetünkbe és egész világunkba. Jakab azt mondja „*ha valaki beszédében nem vétkezik, az tökéletes ember, meg tudja fékezni egész testét*” (Jak 3,2). De a bűnesett következtében megromlott emberi természetünknek a tökéletlensége talán éppen a beszédben mutatkozik meg igazán. Jézus az ördögről mondja, hogy „*nem áll meg az igazságban, mert nincs benne igazság. Amikor a hazugságot szólja, a magáéból szól, mert hazug, és a hazugság atyja*” (Jn 8,44). A hazugság nagyon mélyen benne van a mi emberi természetünkben, mivel a hazugság atyja szennyezett be vele minket. Sőt azt is mondja az ige, hogy a bűneset által nemcsak beszennyeződött az ember a hazugsággal, hanem uralma alá is került. „*Akik az Isten igazságát hazugsággal cserélték fel*” – olvassuk a Római levélben. Ebből az állapotból pedig gyökeres megtérés nélkül nem sikerülhet kigyógyulni. Megtérésünk alkalmával le kell vetköznünk magunkról az öembert a hazugsággal együtt. „*Vessétek le a régi élet szerint való öembert, aki csalárd és gonosz kívánságok miatt megromlott, és újulatok meg lelketekben és elmétekben, öltsetek fel az újembert, aki Isten tetszése szerint valóságos igazságban és szentségben teremtett. Ezért tebát vessétek le a hazugságot, és mondjatok igazat, mindenki a felebarátjának, mivelhogy tagjai vagyunk egymásnak*” (Ef 4,22–25).

(Az szerző megjegyzése: a cikk Lovas András és dr. Szabó István lelkipásztorok igehirdetéseinek felhasználásával készült)

MOLNÁR RÓBERT

Ébredj fel, aki aluszol!

(ApCsel 8:1-3; 9:1-20)

... Az én életemben is eljött az az időpont, amikor be kellett látnom, hogy az út, amelyet jártam, a saját magam csinálmánya volt, és ez az út véget ért: ott láttam megvalósítva magamat, mégis kiégyve. Mert az az út, amit az ember tervez magának, a halálba vezet. De olyan jó, hogy mindig van alternatíva: az Isteni út, amelyet Ő kínál nekünk – a mai napon is –, hogy ne elveszünk, hanem megtaláljuk Őt. Hogy ne csak a mennyben legyen osztályrészünk, hanem itt a földön is minőségi, Vele töltött életet élhessünk. És az a kérdés testvérek, hogy válasszuk-e ezt az utat. Nagyon fontos megértenünk, hogy nem az választja ezt az Isten által elrendelt utat, aki bejön a templomba a misére meg az istentiszteletre, hanem aki meghallja az Isten hívó szavát, és kész arra, hogy megadja magát Őnek. Testvérek, a templom lehet bölcső is egy ember számára, de lehet a ravatala is. Mert nem az egyház és nem a templom fog minket megmenteni, hanem az Úr Jézus vére, amely kiontatott értünk, a bűneink bocsánatára. A kérdés az, hogy eljön-e az az időpont az életünkben, amikor azt mondjuk: Uram, most Te jössz, és Téged választalak. Megértjük-e, hogy a mi életünk akkor lehet teljes, ha az isteni alternatívát, az isteni megoldást választjuk.

....

Egy valamit értsünk meg: a vallásosságnál sokkal több a hívőség, a vallásos embernek nincs örök élete, annak van diplomája, van gyülekezete, csak örök élete nincs! A hívő embernek, akinek Jézus Krisztus a személyes megváltója, viszont már van örök élete is. A tanítvány az, aki komolyan veszi, hogy megmentettél megváltottál Uram, és örök életet adtál nekem, és az a vér, mellyel megváltottál, engem arra kötelez, hogy én Téged szolgáljalak az utolsó leheletemig. Sokan azt gondolják, hogy a hívő élet azt jelenti, hogy ficáncolunk a habok tetején, és milyen jól érezzük magunkat, mert a keresztyénnek lenni, az egy jó érzés! Hiszen tudom, hogy meg vagyok váltva, és ami velem történt, arról az Úr Jézus már hamarabb tudott. Az Ő tudtával történik min-

Dr. Molnár Róbert

den. Azt viszont meg kell értenünk: a hívő élet nem kényelmes élet. A hívő élet nem érzés, a hívő élet felelősség. Nemcsak magamért vagyok felelős, hanem a rám bízottakért is. Amikor Isten megment egy embert a halálból, akkor nem csak azért az egyért teszi, hanem teszi annak családjáért – ez a legszűkebb missziós területünk. Amikor megmentett engem, azért is tette, hogy megmentse Marcell fiamat, Zsombor fiamat, Jázmin lányomat, megmentse az apámat, az anyámat, a nagyszüleimet, megmentse az anyósomat. És ahova az Úr küld minket, nekünk oda kell mennünk. 11 éve vagyok hívő, és úgy látom, hogy ez nem is olyan természetes a hívő, megtért embereknek! Ismertem egy olyan lányt, aki a munkahelyén egy szót nem szolt arról, hogy ő az Úr Jézus gyermeke, mert mit szólának, ha megtudná a világ. Testvérek, amikor megtértem és bementem a munkahelyemre, az első bizonyágtételem az volt, hogy el kellett mondanom egy ünnepi ebéd kapcsán azt az asztali áldást, amit Biatorbágyon (ahol megtértem) tanítottak. A kolléganők nézésében benne volt, hogy ez nem normális, ez bolond, hülye! És utána elmondtam, hogy én a múlt héten a Krisztus gyermeke lettem. A Krisztus szeretete szorongatott, nem tehetem meg azt, hogy nem mondom el. János evangéliuma 14:31-ben az áll: *„Hogy azonban megtudja a világ, hogy szeretem az Atyát, és úgy cselekszem, ahogyan az Atya parancsolta: keljetez fel, menjünk el innen.”* Tehát azért vagyunk megváltva, azért van örök életünk és azért vagyunk Isten gyermekei, hogy komolyan vegyük küldetésünket a világban, ki kell menni Miskolc utcáira, tereire, elmenni a rég' nem látott rokonokhoz, beszélni a szomszédnak. Lehet alkalmas és alkalmatlan időben, testvérek. És el lehet beszélgetni az Úr dolgiról egy kávézás közben, nem kell teljesítményorientáltan, hogy na, majd most aztán megtörténik a megtérés! Mi csak eszközök vagyunk, az Úr végzi el a megtérés csodáját. És nem kell teológizálni sem. Elég arról beszélni, hogy mit tett velem Jézus! Arról, amit én átéltem, amit én megtapasztaltam.

...

Nem kell bibliatudósnak lenni, de azt az ígét, amit Isten megelevenít a számunkra, komolyan kell venni! Azt ugyanis személyesen mi kaptuk. Egyszer Erdélyben voltam, és ott is kis ígés kártyát adtunk mindenkinek a szolgálatom előtt. Az evangelizáció után odajött hozzám egy fiú. Tessék nézni a kártyám: egyik oldala is, a másik is üres volt. Mit jelenthet ez? „Keresett-e téged már az Úr?” – kérdeztem ettől a fiútól. Kiderült, hogy olyan csiki-csukit játszott az Úrral: odaadom, visszavonom az életem. Amikor már nem szól az Isten ígéje, amikor üres lapot kap az ember, akkor az az ítélet maga. És a fiú lerokadt az Úr előtt. Rájött arra, hogy nem lehet az Istennel packázni. A Zsidókhöz írt levélben benne van, ha az Úr szavát halljátok, meg ne keményítsétek szívetek! Testvérek, lehet, hogy holnap már nem fog szólni Isten hozzád! Ma van az alkalmas idő, holnap már nem biztos, hogy az lesz. Volt olyan, hogy bementem a kórházba délben a beteghez, Isten megkegyelmezett neki, megtért, és mikor eljöttem tőle, egy óraker meg halt. Milyen nagy dolog lenne, ha ebben az országban sokan már fiatalon kezdenék komolyan venni küldetésüket, s kezdenének tanítványok lenni! Nemcsak a mennybe kerülnének az emberek, hanem már itt a földön is egy minőségi, más életet élnének!

Én egy kis falu polgármestere vagyok, s látom, hogy rengeteg sérülés éri az embereket. Egy csomó sérelemmel terhelt kisgyerek van, és mire elhagyják az általános iskolát, ideggroncsok sokan. Van az iskolában egy gyerek, akiért most küzdünk, hogy az igazgatónő ne rúgja ki, mert a magatartása elviselhetetlen: a gyerek őrjöng, a tanárokkal veszekszik... Amikor viszont ez a gyerek eljön az istenes közegbe, ahol hívő emberek vannak, megszeli. Mikor olyan közegben van, amit az Úr hozott létre általunk, akkor normális, az iskolában viszont kibírhatatlan. Miért van ez? Lehet, hogy nincs szeretet? Lehet, hogy nincs az a közeg, amiben megérezhetné, hogy fontos ember, és nem a társadalom selejtje? Mi hogy tekintünk erre a világra? A világ nyomorultjaira? Úgy, ahogy az irgalmas samaritánus történetében a pap meg a lévita, akik elmentek a kifosztott, megrabolt embertársuk mellett, mert fontosabb dolguk volt, mint a nyomorultat fölemelni? A lélekmentés szenvedélye a mi szívünkben is kell, hogy éljen. És a lélekmentés szenvedélye azt jelenti, hogy Uram ahova te hívsz, én odamegyek. Nem számít, hogy az cigány, az külföldi, az zsidó. Ahova te küldesz, oda én megyek!

...

Az Apostolok cselekedeteinek könyvéből tudjuk, hogy Istvánt, a vértanút, megkövezik az ő hitéért, mert sértette a farizeusoknak, a nagy vallásoskodóknak a világnézetét ez a krisztusi tanítvány, aki komolyan vette a küldetését, és ahol tudott, bizonyosságot tett az ő megváltó Uráról, az Úr Jézus Krisztusról. Nem tetszett ez a vallásos farizeus zsidóságnak, és ezért halálra ítélték. István nem az a kényelmes keresztyén volt, mint az, aki jól érzi magát a református gyülekezetébe, aztán mikor vége az istentiszteletnek hazamegy, megebédel és lepihen. Ő komolyan vette a küldetését, és ez nem tetszett a világnak. Azóta sem változott semmit a világ, a világnak nem tetszik a Jézusról való bizonyosságtétel. De attól, hogy a világ nem fogadja be Krisztust, nekünk nem kell csöndben maradnunk. István nem maradt csöndben. Leírja a Biblia, hogy István arcát olyannak látták, mint egy angyalét. A világ észreveszi a hívők másságát! Milyennek látnak téged!? Olyannak-e, aki vasárnap ott van az istentiszteleteken, de a hétköznapok cselekvő hite hiányzik belőle? Vagy esetleg olyannak, mint aki hazamegy, osztja az észt, hogy én tudom a tutit, és mindenki más fogja be a száját? Egy ige hirdetésben hallottam a következőt: egyszer hazament a templomból az apa, és a fia azt mondta neki: apa, te szuperszonikus apa vagy! „Fiam, áru!d már el, mi az, hogy szuperszonikus?” Tudod apa, te szuper vagy, a többieknek meg szóni kuss. Mindenkinek kuss, ő meg papol otthon. Testvérek, hol van ebben a krisztusi alázat, az a szeretet, ami lehajol, ami meghallgatja a másikat?

Saul, a későbbi Pál apostol, látta, hogy Istvánt halálra kövezik az ő hitéért, és vágta tovább, pusztította az egyházat. Ő csak egyet látott István mártírságából: végre megszabadítottuk a világot egy ellenpropagandistától! És utána ott van az Apostolok cselekedetei kilencedik fejezetében, hogy Saul fenyegetéstől, öldökléstől lihegve a főpapoktól kért ajánló levelet, hogy ő az, aki likvidálni tudja ezeket a krisztusiakat. A világi ember kontrollt veszített ember, nincsenek isteni igazodási

pontjai. Megy a saját feje után, az igazáért ölni is kész. Ölés lehet az indulat, a harag s a gyűlölet. És a felindult ember vagdalkozik, nem gondolkodik, kész revánsot venni, csak a saját igaza legyen az igazság. És ilyen volt Saul is, aki teológus volt. De az ószövetségi könyvek ismerete nem mentette meg őt. Nem lett általa az Úr gyermeke: becsapta őt a Sátán. Annyi sok teológust ismerek, akinek nincs élő kapcsolata az Úrral. És nem érti, hogy nem az lesz az Úr tanítványa és gyermeke, aki elvégzi a teológiát, hanem az, aki kapja a Szentlelket. Az Isten országát nem érdem szerint, hanem ajándékba kapja az, aki kész Isten előtt megalázkodni, lehajolni, bocsánatot kérni Tőle, rendezni életét az Istennel. Testvéreim, a legjobb teológia sem mentette meg Pált az öldökléstől és a gyűlölködéstől. Aztán történt valami, és az első igazán fontos kérdés ma hozzátok, hogy a ti életekben történt-e egy ilyen valami, járta-tok-e a damaszkuszi úton? Saul, ez a vértiss ember, vágta a halál lován Damaszkuszba, és egyszer csak mennyei reflektorok rávilágítanak. Az Ő fényébe kerül, és megszólal egy hang. A teológus egy kérdést intéz: Kicsoda vagy, uram? „Én vagyok Jézus, akit te üldözöl.” És már adta az „ukázt”: menj, és pontosan meghatározom, hogy mit tegyél, mi lesz a te feladatod. És olyan csodálatos, hogy az Isten mennyei reflektorai megvilágítják az embert, s nemcsak a sötétbe világítanak be, hanem melegítenek is! A kihűlt emberi szíveket melegítik ezek a mennyei reflektorok. Így működik az Isten országa, engedjétek, hogy az Isten bevilágítson a reflektoraival, az Ő szeretetével a ti szívetekbe. Nemcsak a ti javatokra válik ez, hanem a környezetetek javára is. Akkor nem egy szentfazekat lát a környezetetek, akiben semmi szeretet, semmi odaadás, semmi alázat nincs, aki ott ül vasárnaponként az istentiszteleteken, de a hétköznapok cselekvő hite teljesen hiányzik belőle. Testvérek, ha nem az Úr a gazda az ember életében, akkor annak egy másik gazdája van. Nincs gazdátlan ember, ha nem a lélekmentő Krisztus a gazda, akkor az embergyilkos sátán a gazda. És köztes helyzet nincs! Akinek az Úr az ura az tudja, hogy a hit cselekvő, hogy az életnek minden perce az Úr jelenlétében telik, a mennyei reflektorok bevilágítanak, tudja, hogy az Úr mindent lát, és van és lesz számonkérés! És a gyerekeinket is úgy neveli, hogy meglássák a Krisztust. És sok keresztyén nem a nagy bűnei miatt esik el, hanem a sok kis apró mulasztás miatt. Például: amikor szólhatna, de nem szól; amikor cselekedni kellene, de nem cselekszik. Vagy azok a sérelmek, amiket számon tartunk, és amik ezáltal szépen csöndben amortizálják a hívő életet. Ne csodálkozzon az a hívő ember, aki teljesen kipurcan, ha nincs megbocsájtás a szívében, hanem a sérelmeit dédelgeti. Testvéreim, szüntelen meg kell bocsájtani, „le ne menjem a nap a ti haragotokkal”. A bűn olyan, mint a folyondár, gyökerestől kell kiirtani. Észrevétlenül hálóz be bennünket, ha nincs mindennap leborulás, bocsánatkérés az életünkben, akkor láthatatlanul megkötöz bennünket és megfojt bennünket, mint a paradicsomot.

Saul ment a maga feje után, de aztán a damaszkuszi úton történt valami! Testvérek! Életünk legnagyobb kérdése az: mi voltunk-e már ezen az úton? Átéreztük-e mi már az életünkben az elveszettséget, hogy Uram, Rád van szükségem, vagy szaladtunk fűhöz, fához, emberekhez, hogy segítsenek, kellett gyógsyszer a fájdalmainkat csil-

lapítani, kellett kötszer, hogy bekössük a vérző sebeinket, de az igazi megoldás nem kellett. Az igazi megoldás: Úr Jézus. És azt kérdezte Saul, hogy kicsoda vagy te Uram? Lehet egy templomban ülni nagyon sokáig úgy, hogy nem ismerjük meg Istent. Ha én elhiszem, hogy van ott valaki, hogy ott van az Atya meg a Szentlélek, de ha közben személyes valósággá nem válik ez a szívemben, akkor a hitem halott hit, és becsapom önmagam! Az hisz Istenben, akinek személyes megváltója lett az Úr Jézus, és rájött arra, hogy ő elveszett, és saját maga az ő életét rendbe nem tudja hozni, ezért szüksége van a személyes megváltójára, az Úr Jézus Krisztusra. Tehát nem az üdvözül, akit keresztség alá helyeztek, aki a gyülekezet tagja, hanem az, akinek eljött az életében az a pillanat, hogy rávetültek a reflektorfények az ő élete, a porba hullott, leborult megalázkodva, és azt mondta, Uram mit akarsz, hogy cselekedjek. Jézus azt mondta Saulnak, hogy kelj föl, és menj be a városba.

Eközben Isten felkészíti egy tanítványát, Anániást a Saullal való találkozásra. Az egyik bűnösért az Isten lehajol a mennyből, aközben szól a másik tanítványnak, Anániásnak, hogy te Anániás, kelj föl, és ott van az a tarsusi Saul benn Júdás házába, és menj abba az Egyenes utcába, és majd ott megtalálod! S míg Saul azt kérdezte Istentől, hogy „kicsoda vagy Uram?”, Anániás azt mondja Istennek, mikor Ő szól hozzá: „Íme, itt vagyok!” Kulcsmondat mind a kettő. Amikor Isten hívó szavára neked így kell válaszolnod, hogy kicsoda vagy Uram, akkor neked még nincs örök életed. Ne áltasd magad. Ha úgy tudsz válaszolni szívbeli meggyőződéssel, hogy íme, itt vagyok Uram, mit akarsz, hogy cselekedjem, akkor már van örök életed, tanítvány vagy. Anániásnak is szólt az Úr: menj az Egyenes utcába. Testvérek, a hívó élet nem görbe út. A hívó élet, az egyenes út, a végcél a menny, és ebben az egyenes utcában, amibe Isten beállít bennünket, vannak nyomorultak meg lepratelepek meg magabiztos emberek, üzleti centrumok, vannak betegek, vannak éhezők, akikhez be kellene kanyarodni. Nem kérdés, hogy a végső cél a menny, de a mennybe vezető úton sok szenvedés van a mi életünkben is. Csak úgy lehet oda bejutni, ha meglátom a másik embert, és az ő nyomorúságát, akiket visszük magunkkal Ő elé. Nem lehet erőszakkal, de szeretettel igen. És ha nem engedi, hogy Őhöz a vezessük, akkor vessen magára, de nekem meg kell tennem, ami rajtam áll! Nem értünk sokszor sok mindent az Isten igazságából. Az egyenes úton való járás azt is jelenti, hogy nincs számla nélküli mutyizás, nincs kenőpénz, nincs behódolás a világi politikai hatalmaknak. S hogy el tudunk csendesedni az Isten jelenlétében, és minőségi időt tudunk vele eltölteni. Egyszer azt mondta egy lelkipásztor barátom: Robikám, a tizedünket nemcsak a pénztárcánkból kell megadni, (jaj de jó lenne, ha sokan megadnánk a tizedünket a pénztárcánkból), hanem az Istennel töltött időből is. Kérdezem én: ki tölt el közülünk naponta 2,5 órát az Isten igéjével, csendben az Úrral beszélgetve?!

Egy ismerősöm, egy gazdasági szakember, egy jól menő vállalkozása van, megterése után egy héttel a TESCO-ba nem a feleségével. Az asszony kirakja az pénztárnál a futószalagra a cuccokat, a férfi meg közé rak egy elválasztó táblát, és nem érti az asszony, hogy miért. Anya, ezek az otthoni cuccok, ez meg a vállalkozás cucca. Korábban úgy

csinálta, hogy mindent egybe, aztán majd elszámolta költségként. Az asszony össze is balhézott ott a férjével, kivette az elvászott, a férje visszarakta és úgy kifizette. Aztán a kocsi kapott az ember, mert te is olyan hülye vagy, mint a többi hívő, te is megőrültél már? Hát hol van a racionalitás? Hát ez nem bűn. Mi hajlamosak vagyunk így felmenteni magunkat, hogy hát ez nem bűn. Egy kicsit félrelépünk az most már nem paráznaság, hanem félrelépés. Mindenre tudunk egy szépen hangzó szót mondani. Élünk hiteles életet, hogy amikor bennünket lát a világ, akkor lássák meg a Krisztust, aki bennünket megragadott. Hogy ne okoskodó szuperszonikus szülőként lássanak, hanem akik szeretik a gyerekeiket, családtagjaikat, hazájukat, gyülekezetüket, lelkipászorukat, és nem a háta mögött pusmogznak meg pletykálnak. Szeretik a munkát is, és nem azt várják el, hogy most a presbitérium dolgozzon, meg a presbitérium ne azt várja, hogy purcanjon ki a lelkipásztor, hanem mivel szeretem az Isten egyházát, ezért kész vagyok arra, hogy én is részt vegyek benne, és ha esetleg nem tudok, akkor adok hozzá forrást. Nem mintha szüksége lenne Istennek az én pénzemre, de adok, mert szeretem.

Testvérek, nézzétek meg Saul életét. Ott van egy valláskárosult ember, kisujjában van az egész teológia, hátulról előre, előlről hátra tudja, de ez nem elég arra, hogy az ő szívé Krisztus vezesse. Az ő szíve kemény ahhoz. Ment, vágatott a dolgai felé, és egyszer találkozott az Úr Jézussal, és az Úr Jézus megérintette, és utána már tanítvánnyá vált, a legnagyobb apostola lett az egyháznak. De ahhoz kicsivé kellett hogy váljon. És tudjátok, hány büszke reformátust látok, akinek az ükapja is presbiter volt, meg lelkészt meg hány és hány nagy katolikus látok, akinek fontosabb a katolikus egyháza, mint Jézus Krisztus!? Testvérek, ahhoz hogy használható tanítványok legyünk, egyre kisebbé kell válnunk. Ez a természetes növekedés. Liza néni, aki a biatorbágyi missziót alapította, mondta, hogy úgy kell az embernek nőni, mint a tehén farkának. Lefelé.

...

Fél éve voltam hívő, mikor egy önkormányzati rendezvényen kezem között meghalt egy asszony. És nem értettem, hogy miért pont az én kezemben, mikor 300-an ott voltak rajtam kívül azon az alkalmon, és mikor rettegtem a halottaktól gyerekkorom óta. (Van egy 5 éves kori élményem, és az elevenen élt bennem, még a mai napig is egy kicsit.) És akkor megérthettem: te építhetsz utakat, csatornahálózatot, iskolát, óvodát, bármit, az ennek a világnak, erre a világra szól. De ha megmentesz egy embert, az az örökkévalóságnak szól. Lehetünk mi jó jogászok, polgármesterek, lelkipászorok, testvéreim élhetjük legprofibban a szakmai életünket, de ha hívőként szakmai életünk fontosabb lesz, mint a lélekmentés, akkor mellőlünk kárhoznak el az emberek és mennek a pokolra. És akkor majd dicsekszünk a mennyben az aranydiplománkkal, de minden el fog égni, a keresztlevel is el fog égni, de azok az emberek, akiket megmentettünk, azok megmaradnak, velünk együtt!

...

Polgármesterként, mint anyakönyvezető, sok házasságot kötök. Meg szoktam kérdezni időnként a párokat, hogy te miért akarsz elvenni ezt a hölgyet. Azt mondja: boldog akarok lenni. Mondom, a ti házasságotoknak vége. Azért köss házasságot, hogy boldoggá akard tenni a másikat. Amikor megkérdem a feleségjelöltet, hogy te miért akarsz, ő is azt válaszolja, hogy mert boldog akarok lenni. Akkor a te házasságodnak vége. Azért köss házasságot, hogy boldoggá tudd a másikat. Mert az ember mindig kapni akar. Ilyen az ember, mindig kapni akar, mindig többet, mindig jobbat, és hogyha már nem tetszik az asszony, akkor kidobjuk, és jöhet a másik. Nem tetszik a férjem, akkor majd megcsalom, és lesz másik. Mindig kapni akar, ilyen az önző ember. És ha két önző ember kerül egy házasságba, akkor annak a házasságnak idő kérdése, és vége, ha nincs megalázkodás és bocsánatkérés és a sérelmeinket halmozzuk egymásra. De mi ne legyünk ilyenek, azt mondja az Isten. Ne kapni akarjatok, hanem adni. Jézus Krisztus otthagya a trónust, megszegényítette magát, vállalta a megvetést, a gyalázatot, a kereszthalált azért, hogy nekem örök életem lehessen. De nem csak azért, hogy örök életem legyen, sokan azt hiszik, hogy azért kell megtérni, de testvéreim, azért kell megtérni, hogy már itt a földön is minőségi életet élhessünk. És ebben a sötétségbe borult világban a világosság fiai lehessünk. Csak azok tudnak világitani, akiknek az Isten adott egy energizer elemet, és azt Ő tölti folyamatosan. Ne várjuk a világ fiaitól testvérek, hogy bevilágítsák ezt a világot, mert nem tudják. Az Isten gyermekei tudják. A tanítványok csak tizenketten voltak. Nem volt egyházi sajtó, e-mail, facebook meg telefon. Semmi nem volt, de lángba borították mégis a világot. Tudjátok miért? Mert volt hitük. Mert volt személyes találkozásuk Jézussal. És tudták, hogy mit tett értük a Mester, és kapták a Lelket, a Szentlelket. És ez a Szentlélek munkálkodott bennük, és lángba borították a világot. Nem volt az a világi hatalom, ami meg tudta volna akadályozni az munkálkodásukat. Lehet, hogy az életükkel fizettek érte, de az ügyet már nem lehetett megsemmisíteni. Hányan vagyunk ebben a templomban? Több százan. Miért nem borult már „lángba” Miskolc? Nem az Istenben van a probléma, a probléma bennünk van. Megalkuszunk a kényelemben. A keresztyén, polgári, trendi életünkkel. Nem kell nekünk valami csuda nagy dolgokra gondolni, Isten mindig kicsibe kezdi az Ő dolgait. Először kis dolgokban próbál meg. Hogy élünk a családjukban, látják-e rajtuk a gyerekeink a szeretetet. Mit adunk mi a gyerekeink örökségül? Nagy házat? Nézzétek meg a földrengés után nem maradt egy ház sem épen. Hát akkor építünk várakat kastélyokat, hogy jól érezze magát? Mit adunk a családjuknak?!

...

Egyszer egy szolgálaton odajön hozzám egy néni, és mutatta, hogy fölterítették az új úrasztali terítőt. És mondja, hogy 110.000 öltésből készült. Gyönyörű volt. Mondom, ugye néni, tetszik tudni, hogy magunkat nem tudjuk beöltetni még 110.000 öltéssel sem a mennybe? Mert, ha cselekedetekből lenne a mi üdvösségünk, akkor itt mindenki buzgó volna a maga gondolatai és cselekedetei szerint. Országgyűlési képviselőként kivixoltam úgy a kübekházi templomot, hamarabb volt díszvilágítása,

mint a szegedi dómnak. A Parlamentből leselejtezett vörös szőnyeg virít a mai napig is ott. Ott az új oltár, csillár, orgona meg minden. Én fizetem a kántort, úgy gondoltam, hogy akkor én jó ember vagyok. Csak amikor találok Jézus Krisztussal, megsemmisültem. És Ő azt mondta: semmi jó nincs benned Molnár Róbert, velejéig gonosz, korrupt vagy. Nagyon fájdalmas volt, mert a szerető Istenről mi annyira szeretünk beszélni, de a bűnünket megítélőről, már nem!

...

Azt mondta egy idős bácsi nekem: „Polgármester úr! Én már nem tudok semmit csinálni az Isten országáért. Idős vagyok, kimozdulni sem tudok innen.” Hát uram – mondtam neki –, maga tudja a legtöbbet tenni: imára tudja kulcsolni a kezét, és tud imádkozni az ébredésért! Az egyik bölcs református lelkész barátomtól hallottam: Robikám, ébredés az mindig ott volt, ahol emberek imádkoztak érte! És igaz, mindig oda adja az Úr az áldást, ahol az övéi vannak. És akkor, amikor az övéi készek az oltárra felfeküdni égő áldozatként. Üres oltáron nincs tűz...

*(Részletek a miskolci belvárosi református templomban május 8-án és 9-én
elhangzott evangelizációs előadásból)*

Lehet-e Diósgyőrben

II. János Pál pápáról elnevezett tér?

A kérdésre a városi önkormányzat igennel válaszolt, amikor 2013 novemberében megszavazta, hogy azt a területet, amely a villamosvonal bővítése miatt lebontott házak helyén szabaddá vált, II. János Pálról nevezte el. E döntés után 2013 utolsó hetében példás gyorsasággal rendbe tették a korábban libalegelőre emlékeztető, gondozatlan területet.

A Diósgyőr Lokálpatrióta Egylet jeles képviselői, akik a miskolci Keresztény Szemle 42. számában fejtették ki álláspontjukat, úgy látják, hogy ez a döntés teljesen elhibázott és elfogadhatatlan.

Érveik:

- a történelmi város „főtérét” helyi személyiségről kell elnevezni;
- a pápa nem járt Diósgyőrben;
- nem szerencsés, hogy az egyik felekezet (katolikus) kultikus vezetője (pápa) kiemelésre kerüljön a többiek rovására;
- teljes képtelenség, hogy a turista elsőként II. János Pál terével, netalán szobrával találkozzék;
- nem kérték ki a polgárok, civil szervezetek véleményét, nem volt érdemi egyeztetés.

Megoldásként azt javasolják, hogy a „főtér” neve Királyok tere, vagy Pálosok tere vagy Ernye bán tere legyen, s a téren állítsák fel Nagy Lajos király lovassobrát, mint a diósgyőri identitás legfőbb kifejezőjét, II. János Pál szobra pedig kerüljön az avasi városrészbe, a jezsuita gimnázium környékére.

Töreksem komolyan megfontolni ezeket az érveket és röviden reflektálni rájuk.

Mélyen egyetértek az aláírókkal, hogy Diósgyőr szellemi és építészeti arculatát meg kell újítani, s ennek érdekében még alig történt valami a vár rekonstrukcióját leszámítva.

Ami az ellenvetéseket illeti, azokról az alábbiakat gondolom:

- Melyik a történelmi Diósgyőr főtere?

A II. János Pálról elnevezett terület aligha. Beépített terület volt, sohasem tér. Semmi történelmi vonatkozása nincs, semmi érdemi funkció nem kötődik hozzá. Szerencsésebb lenne parknak nevezni. Ide felállítani Nagy Lajos lovas szobrát a tízemeletes panelek árnyékába, képtelen ötletnek tűnik. Mi köze van ennek a területnek Ernye bánhoz, a királyokhoz, a pálosokhoz? Semmi.

– II. János Pál szobra a tervek szerint a katolikus templom kertjében kerülne felállításra, ahol aligha szúrna szemet a Diósgyőrbe érkező turistáknak, inkább azt a jóérzést keltené bennük, hogy itt is ismerik és tisztelik a nagy pápát.

– Szobrot nem csak azoknak állíthatunk, akik megfordultak egy településen, hanem akik egyetemes értékeket képviseltek.

– Gondolom evangélikus és református testvéreink álmát nem zavarná, hogy a katolikus egyház fejének szobra van Diósgyőrben. Egyébként senki sem akadályozza meg őket abban, hogy a számukra fontos történelmi nagyságoknak szobrot emeljenek.

Nem szeretnék felekezeti vitába bonyolódni, inkább erősen aláhúzni a közös gondolkodás és az érdemi párbeszéd fontosságát. Őszintén remélem, hogy a tisztázó viták megnyugtató megoldásokat szülnek mindannyiunk örömére és Diósgyőr javára.

A címben feltett kérdésre a válasz részemről is – igen –, lehet II. János Pálról elnevezett tér (park) Diósgyőrben és nyugodt szívvel állíthatunk szobrot emlékének.

Ami a spirituális üzenetet illeti, II. János Pál avatta szentté Szent Hedviget, Nagy Lajos király leányát, akinek ereklyéjét immár itt őrizzük a vár kápolnájában.

II. János Pál igen sokat tett az embertelen kommunizmus felszámolásáért és Európa egységéért. Az ő szobra azon a helyen, ahol egy embertelen ideológia – ha a múltat végképp eltöröljük – belehasított egy történelmi település középpontjába, úgy gondolom, erős üzenetet hordoz a történelemről és az emberiség jövőjéről.

Mikolai Vince

DIENES DÉNES

I. Rákóczi György és Lorántffy Zsuzsanna bibliás kegyessége

A Biblia és a keresztyén ember viszonyában a humanizmus hozott átfogó és mélyreható változást. Az egyház története során a Szentírás minden időben elsőrendű jelentőséggel bírt ugyan, de annak személyes tanulmányozása és üzenetének spirituális megragadása alapvetően más összefüggésekbe került a 16. század folyamán. Az északi – német- és németalföldi – humanizmus a reformáció előkészítőjévé vált a Biblia eredeti nyelveinek újszerű, a filológiára épülő exegetikai feldolgozó módszerével, valamint a nemzeti nyelvekre való fordítások szükségességének hangsúlyozásával. A humanizmust megelőző évszázadokban is készültek nemzeti nyelvű fordítások, ez tehát nem volt merőben új, de fontos észrevennünk, hogy a Szentírás nemzeti nyelvekre való fordításának programja mögött legtöbbször valamilyen kegyességi, sokszor az egyház hivatalos ellenérzését kiváltó mozgalom húzódott meg. Elegendő most csak az egymással összefüggő angliai Wycliffe-féle történetre és a csehországi huszitizmusra utalnunk. A középkori egyház oppozícióját a kérdés iránt persze az váltotta ki, hogy a laikus értelmezése a Biblia üzenetének olykor valóban szélsőséges, a Szentírás eredeti szellemétől idegen elméletekhez vezetett és gyakorlati következtetéseket szült. Így történhetett meg, hogy a franciaországi katharosz eretnekséget elítélő toulousei zsinat (1229) megtiltotta a laikusoknak a Biblia olvasását.

A humanizmus Szentírás-szemlélete mögött az egyház erkölcsi megújulásának vágya állt, különösen Rotterdami Erasmus munkásságában. A humanisták fejedelmének pedagógiai optimizmusa közismert: „*Világosítani kell, és a sötétség magától eloszlik.*” A világosság legkötelesebb forrásának pedig a Bibliát tartotta. Tanulmányozását a humanista fejedelem fontosnak mondta a papság és a nép számára egyaránt. „*Szükséges, hogy egészen átadjad magad a Szentírás gyakorlásának és tanulásának, és hogy az Isten törvénye fölött éjjel-nappal elmélkedjél. [...] Amint csak lehet, igyekezned kell a mennyei bölcsességnek ama mennyei kenyéréhez jutni, amely táplálni és erősíteni fog arra az időre, amikor mint győző jutsz az örök jutalom elnyerésére és dicsőségére, aminek soha nem lesz vége.*”¹ A Máté evangéliumához írt magyarázatában erőteljesen hangsúlyozta a laiku-

Dr. Dienes Dénes

sok anyanyelven való bibliaolvasásának felettébb szükséges voltát. „*A Bibliát mindenki olvashatja [...] Én részemről óhajtanám, hogy az minden nyelvre le lenne fordítva. [...] Miért ne lenne az megengedhető, hogy mindenki ugyanazon a nyelven hallhassa az evangéliumot, amelyben született s amelyet megért?*”² „*Azt szeretném, ha a legegyszerűbb ájtatos asszony is olvashatná Pál apostol leveleit. Hogy minden nyelven hozzáférhető legyen ez a tanítás. Hogy a paraszt erre gondoljon, ha szánt, a takács ezeket az igéket mormolja, miközben sző, hogy a vándorlegény ezzel kurtítsa meg hosszú vándorútját.*”³

A reformáció mint szellemtörténeti valóság a Szentírás újrafelfedezésén alapult, ezért lelkesen tovább vitte Erasmus törekvését. Az egyetemes papság elvének kidolgozásával és hangsúlyozásával nem egyszerűen azt hirdette, hogy mindenkinek joga van a Szentírást olvasni, hanem nyomatékosan kiemelte, hogy ez a keresztyén embernek kötelessége, méghozzá a Biblia üzenetének jobb megértése és mélyebb megélése végett. A következmény az lett, hogy sorra jelentek meg a nemzeti nyelvű fordítások.

Érdeemes idéznünk a magyar reformáció gyümölcseinek, a Vizsolyi Bibliának előszavából annak megmutatására, hogy milyen mélyen meggyökerezett az erasmusi szellem a hazai hitújítás bibliafordító programjában. Károlyi Gáspár részletesen idéz a tekintélyes atyáktól bizonyítandó, hogy az egyház jeles teológusai helyeselték a Szentírás fordítását és a gyülekezet által való olvasását, majd erre a következtetésre jut: „*Soha azért a fejedelmek nagyobb jót nem cselekedhetnek a községgel, mint ha őket a nagy lelki rabságból kiszabadítván, az Istennek igéjét a próféták, apostolok írásából prédikáltatják, és nemcsak prédikáltatják, hanem arra is gondjuk lépzen, hogy az Istennek könyve közönséges nyelven légyen, mindeneknek kezekben forogjon és mindenkőtől olvastassék.*”⁴

Nem lehet tisztünk e dolgozat keretei között annak a vizsgálata, hogy a „bibliaolvasás mindenkinek szóló programja” a gyakorlatban milyen mélységben valósult meg a társadalom széles rétegeit tekintve.⁵ Sommásan annyit állapíthatunk meg, hogy a címben jelzett két történelmi személyiség számára ez a program életük szerves részévé vált. A társadalmi életnek azon a szintjén, amelyen a fejedelmi házaspár élt, a Biblia elsőrendű és meghatározó szerepet játszott a műveltség alakításában és a személyiség formálásában egyaránt. Néhány példa kívánczik ide ennek alátámasztására. Egy felső-magyarországi főrangú házaspárról, Bánffy Lászlóról és Somi Borbáláról tudjuk meg Bornemisza Péter tollából, hogy a Biblia szellemében s a Bibliával élő emberek voltak, különösen az asszony, aki „... *éjjel-nappal az írást forgatván, abból nagy kegyesen tanította az ő asszony- és leánzó cselédit, dajkákkal sok nemesek és urak leányival is.*”⁶ Ecsedi Báthory Istvánról is kortársi feljegyzés adja hírül, hogy a „*Szentírást szorgalmasan olvasta*”. Szinte egész életén át fogalmazott könyörgései teljes mértékben a Bibliában gyökereznek. Imádságainak szövege sodró erejét – a szerző írói tehetségén túl – annak köszönheti, hogy át- meg átszövi azt a Szentírás lüktetését. Báthory imádságainak a szíve a Biblia. Könyörgés, panasz, fohász és bűnvallás témáiban a Biblia egyszerre a mintát adó forma, és a választ rejtő kútforrás. Szinte minden mondata hordoz egy vagy több bibliai párhuzamot, s valójában nem különíthető el egymástól biblikus stílus és idézet.⁷ Bocskai István világszemlélete, életfelfogása a Szentírásban gyökerezett. Bár nincs információnk a Bibliával való

mindennapi, személyes kapcsolatáról, irataiból mégis az tűnik ki, hogy stílusára, nyelvi képeire, gondolkodására a Szentírás volt kiemelkedő, mondhatni egyedülálló hatással.⁸ Szenci Molnár Albert értesít bennünket Bethlen Gábornak biblia-szeretetről. „*Felséged is szereti az szent Bibliát, annak én magam bizonyos jelenségét láttam.*”⁹ Sőt, a társadalom alsóbb rétegeinek Bibliához való viszonyára nézve is van adatunk Szencitől. Az 1621-ben kiadott imakönyvét nagyszombati polgáraszonyoknak ajánlotta ezekkel a szavakkal: „...*kegyelmetek gyönyörködik az Szent Bibliának és az jó könyveknek olvasásába, és az Úr Istent tiszta imádsággal kívánnya tisztelni.*”¹⁰

Rákóczi György és Lorántffy Zsuzsanna bibliai kegyességének a bölcsője egyaránt a család volt. Amit a szülők át tudtak ebben a vonatkozásban örökíteni, azt megtették. A család persze a 16–17. század fordulóján szélesebb összefüggésben értendő, mint ma. Tulajdonképpen azt a környezetet jelenti, amelyet egy főúri udvar magában foglalt, ahogy Somi Borbála esetében láttuk is. A hatás sokrétűek, de bizonyos,

A bibliai őrálló fejedelem és a sárospataki kollégium patrónusa

hogymindkettőjük életében érvényesült a szülők által szervezett, irányított nevelés is, noha ennek részleteit nem ismerjük. Az ifjú Rákóczi Györgyre igen mély benyomást gyakorolhatott apja, Rákóczi Zsigmond vallásossága. Ő maga a Vizsolyi Biblia nyomtatásának tevékeny támogatója volt, mely elkötelezett magatartás mögött nem egyszerűen művelődést pártoló szempontok húzódtak meg, hanem sokkal inkább kegyességi indítékok. Mindennél többet mond az, hogy a Zsigmond által a Bibliából választott idézetet, melynek fényében látta egész pályafutását, György átvette és szinte minden lehető alkalommal feljegyezte irataiban, könyveiben.¹¹ Miskolci Csulyak István írja, hogy Rákóczi Zsigmond „*nem feledkezett róla, mi volt, mi volna, kitől és miért vötte volna jelen való tekintetes állapotját...*”, hanem kifejezte ezt azzal az igével is, hogy „*Nem azé, az ki akarja, sem azé, az ki futtya, hanem az könyörülő Istené.*”¹² Zsigmond nem csak mecénás volt, de könyvgyűjtő is.¹³ Lorántffy Zsuzsanna apjának, Lorántffy Mihálynak is voltak könyvei. A csetneki kastélyban 1610-ben felvett leltár szerint német-, latin- és magyar nyelvű könyvek voltak, jogi, orvosi, teológiai tartalommal, közöttük „*Sámuel proféta írása*” és „*Mélius Péter nyomtatott prédikációs könyve*”.¹⁴

Mindketten rendszeresen, áhitattal, annak mélyebb megértésére törekedve olvasták a Szentírást. Erről ők maguk tanúskodtak, Rákóczi György számos alkalommal, egyszer például így: „*Anno 1619 die 4 Augusti Az én kegyelmes Istenemnek kegyes enge-*

delméből végeztem el ez könyvel együtt az egész Bibliának olvasását itt Saras Patakon 6 és 7 óra között reggel, kiért legyen áldott és szent és dicséretes az én kegyelmes Istenemnek nagy neve és engedgye ez után is ezen kegyes Atyai gongya viselését reánk erjedni Amen Amen. Non est currentis neque volentis sed miserentis Dei. Rom. 9. v. 16. Scrip. G. Rákocyp. ”¹⁵ Lorántffy Zsuzsanna gyakorlata hasonló volt ehhez, Bibliájába bejegyzett sajátkezü mondatai szerint. „Ez előtt való két esztendővel kezdettem volt el először ezt a Bibliát és az Újtestamentomot negyedikszor, és végeztem el ma, 13. martius Anno 1638. Kiért az én Istenemnek legyen áldott nagy neve, és ismét ma kezdettem el az Újtestamentomot, és egész életemet ez mellé kötelezem, és kérem az én Istenemet, segílykezne, az jót bennem vigye véghez.”¹⁶

A Szentírás szüntelen, elmélyült tanulmányozásából táplálkozott és hitélményeik, megpróbáltatásaik, örömeik, bánataik közepette kristályosodott ki az a személyes meggyőződés, amely oly jellemző a református elődökre és kortársakra, mégpedig az eleve elrendeléses bizonyosság. A predestinációs életszemlélet kifejezetten kálvini hatás a magyar református kegyességben. A tanítás kissé leegyszerűsített lényege, hogy Isten örök időknél előtte némelyeket kiválasztott az üdvösségre, némelyeket pedig nem választott ki, ők tehát elkárhoznak. Az ember üdvössége megnyerése tekintetében semmilyen közreműködő szerepet nem kap. Ennek az isteni döntésnek nem csak transzcendens, hanem immanens összefüggései is vannak, azaz a kiválasztottak a földi életben egy bizonyos határozott küldetést is nyernek, mintegy bizonyosságul a mennyei boldogságra való kiválasztott voltuknak. Az örök idők előtti végzés összefüggésben van az isteni gondviseléssel is, s eszerint a földi életben is az történik, amit Isten elhatározott. Nálunk a prédikátorok elsősorban vigasztalásnak szánták a sokféle kiszolgáltatottságban élő 16–17. századi kortársak számára. A személyes sors gyakori mélységeiből bátran és megvigasztaltan tekint fel az ember, hiszen egyrészt életének kiteljesedése, azaz üdvössége nem saját lehetőségein múlik, másrészt igen töredékes, kudarcokkal teli, a halálban elmerülő földi élete az öröklét végtelenségébe emelkedik. A predestinációs hitnek a hangsúlyos eleme nem pusztán általános meggyőződés a kiválasztás tanának dogmatikai igazságáról, hanem egyes szám első személyű hitélmény. Ez a nézet könnyen illelhető a vakbuzgóság, a fatalizmus vádjával. Gondoljuk meg azonban, hogy az üdvbizonyosság fundamentumán álló világ- és életfelfogás nyilatkozik itt meg, amely mindent annak az aspektusából szemlél, hogy akik Istent szeretik, azoknak minden javukra van (Róma 8,28). A ki nem mondott következtetés tehát nem a „minden mindegy”, hanem a „minden üdvös, mindenek ellenére.”

Lássuk a nagyasszony vallomását. Végrendeletében így fogalmazott: „Legelsőben is adok nagy hálaikat az mindeneken szabadoson uralkodó szent Istennek, hogy engemet az ő nagy és véghetetlen kegyelméből, az ő személyének hasonlatosságára teremtven, keresztýn szülék által ez világra adott, gyermekségmentől fogvást minden én érdemem kívül lelki és testi javaival meglátogatott, és ilyen szép élemedett időre juttatván, minden nyavalyáimban és háborúságimban kegyelmesen gondomat viselte, sűrű szomorúságimban vigasztalom volt s legfőképpen penig, hogy az ő ismeretire vezérlett, az ő szent Fiának, az Úr Jézus Krisztusnak halála érdeméért az ő anyaszentegyházában és választó serege

köziben számlált, és az örök életben örökösített: mely kegyelmes Uramnak, Istenemnek, ki az ő szent Fiával és vigasztaló Szentlélekkel egy bizony örök Isten, kezében ajánlom lelkemet, hogy az jövődő feltámadáskor testemmel egyesülvén, melyet igaz hittel és erős reménységgel várok, ő szent fölségét színről színre láthassam és az megboldogult szentekkel az örök dicsőségben vég nélkül magasztalhassam.”¹⁷ Meringathatatlan reménység, szilárd küldetésudat gyökerezett ebben a predestinációs hitben. Mivel az üdvösség ügye elrendeztetett, nincs más dolgunk, mint Isten akaratát felismerni és cselekedni. Akkor pedig minden jól van, mert annak akaratából van, aki a legfontosabbat – az örök életet – a javunkra elrendezte. A mindennapi élet eseményei örökkévaló összefüggésben nyernekel értelmet. E hívő meggyőződés élt szilárdan népünk legjobbainak szívében, s ez ösztönözte őket a legnagyobb tettekre. A predestinációs hit nem fatalizmus, amely a megváltoztathatatlanba való belenyugvást hirdeti. Ellenkezőleg: a legnagyobb tettekre sarkall. Mivel Isten megmentett, azt az erőt, amit a magunk megmentésére fordítanánk, felszabadította, hogy általa éljünk az Ő dicsőségére. Ez a lényegi tartalma ennek a kegyességnek.

Az eleve elrendeléses hitnek nélkülözhetetlen eleme a magunk méltatlan voltának valószínű komolyan vétele – minden én érdemem kívül – ahogy Lorántffy Zsuzsanna írta. E nélkül a predestinációs meggyőződés önhittség. Méltatlanságunk szent tudata nyomán születik meg szívünkben ennek ellensúlya, az alázat. „Nagy tisztesség tétellel, magának porig megalázásával jött a szent gyülekezetbe...” – olvashatjuk Medgyesi Pál tudósítását a fejedelemtől. „Nem tudom soha (noha számtalanszor kedvezés nélkül megfeddtem, sokszor Ország hallatára is), hogy szembe szökött volna velem, ámbar a dorgálás méltatlannak tetszett volna is előtte. [...] A könyörgéseken könyörgött, sokszor sírva, s mindenkor áhétatosan.”¹⁸ Férje halála utáni időben 1655-ben történt Patakon az a nevezetes esemény, mely Lorántffy Zsuzsanna Isten előtti alázatának gyakorlati megélésére vet fényt. Zajlott az új istentiszteleti rendtartás vitája, s a nagyasszony a közelgő húsvéton az általa támogatott, úgynevezett puritánus lelkészek által kialakított liturgia szerint óhajtott élni a szent jegyekkel. A pataki lelkésznek, Verécsi Ferencnek ezt világosan a tudomására hozta. Verécsi azonban nem volt hajlandó engedelmessé válni, így azután a nagyasszony nem úrvacsorázott: az úrvacsorához járulás idején „mi csak ki is jöttünk onnét szívünknek nem kicsiny fájdalommal”¹⁹ – írta később. Mit tesz ilyenkor – a 17. században, amikor egy falusi bíró és tanács elcsaphatta a papot! – egy csaknem korlátlan hatalommal rendelkező, kegyuraságot hordozó földesúrnő? Lorántffy Zsuzsanna megírta: „Mindazáltal mind az úrvacsorájának osztogatását mint vitte végben, mind pedig tanítása után mennyit zajgott, feddődött ellenünk... megírtuk kegyelmednek, melyet az Istennek mintegy ostorául csak békével kell szenvednünk eddig.”²⁰ Ez a következtetés önmagáért beszél.

A fejedelmi pár bibliás alázata azért figyelemre méltó, mert nem voltak angyalok. Rákóczi olykor a tettelegességgel indult, a nagyasszony pedig tudott kéréssel, de nem haragudni is. Testvérét, Lorántffy Katát nem szívlelhette, mert özvegyességében ellenére választott második férjet magának.²¹ Ugyanakkor öntudatosan egyenes egyéniség volt, akaratát, esetlegesen eltérő véleményét fejedelem férjével szemben is kinyilvánította.²² A bibliás alázat helyes önismeretet munkált. A fejedelem megtiltot-

ta, hogy a temetésén dicsérik a prédikátorok, mert „...tudják az emberek az én életemet, magamviselését, én csak ember s egy igen gyarló ember s eredő vétkes életű voltam.” Bocsánatot is kért mindenkitől halálára készülve: „...nekem minden fogyatkozásimat megbocsássa kegyelmetek.”²³ A bibliás-predestinációs alázaton nyugvó helyes önismeret nem engedte meg a kegyes embernek önmaga túlértékelését. A fejedelmi pár lehetett erőskezü kormányzó, következetes vagyongyűjtő, de nem lehetett zsarnok. A Szentírás mélyebb megértésében gyökerező predestinációs kegyesség olyan szabályzóként szolgált, amely szüntelenül arra figyelmeztetett, hogy a származás nem kiváltság, hanem érdem nélkül nyert, küldetésre kapott ajándék. Ebben az összefüggésben nevezte az egyébként fejedelmi méltóságára nagy hangsúlyt helyező Rákóczi György testvéreinek minden rendű és rangú kortársait, amikor bocsánatukat kérte: „*Kegyelmeteket is, egyházi tanító uraim, mind közönségesen együtt egyen, mind mellettünk forgolódoókkal együtt, sőt az egész szent gyülekezetet, az én nemzetembe letelepítettet Istennek minden fiait, leányit, igaz hitbéli társaimat, az Úr Krisztus-béli atyámfiait...*”²⁴

Az elrendelt életút hite racionális, cselekvő és gyakorlatias életszemléletet munkált. Az élet és halál mindenható és szabados Urára való aktív ráhagyatkozás és az ebből fakadt sziklaszilárd reménység hatotta át ezt a hitvilágot. Ugyanakkor ez a bibliás kegyesség telített volt a Krisztus-szeretet egészséges misztikájával, amely személyes élményekből származó hálával volt teljes. Jézus vére „drágalátos”, ő maga „édes”. Gyakori fordulata ez a 17. századi puritánus prédikációknak. Így vallotta a fejedelem is: „...*bízáván azért igaz hitünk által az én Jézus Krisztusomnak érettem keserves kínszenvedésében, drágalátos szent vére ontásában [...] szememmel meglátom az jövőendő ítéletben az én érettem szenvedett édes Jézusomat.*”²⁵

A kort, amelyben éltek, egyrészt a református ortodoxiával, másrészt a puritanizmussal, illetve e két teológiai álláspont vitájával, harcával szokás jellemezni. A református egyház szervezetében kiépült, megerősödött, már megvoltak a maga hagyományai. Teológiájában a reformátori tanítás elmélyítésére törekedett, de az már nem a maga személyesen ható frissességében, hanem a tanbeli tisztaságában volt hangsúlyos. A prédikáció ekkor elsősorban nem fel- és megszólító üzenet, hanem tudományos fejtegetés. Az „életet” háttérbe szorította a tan. Újításnak hatott ebben az egyházi közegeben a puritánusok célkitűzése, amennyiben a hangsúlyt a személyes lelkipásztori gondoskodásra, a kegyesség ápolására tették. Lorántffy Zsuzsannát, mint a puritánusok legfőbb pártfogóját emlegeti az egyháztörténet-írás, Rákóczi Györgyöt pedig, mint annak ellenségét. A címben megfogalmazott téma tekintetében egyértelműen állítjuk, hogy Rákóczi kegyessége semmivel sem maradt el házastársa vallásossága mögött. Nem támogatta a puritánusok politikai jellegű törekvéseinek egy részét, kegyességében azonban teljes harmóniában volt feleségével. Történetesen ennek a kegyességnek a lényegét a Hollandiában élő és a magyarországi református teológiára nagy hatást gyakorló puritánus meggyőződésű teológusnak, Amesiusnak a teológiával kapcsolatos megállapításával adhatjuk vissza a legjobban: „*A teológia az Istennek élés tudománya*”. Keresztyénnek lenni gyakorlati dolog, a mindennapok során élni – beszélni, cselekedni, gyermeket nevelni, tanítani, iskolákat támogatni, könyvet nyomtatni, virágot

ültetni, hímezni stb. stb. – Isten dicsőségére. Ez, tudniillik Isten dicsősége, adja az életben való küldetés végső célját. „...*az Úr Istent féljétek, szent tiszteletét két kézzel oltalmazzatok s terjesszétek, mind világi javaitoknál azt feljebb becsüljétek s oltalmazzatok, s érte szenvedni, mindenre készek legyetek*” – intette fiait a fejedelem.²⁶ Isten dicsőségének keresése ösztönzött arra a messze világító, nagyszerű szolgálatra, amit a fejedelmi pár hazáért, népért, annak remélt boldogabb jövőjéért tett.

¹ Rohoska József: Erasmus és a reformáció Luther előtt. Sárospatak, 1901. 46. p.

² Rohoska József: i. m. 47-48. pp.

³ Viczián János szerk.: Magyar Katolikus Lexikon. Budapest, 2000. Szent István Társulat. V. kötet, 97. p.

⁴ Szent Biblia, az az Istennec O es Uj testamentumanac ... szent könyvei. Magyar nyelvre fordítottatott egészen és ujonnan ... Vizsoly, 1590. RMNy 652. A Vizsolyi Biblia előljáró beszéde. Országos Bethlen Gábor Szövetség. Budapest, 1940. 26-27.

⁵ Péter Katalin: A bibliolvasás mindenkinek szóló programja Magyarországon a XVI. században. Theologiai Szemle 1985. 335-338. pp. Ez a tanulmány vitát váltott ki. Lásd uo. 338-347. pp.

⁶ Nemeskürty István vál. sat.: Heltai Gáspár és Bornemisza Péter művei. Szépirodalmi Könyvkiadó, Magyar remekírók. Budapest, 1980. 1144. p.

⁷ Dienes Dénes: Az imádkozó nagyságos úr. Széphalom. A Kazinczy Ferenc Társaság Évkönyve, 2005. 187-189. pp.

⁸ Bocskai István: Levelek. Válogatta stb. Benda Kálmán. Európa-Kriterion, Budapest – Bukarest, 1992. 14-15 pp.

⁹ Barcza József: Bethlen Gábor, a református fejedelem. Ref. Sajtóosztály, Budapest, 1987. 72. p.

¹⁰ Imádságos könyvecske. Heidelberg, 1621. 4. p. RMNy 1238.

¹¹ Monok István: A Rákóczi-család könyvtárai 1588-1660. Szeged, 1996. Passim.

¹² Magyar Protestáns Egyháztörténeti Adattár, 1928. 102-103. pp.

¹³ Monok István: i. m. 205-206. pp.

¹⁴ Borovszky Samu: Borsod vármegye története. Első kötet. Budapest, 1909. MTA. 108. p.

¹⁵ Monok István: i. m. 173. p.

¹⁶ Harsányi István: Lorántffy Zsuzsanna Bibliája. Sárospataki Református Lapok 1909. 432-434. pp.

¹⁷ Szilágyi Sándor: A két Rákóczy György családi levelezése. Budapest, 1875. 595. p.

¹⁸ Erdély s egész magyar nép ... hármás jajja s siralma. Várad, 1653. 21-22. pp. RMNy 2504.

¹⁹ Erdélyi Protestáns Közlöny 1875. 142. p. Tehát nem eltiltotta Verécci az úrvacsorától, amint szokás emlegetni, hanem ő nem élt azzal, mert lelkiismerete nem engedte.

²⁰ Uo.

²¹ Szalárdy János siralmas magyar krónikája. Sajtó alá rendezte, stb. Szakály Ferenc. Bp. 1980. 194. p.

²² Péter Katalin: Lorántffy Zsuzsanna. In Tamás Edit (szerk.): Lorántffy Zsuzsanna album. Sárospatak, 2000. 34-35. pp.

²³ Szilágyi Sándor: i. m. 583-588. pp.

²⁴ Szilágyi Sándor: i. m. 585. p.

²⁵ Szilágyi Sándor: i. m. 584. p.

²⁶ Szilágyi Sándor: i. m. 585. p.

KABDEBÓ LÓRÁNT

Fél évszázad kisebbségben

(Szubjektív gondolatok

Popély Árpád történeti összefoglalását követve)

Megrázó könyv jelent meg a szlovákiai Somorján, a Forum Kisebbségkutató Intézet kiadásában, Fejezetek a szlovákiai magyarság 1945 utáni történetéből alcímmel. Pontos, hivatkozásokkal, jegyzetekkel alátámasztott történelmi összefoglalás. És olvasmányos. Az elbeszélte történet nem csak a történész szakember számára eligazító. Bárki, bármely földrészen megértheti, követheti. Átérezheti egy kisebbségbe szorult népség megaláztatását, kiszolgáltatottságát. És megértheti, hogy amikor fordulat áll be a történetben, az sem igazi változást hozott, csak politikai taktika részévé alakította a szabadságot meghirdető jelszavakat.

Dr. Kabdebó Lóránt

Sebeket felszaggatni? Nem. Bent, abban az országban, ahol elkövetődött, ott mondatik ki. Panasz? Inkább tényfeltárás. Bemutat egy kétségbeejtő kísérletet egy kisebbség eltüntetésére. És mivel nem sikerülhetett, ki kell mondani eseményeit, el kell beszélni történetét, hogy...

Hogy élhessenek egy államalakulaton belül a valahai üldözök és üldözötteik. Megbékélten? Összebékülhetően? Utódok, politikusok, e könyv olvasóinak dolga és sorsa lesz mindez. A szomszédállami állapot vagy az Európai Unió – avagy mindkettő – feladata lesz (lenne), hogy keretet biztosítson a szabadulásnak az egymásnak állított csapdából. Jövő nemzedékek feladatai ezáltal benne rejtőznek ebben a pontosan dokumentált múltidézésben. Mert élni kell. És mert a világ minden táján adódik, ma is ehhez hasonló csapda. A népek – sajnos – hasonló csapdákból élnek. A megoldás lehetősége benne van a csapdában. De csak lehetőségként. Mert a tagadás szelleme is felemelt fejvel körbejár a világban. Vigyázzunk. Káin és Ábel testvérek voltak. És sajnos, szüleik, Ádám és Éva fájdalmasan látták veszésüket. Egy Krisztus kellett, a második Ádám, hogy feloldozást kapjunk az ősbűn alól. És ez az ősbűn következménye, prezentációja. De a Megváltás csak az „ingyen kegyelmet” hozta el. A szabad akarat a miénk maradt, hogy mire használjuk az isteni lehetőséget. A Biblia és Milton Elveszett paradicsoma ihletetten beszél el a bűnbeesést és a megváltást. Az ember szabad akarata pedig: élni a lehetőségekkel.

* * *

Emlékezem. Eddig csak mozaikokból rakhattam össze ezt a múltat...

1968 nyarán anyám egy felvidéki határszéli fürdőhelyen, Kékeden pár hetet töltött nagyobbik fiammal. Amikor Trabantunkkal elvittem őket, az útlevélbetét segítségével egy kerülőt téve, július 5-én ellátogattam Stószra, Fábry Zoltánhoz. Könyveit a Napjainkban valamint az Új Írásban méltattam, és állandó levelezésben álltunk. Megkaptam tőle azóta sok helyen megjelent fényképét, amely Németh László stószói látogatásakor kettőjüket összefogja a nemzeti tudatban (1966. július 27-én).

Akkor volt nyomdában a Stósz délelőttök, benne nagyszerű előszavával és klaszszikus nemzetféltő valahai röpiratával, A vádlott megszólal című perbeszédével, melyet megjelenése óta Szent István Intelmei, a Török áfium ellen való orvosság, a Recrudescunt..., Forradalom után, Magyar költő kilencszáztizenkilencben, Gond és hitvallás társaként a nemzeti lét végveszélyeztetettsége elleni tiltakozás legfájdalmasabb jalkiáltásaiként egymás társaságában szoktam emlegetni. Kétségbeesett figyelemztetés, amit tagadhatatlan múltú két háború közötti baloldali publicisztaként a második világháború utáni négy éves kisebbségüldözés ellenében a vélt és igaz sértettségét megbosszulni akaró politikustársai szemére vetett. Mindezt azalatt a rövid (ebéd utáni alvással kettébe szakított) beszélgetés során a leghitelesebb ember szájából hallhattam először. Mindazt, amit most adatolva, hivatkozásokkal Popélyi Árpád élénk tár könyvében. Aztán pár hét múlva feleségemmel ott állhattunk a költő Tompa Mihály sírja mellett egy falut megtöltő magyar ember társaságában, remélve, hogy a szabadságharc emlékeiből egy változásra készülő ország politikai alakulásában felhasználható valamilyen titkos üzenetet kaphatunk. Dobos Lászlóra emlékezve írtam meg a sebzett kisebbség reményei rövid fellángolásának emlékezetét ugyanaz év nyaráról (Népiünnepély: Dobos László emlékezete, 2014. augusztus 17.)

Fiatal tanárként iskolánk, a miskolci Közgazdasági Technikum Ipari Tagozatának igazgatója (írjam ide nevét is: Balogh Ferenc) tanárait egy busszal körbeutaztatta Cseh- és Morvaország nevezetességeit megtekinteni. A középkori cseh főváros, Kutná Hora környékén nézelődni, levegőzni megálltunk a nyári melegben. A magyar szót halló útkaparó munkások körénk sereglettek, nyelvünkön boldogan megszólaltak. Honnan valók? Deportáltak voltunk, ide száműztek a háború után, aztán itt is ragadtunk – volt a válasz. Erről a szórványmagyarságról ekkor hallhattam, saját szememmel láthattam, a hatvanas évek legelején. Akkor jutottunk el Karlovy Varyba, Arany János Karlsbadjába. Ott kúrálta epebáját nyaranta. Emléktábla jelzi a házat, ahol lakást béreltek, és a padot, ahol üldögélt. Beethoven, Goethe mellett a magyar költőre is emlékeznek arrafelé. Ezóta vágytam arra, hogy a költőnek, akinek életemet szenteltem, Szabó Lőrincnek én is megörökíthessem emlékét hangsúlyos helyeken, melyek életművéhez és életrajzához kapcsolódhatnak. A morvaföldi Brünn melletti Macocha jégbarlang természeti csodáját versébe-levelezésébe foglaló költő gesztusára is sikerült emlékeztetnem az odaérkező turistákat. Richard Pražák professzor, a magyar történelem és irodalom csehországi népszerűsítője, a szabad cseh állam első budapesti nagykövete közvetítésével a brünni egyetem vendégül látott, járjam be Szabó Lőrinc útját, amelyet személyes barátja, 1933-ban Csehszlovákia hazai kultúrattaséja, Anton

Straka szervezett az ő és barátnője, Korzáti Erzsébet számára. (Megemlékeztünk erről Hon-Lapunkon nemrég: A digitalizált Straka-hagyaték Budapesten, 2014. december 28.) Ugyanő hozott össze engem a brünni magyarokkal, akik fennállásuk tízéves évfordulójára, 2005-ben megszervezték az avatőünnepséget a Macocha barlang felső bejáratánál lévő turistaszállón.

Az egész napos műsor nyitányaként a brünni ferences templomban magyar nyelvű szentmisén vettünk részt, a lévai magyar versmondó vendégek és a velük érkezett plébános részvételével. Nem szégyellem bevallani, végig sírtam a mise folyamán. Mert eszembe jutott, hogy olyan országban történik mindez, ahol több mint négy éven át magyarul megszólalni sem volt szabad nyilvános helyen, és ahol magyar deportáltakat tartottak fogva Szlovákiából átvagonírozva Csehországba.

Pár évvel az avatás után, arra utaztam doktoranduszaimmal, meglátogattuk az akkor még élő Pražák professzort, a Miskolci Egyetem díszdoktorát, és tisztelegtünk az emléktábla előtt, egy éjszakát pedig jó hangulatban ott töltöttünk a turistaszállóban.

Ha a vége jó minden jó? Most hallom, a turistaszálló újabb tulajdonosa visszaadta az emléktáblát, a brünni magyarok pedig új helyet keresnek a morvaországi természeti csodát ünneplő magyar költő vendégjárására, a Csehországot dicsérő szövegeire emlékeztetendő.

A lakosságcsere, a rejtett kitelepítés néhány arcért villant fel múltamból. Az első apám „tót” barátjának, a mátraházai tudószanatórium szakorvosának és feleségének kiköltözése. Már nevükre sem emlékszem. Az asszony röntgenes volt, és akkor még nem vállalhatott gyermeket veszélyeztetett szakmája miatt. Őt „Röntgen Mici”-nek becézték. Apám nem örült, hogy egy jó szakember elhagyja a kedvelt Mátráját. Gondolom valamilyen tátrai, értékesebb állással vonzották szülőföldjére vissza a lelkesen készülő orvost. Arra emlékszem, hogy átköltözésük délelőttjét nálunk, Gyöngyösön töltötték. Nálunk ebédeltek. Anyámék valószínűleg megkérdezték, mit ennének. Én csak a túrós tésztára emlékszem, meg arra, hogy felöltözve kellett ebédelnem, és tél volt, és meleg. Nagyon fűtöttek a kályhában. Nem volt kedvem enni. De hát úgy illet, hogy a vendéggel együtt étkezzen a család. Az orvos jó pszichológus is lehetett, látva, hogy nyámmogva fogyasztom az élém tett ételt, derűs arccal versenyre hívott. Melyikünk végez előbb az étellel? Persze, hogy lemaradtam. Ő jókedvű volt, én rossz hangulattal vettem részt a versengésben. Jókedvére emlékszem. Meg arra, hogy apámat bántotta, hogy elmennek. Jó orvosnak tartotta. Szerette volna itt tartani. Mi lett velük? Ki tudja. Akkor a határon túllal megszakadtak a kapcsolatok.

A másik rövid pár éves rádiós kapcsolatom benső mozzanatához kapcsolódik. Nagy erős kollega. Civilben hentes és mészáros. Végzettségére nézve színész, a rádió irodalmi osztályán gyakorlatilag ügyelő. A legkitűnőbbek egyike. Például neki köszönhetjük, hogy Illyés Gyula egyik interjúja a fondor hatalom minden ármánykodás ellenére megmaradt. Ugyanis a felvétel délutánján, mikor visszamentünk a rádióba, ő elkészítette a munkaszalagra a szokásos másolatot. Ami akkortól fogva már eredetinek számított. És betette a raktárba. Az eredeti kazettámat pedig a saját

szekrényébe kulccsal bezárta. Másnap azzal fogadják, hogy „véletlenül” a munkapéldány letörlődött. Komor arccal tudomásul vette, de nekünk megsúgta: nyugi, az eredeti ott van bezárva. Újra átmásolta, és a kazettát a zsebembe csúsztatta: erre vigyázz nagyon. Most is ott van a Petőfi Irodalmi Múzeum Hangtárában. Ezzel kezdődött A háborúnak vége lett kötet egyik legfontosabb szövegének kalandos története, egyszer majd azt is tovább mesélem. Dénes Pistától, sorozatom szerkesztőjétől tudtam, hogy kiváló barátunk csallóközi zsidó származású gyermekként családjával „lakosságcserevel” lett kitelepítve a háború után az Alföldre. Utóbb elvégezte a Színművészetit. Nagyon szerettem vele dolgozni a rádiónál. Egyszer mégis meggondolkodtatott. Egyetlen megjegyzésével.

Lakatos Istvánnal, a kitűnő költővel – akiről könyvet is írtam – készült beszélgetésünk „munkapéldányát” mindig hátrébb és hátrébb csúsztatta. Hiába sürgettem. Egyszer aztán megszólalt: „na hozzád azt a cigányt!” Először nem is értettem kiről beszél. „Hát azt a Lakatost!” Akkor döböntem meg. Zsidó gyerek, magyarként kitelepített csallóközi – „cigányozik”? Mondtam is neki: Csodálkozna Lakatos Pista, ha ezt hallaná. Ő meg folyton a bankigazgató apát, és a Vass József katolikus pap nagybácsit-keresztapát, Bethlen István miniszterelnök-helyettesét, Szent Ágoston fordítóját hangsúlyozza.

Mikor lesz itt béke, a Kárpátok alatt?

Popély Árpád könyve nem anekdoták láncolata. Adatok, statisztikák, szigorúan törvényeket szövegszerűen idéző kétségbeejtő mondatok logisztikusan felépített láncolata. Liberálisok és kommunisták összütését írja le a kisebbségi magyarságra. És még kétségbe ejtőbb, amikor két fordulat (a kommunista hatalomátvétel, majd a csehszlovákiai „Rajk-per”) után a kisebbségi szólamok manipulálását kíséri végig. Amikor a „szláv” nemzetállam eszményét a hatalom tovább stilizálja, a magyaroknak pedig bele kell törődniük mindebbe. Mert a hatalomnak élni kellett hagyni valamilyen módon az országban a kisebbséget, annak pedig el kellett fogadnia a furfangos politizálást, ha szülőföldjükön meg akartak maradni.

A könyv legkidolgozottabb fejezetei a háború utáni kitelepítés kigondolását és megvalósítását dokumentálják. Amikor a potsdami konferenciák csak a németek kollektív bűnösségét állapítják meg, az ő kitelepítésüket engedélyezik. Az angolszász nagyhatalmak ugyanis következetesen, az erős szovjet támogatás ellenére is ellenzik a magyar kisebbség kollektív kitelepítését. Potsdamban is, és a kommunista Clementis külügyér minden törekvése ellenére a párizsi békeszerződés idején is. Ekkor kényszeríti a koalíciós csehszlovák kormány a magyar külügyet a „lakosságcsere” elfogadására és a felduzzasztott számú „háborús bűnösök” kitelepítésére a tömbmagyarság deportálásával a csehországi munkaerőhiány pótlására. És kitalálják a fából vaskarikát: a reszlovakizációt. Azt, hogy a felvidéki magyarok csak elmagyarosodott szlovákok, akik megtarthatják állampolgárságukat, tulajdonukat, ha „bevallják” eredeti szlovák mivoltukat. És ebben egyet értenek a liberálisok, a kommunisták, és a később cionis-

tának és burzsoá nacionalistának minősített és kivégzett (vagy utóbb vezető pozícióba visszahelyezett) „cseh Rajkisták”. A rejtélyes körülmények között „defenzstrált” liberális Jan Masaryk külügyminiszter, a koncepciók perben utóbb kivégzett utódja, Vladimír Clementis kommunista külügyi államtitkár, a jogtiprást végrehajtott, utóbb pedig „burzsoá nacionalistaként” bebörtönzött, majd rehabilitált Gustáv Husák, Ladislav Novomeský, Daniel Okáli, Ivan Horváth, vagy a hatalom mindvégig birto-kosa, Viliam Široký, 1945 és 1954 között a Szlovák Kommunista Párt elnöke. Ezért lett több mint négy évig jogfosztott, állampolgárság nélküli és nyilvánosan nem beszélhetett anyanyelvén az ország magyar kisebbsége.

Közben aztán zajlanak a fordulatok. Gyilkosságok, kivégzések a legfelső hatalmi szférában – és az ígéretes szavai a kisebbségről. Tettek helyett.

A könyv leginkább meggondolkodtató megállapításai ezeknek az utóbbi fordulatoknak a jelzései. Bárha ezek a fejezetek kevésbé dokumentáltak, de éppen ezért gnómatikusabban fogalmazottak.

Az egész eredeti jogfosztásról, majd a nagy részben elszabotált „változás” tudatosításának politikai háttéréről a következő bekezdések adhatnak, visszamenőlegesen is értelmező megfelelő jellemzést:

Amint arra Vándor konzul már idézett jelentései is felhívták a figyelmet, Major István, majd pedig Lőrincz Gyula és Fábry István egyaránt Viliam Širokýval egyeztették felszólalásuk, illetve elaborátumuk tartalmát. Ezért talán nem járunk messze az igazságtól, ha azt feltételezzük, hogy Široký – a magyar elvtársakat saját céljai számára felhasználva – tudatosan időzítette fellépésüket a szlovák burzsoá nacionalisták „leleplezése” előtti hetekre, hónapokra, hogy így a magyarok egyenjogúsításának vontatottságáért, sőt a háború utáni magyarelles intézkedésekért is a burzsoá nacionalizmussal vádoltakra, közülük is elsősorban Gustáv Husákra, Ladislav Novomeskýre és Daniel Okálira háríthassa a felelősséget. Azt a tényt ugyanakkor, hogy ők mindezt a párt irányvonalának megfelelően, sőt egyenesen a pártvezetés utasítására hajtották végre, a propaganda igyekezett a feledés homályával borítani. (177. o.)

Ezt követően – szovjet politikai irányításra – a magyar kommunisták is elkerülték a nemzeti kérdés felemlését, a csehszlovák és magyar állami és pártkapcsolatokban felhagytak a nemzetiség, a kisebbség védelmével:

Csehszlovák részről továbbra is határozottan elutasították a nemzetiséggel kapcsolatos kitételek befoglalását az egyezménybe, annak előkészületi munkálatai így hosszú időre megakadtak. Az elhúzódtó tárgyalások során a csehszlovák fél még az egyezmény nélküli kapcsolattartás lehetőségét is felvetette. A közel egy éven át szünetelő megbeszélések végül csupán azt követően vettek újabb lendületet, hogy a magyar fél – vélhetően a Csehszlovákiában 1950 első hónapjaiban bekövetkezett események hatására – feladta a nemzetiségek kölcsönös támogatásának az egyezményben való rögzítésére irányuló szándékát. Révai József népjóléti miniszter, aki 1950 márciusában Ivan Horváth csehszlovák követ előtt még kizárta, hogy az egyezményt anélkül kössék meg, hogy az tárgyalná a kisebbségi kérdést, 1951. január 27-én Václav Kopecký cseh

szlovák tájékoztatásügyi miniszterhez intézett levelében már beleegyezett a kifogásolt szövegrészek kihagyására az egyezményből. (180. o.)

Ennek következtében az 1968-as események alakulásában is megmaradtak a kisebbségi sérelmek orvosolatlanságának problémái.

A szlovák sajtó, a Matica slovenská, valamint a párt- és állami szervek részéről a későbbiekben a leghesebb bíráló a Csemadok Galántai Járási Bizottságának március 28-i, valamint Losonci Járási Bizottságának március 30-i állásfoglalását érte. Az előbbi többek között a kassai kormányprogram nemzetiségeket érintő revízióját, a reszlovakizáció, a csehországi deportálás és a lakosságcsere átértékelését, a meghurcoltak rehabilitálását, a szervezők felelősségre vonását, az utóbbi pedig magyar választóközrtek kialakítását és a magyar iskolahálózat elsorvasztásáért felelős iskolaügyi megbízott leváltását sürgette. A Csemadok KB-énál több szempontból radikálisabb javaslatokat fogalmazott meg a Szlovák Írók Szövetsége Magyar Szekciójának március 22-i állásfoglalása is. Ez egyrészt kibővítette és konkretizálta a magyar iskolaügyi és intézményhálózat kiépítésére vonatkozó elképzeléseket, másrészt azonban szükségesnek tartotta az 1945 utáni magyarellenes intézkedések áldozatainak rehabilitálását és anyagi kárpótlását, a jogfosztás ellen tiltakozók pereinek felülvizsgálását és a kompromittálódott kisebbségi vezetőknek a vezető tisztségekből való távozását is. (230. o.)

Mindez persze a maga történelmi összefüggésében értelmezhető. A kisebbségi kérdésben kezdődő változás elnyúló jelentkezése az első magyar nyelvű hetilap megjelenésével tárgyiasult. Annak névtelen cikkei közül Fábry Zoltán egyedül névvel megjelenő beköszöntő Üzenet című esszéje emelkedett volna ki. De éppen azokat a mondatokat hagyatták ki a változást levezénylő szlovák vezetők, amelyek a változás lényegét jellemezhették volna:

Fábry többek között a következő mondatokkal indította volna útjára az Új Szót: „Mi majd négyéves késéssel lépünk a béke küszöbére. Behozhatatlan hátránnyal, de le nem becülhető előnnyel indulunk: tiszták maradtunk, emberek maradtunk. (...) Történelmi tévedésből kerültünk a vádlottak padjára, melyet azonban most emelt fővel elhagyhatunk.” A cenzúra azonban az idézett mondatokat – csakúgy, mint a magyar lakosság háború utáni jogfosztására utaló többi részt – nem engedte leközoelni, Fábry írása így csupán megkurtítva, lényegi mondanivalójától megfosztva jelenhetett meg. (120. o.)

Ugyanez a Fábry 1968-ban ismét megszólal, valahai találkozásunk ideje táján készült interjújában jellemzi az alapvető konfliktust, a csapda lényegét:

A Csemadok-állásfoglalás kedvezőtlen szlovák fogadtatásának és a második világháború utáni magyarellenes intézkedések felülvizsgálására való hajlandóság hiányának okaira Fábry Zoltán mutatott rá A magyar kisebbség nyomorúsága és nagysága című írásában. Fábry meglátása szerint a szlovákság egyfajta erkölcsi próbatétel előtt áll, mivel a jogfosztás elítélése „a bűn bevallását és a büntudat vállalását jelentené”. Ennek azonban még csak a nyomai sem fedezhetők fel a szlovák társadalomban. (231. o.)

Bár az augusztus 21-i megszállásban a Varsói Szerződés tagállamai között a Magyar Néphadsereg egységei is ott voltak, a szlovákiai magyarság szemben állott a behatoló eseményekkel.

A magyar kisebbség az ország cseh és szlovák lakosságához hasonlóan mély megdöbbenéssel fogadta és elítélte a katonai beavatkozást, ami egyúttal a megszállókkal szembeni egységfront létrehozását és a szlovák-magyar nemzetiségi feszültségek – igaz csupán átmeneti – elcsitulását eredményezte. Az augusztus 21-ét követő napokban a Csemadok központi szervei, járási és helyi szervezetei, a csehszlovákiai magyar írók, kommunisták, fiatalok és az egyes lapok szerkesztőségei sorra tették közzé az intervenciót elítélő nyilatkozataikat, amelyekben támogatásukról biztosították a csehszlovák állami és pártvezetést, s a rend és nyugalom megőrzésére és a megszállókkal való együttműködés elutasítására szólították fel a magyar lakosságot. A megszállás elleni tiltakozó megmozdulásokban és tüntetéseken magyarok is részt vettek, s a megszállás 30 szlovákiai halálos áldozata között 3 szlovákiai magyar is található. (236–237. o.)

* * *

Popély Árpád könyve egy jól felkészült történész pontos és merész dokumentumfeltáró munkája. Mit tehet olvasása során, aki egyrészt a magyarság kisebbségi és anyaországi kapcsolódását szeretné elősegíteni. És mivel kell szembenéznie annak, aki a két szomszédos ország egészének kapcsolódását szeretné elősegíteni ebben az oly viharos európai térségben. A történész adatai és tényleírásai mindkét problémában segíthetnek tájékozódni.

Amikor az 1956-os forradalom idején a szomszédos országok magyarsága élesen fogalmazta meg állásfoglalását, akkor a szlovákiai magyar kisebbségben nem volt megfigyelhető a forradalom melletti nyílt kiállás. „A magyar lakosság fokozott érdeklődéssel figyelte ugyan a magyarországi eseményeket, rokonszenve azonban csupán elszigetelt szimpátia-megnyilvánulásokra (pl. gyászszalag viselése egyes középiskolákban, templomi himnuszéneklés, honvédsírok megkoszorúzása, az »ellenforradalmat« elítélő nyilatkozatok aláírásának megtagadása) korlátozódhatott.” (218. old.) Miért?

Nem merete vállalni, hogy a forradalom melletti nyílt kiállásért ismét rásüssék a kollektív bűnösség vádját. Megfélemlítettsége mellett szerepet játszhatott az a tény is, hogy a háború utáni kitelepítések, illetve a lakosságcsere elsősorban vezető értelmiségitől fosztotta meg, új vezetőit pedig a párt által 1948–1949-ben kinevezett káderek alkották, akikről messze állt az efféle kiállás. (219. o.)

Ugyanakkor a könyv dokumentálja annak a még Benešek kezdeményezte, és a kommunisták által is átvett törekvésnek a politikai gyakorlatát, amelyik az ország szervezetségét a szláv nemzetállamiságban törekedtek megvalósítani. Ez két esetben is még a szláv léten belüli szakadáshoz vezetett, először a német megszállás idején, majd pedig a szovjet hatalmi törekvésekből való kiszabadulásuk után. A cseh és a szlovák államiságot csak a magyar kisebbséggel szemben érezték egységnek, amint

saját nemzeti létüket nem fenyegette veszély, máris szétváltak. Ez a fajta – a nemzetiségek jogegyenlőségét biztosító szemléletet kijátszó – állameszmény ugyanakkor akadályozza a korábbi közös államiságot hordozó állammal, a magyarral való harmonikus összemunkálást. Mivel Szlovákia a honfoglalástól Trianonig tartó időszak alatt államjogilag semmilyen elkülönülést nem valósított meg, ezért az utódállamok közül éppen a szlovák–magyar kapcsolatot történelmi lerendezése válhat a jogilag legnehezebben megoldható feladattá.

Popély Árpád könyve egy korszakot emelt ki a vizsgálandó és egyeztetendő hosszú történelmi folyamatból. De éppen ez volt a két nép együttélésének legdrámaibb és legéletveszélyesebb szakasza. Bocsánatkérésekkel talán ez pacifikálható lehetne, de a végleges megbékéléshez gesztus értékű nyilatkozatok kevésnek bizonyulhatnak. Az egymástól való félelem alapjainak megszüntetése lehet csak a bizalom megteremtésének egyetlen lehetősége. A szlávság és a magyarság Kárpát-medencebeli együttélésének ilyen őszinte és pontosan dokumentált, mindkét oldalról elfogadható feltárása várat magára. Gondolom: hosszú ideig.

Akkor pedig mi a teendő? Amíg történészeink mindkét oldalon becsülettel dolgoznak, addig nekünk, e térség lakóinak a közös Európa felvetette konkrét, napi tennivalóink során kell együttműködnünk. Közös válaszokat kidolgozni az újabb és újabb felvetődő kérdésekre. Keresni, ami összeköthet. Amiben a szomszédság barátsággá alakulhat. Politikusok és honpolgárok szintjén. Ebben reménykedhetünk a mi életünk során.

De a teljes összekapcsolódást csakis a történészek dokumentumokat feltáró és szembevitő vitáin keresztül érhetjük el. Ezt ki kell dolgozni a tudomány alaposságával. Mikorra? Amikorra mindkét fél számára elfogadhatóan elvégzik tudós szakembereink. Azzal a jó szándékú megközelítéssel és pontos adatfeltárással, amivel Popély Árpád megírta ezt a könyvét.

Hetven éve történt: málenkij robot

A jezsuita gimnáziumban dolgozom, történelem-rajzszakos tanár vagyok, de ebben a témában kulturális menedzsernek tartom magam. 2008/09-ben kaptam egy felkérést Zsíros Sándor felsőzsolcai nyugalmazott iskolaigazgatótól, aki jelezte, hogy létrejön egy egyesület, aminek az lesz a neve, hogy Gulágkutatók Nemzetközi Társasága. Olyan fiatalokat keresnek, akik ebben a témában kutattak, érintettek. Én a szakdolgozatomat a Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Karán Málenkij robot címmel írtam, Ondiak kényszermunkán a Szovjetunióban alcímmel. Ond, ez a Szerencs melletti település az én szülőhelyem, onnan származom. A helytörténeti kutatások során találkoztam a málenkij robot témájával, és mivel én írtam ilyen témában egyedül szakdolgozatot, az egyetemen ajánlottak, hogy csatlakozzak az egyesülethez.

Egy idő után engem kértek fel arra, hogy legyek a vezetője. Olyan tagjai vannak az egyesületnek, akik a gulág, a málenkij robot témában a legjelesebb kutatók. A teljesség igénye nélkül néhány név: Várdi Béla professzor úr, és felesége, Várdi Huszár Ágnes. Ők Felsőzsolcán, Miskolcon több előadást is tartottak ebben a témában. A Pittsburgh-i Katolikus Egyetem professzorai, az Egyesült Államokból támogatják az egyesületet. Megemlítem Stark Tamás nevét is, aki a Magyar foglyok a Szovjetunióban című munkát írta meg 2005-ben. Dupka György kárpátaljai kutatótársunk, akinek legújabb könyve: Uram, segíts haza minket! Málenkij roboros visszaemlékezéseket, verseket, énekeket és naplórészleteket tartalmaz. Az egyesületünk tagja dr. Murádin János Kristóf, a kolozsvári Sapientia egyetem kancellárja, aki az erdélyi események feltárásával foglalkozik. Talán a legnagyobb név dr. Bognár Zaláné, aki ennek a témának nagy kutatója.

Kutatótársaim azzal bíztak meg, hogy működtessem az egyesületet, és próbáljam meg a szakmai munkát megszervezni. Feladatom ebben a témában konferenciák, közös programok, megemlékezések szervezése is. Az egyesület 2009-ben, a Miskolci Egyetem támogatásával, civil kezdeményezésként jött létre. Még támogatókörünkről és partnereinkről szeretnék szólni. Meg kell említeni a Pécsen működő Pécs-Baranyai Német Nemzetiségi Kört. A témában való érintettségük miatt Magyarországon élen járnak az események feltárásában. Baranya megyében a sok sváb lakos miatt még súlyosabban érintve voltak, hatalmas traumát jelentett számukra. Sok településen foglalkoztak a témával, ők adták ki néhány évvel ezelőtt Málenkij robot címmel azt a könyvet, ami sajnos kereskedelmi forgalomba nem került, ez volt az első olyan könyv, ami ezt a témakört dolgozta fel. Ők rendszeresen szerveznek a volt Szovjetunió területére, Oroszországba, Ukrajnába, a lágerek, táborok helyszínére utazásokat.

2013-ban a jezsuita gimnáziumban sikerült megszerveznünk egy konferenciát,

amelyre elhívtuk az összes kutatócsoportot, szervezetet. Akkor határoztuk el egy olyan formáció létrehozását, amelyik ezt a témát nemcsak helyi, lokális szinten, hanem az egész Kárpát-medencére kivetítve is feldolgozza. 2013. április 24-én fogalmaztuk meg a Málénkij robot Emlékbizottság 2014–2015. évi feladatait, célkitűzéseit. A lényege, hogy az egyetemek foglalkozzanak ezzel a témával, dokumentációk készüljenek, a tankönyvekbe kerüljön be ez a téma, és tárjuk fel minél jobban ezt az időszakot. Egy másfél éves munkának köszönhetően érkezünk el oda, hogy a kormány is támogatja kezdeményezésünket.

Érdeemes a gulág, gupvi, málénkij robot témakörében néhány fogalmat tisztázni. Létre kell hoznunk egy fogalmi hálót, amellyel dolgozunk, amelyről a mai előadásunk szól. Az NKDV, a belügyi népbizottság fennhatósága alá tartoztak a gulág, illetve a gupvi táborok. A legismertebb szó a gulág, ami orosz betűszó, a lágerék főparancsnoksága a jelentése.

A gulág táborrendszer egyidős a Szovjetunió kialakulásával. Már az első időszakban, 1917/18-ban létrehoztak olyan táborokat, amelyeknek a feladata a politikai ellenfelek elkülönítése volt. Később ezeket továbbfejlesztették, és változott a táborok rendszere. Nagyjából a '30-as évek közepére alakult ki ez a rendszer. Több millió ember raboskodott több ezer táborban.

Érdekességként említem: kik voltak az első magyar gulág-rabok? Akiket politikai okokból hurcoltak gulág táborokba, azok az emigráns kommunisták voltak, akik 1919/20-ban, majd később a Szovjetunióba távoztak, és a különböző tisztogatási akciók alkalmával kerültek ilyen táborokba. „A forradalom felfalja gyermekeit”: ezek voltak az első magyarok, akik ide kerültek, illetve az első világháborús katonák közül is bekerültek néhányan ezekbe a táborokba.

A táborok foglyaira jellemző, hogy személyenkénti elhurcolás történt, bírósági eljárás és ítélet alapján kerültek a táborokba, elsősorban a Szovjetunió területéről, akik között voltak politikai és köztörvényes elítéltek is. Itt kell megemlítenem Szolzenyicin nevét, aki nagyon részletesen ír erről a szigetvilágról, ahogy ő nevezi, tehát a gulág táborok világáról. Ezeknek a rendszere egészen Sztálin haláláig, illetve az 1960-as évek elejéig fennállt, utána elméletileg megszüntették, de csak elméletileg, mert néhány tábor, ha átalakított formában is, mind a mai napig áll és működik.

A másik táborrendszerbe került a málénkij robotra elhurcoltak többsége. Ez az úgynevezett gupvi, szintén orosz betűszó, magyar jelentése: hadifogoly- és internáltügyi parancsnokság, később vált hadifogoly- és internáltügyi főparancsnoksággá. Ezt a táborrendszert a külföldiek gulágjának is nevezték. Ezt 1939. szeptember 19-én hozták létre, a háború kitörését követően nem sokkal. 1945-re vált főparancsnoksággá. A Szovjetunió a háború kitörését követően számított arra, hogy nagyszámú hadifoglyot fog ejteni és civil elhurcoltak, internáltak is lehetnek közöttük.

Szovjet adatok alapján 350 főtábor volt, négyezer melléktábor működött, mindezek mellett speciális melléktáborok, kórháztáborok, büntető munkatáborok is. Szintén szovjet adatok szerint körülbelül négy millió külföldi ember fordult meg ezekben a gupvi táborokban.

Kik voltak ezeknek a vezetői? Néhány kutató azt mondja, nem szabad a táborokat összemosni, külön kell a gulág és a gupvi táborok történetét tárgyalni. Ez nem helyénvaló, mert a gupvi táboroknak a vezetői, többek között például Csernyisov tábornok, korábban gulág táborot vezetett. Egy másik fontos vezetője 1944/45-től Szerov tábornok volt. Már ekkor világossá vált, hogy nincs különbség a civilek és katonák között, egy rendszerbe kerültek. Az első kényszermunkára ítélt elhurcoltak, akik nem személyenkénti elhurcolás és bírósági eljárás és ítélet alapján kerültek ilyen táborokba, a lengyelek voltak, 1939 és '40 között. Több százezer lengyel került a Szovjetunióba. A második nagy lengyel tragédia a katyni mészárlás volt. A következő fontos csoport a balti államokból, lettektől, litvánoktól, észtektől került ki, majd a negyvenes évektől kezdődően a politikailag megbízhatatlan, a Szovjetunióban élő nagyszámú német nemzetiségűk kerültek sorra. Egy kutató 1,2 millió németről ír, akiket szét-, illetve hátratelepítettek. Majd a megbízhatatlannak ítélt, német szövetséggel, -barátsággal vádolt kisebb népek is sorra kerültek, kalmükök, csecsenek, ingusok, krími tatárok. Ez körülbelül 900 ezer főt jelentett.

Aztán 1944/45 után már ez várt Közép-Európára, illetve Magyarországra is. Itt érkezünk el a málenkij robot témájához. Úgy szoktuk mondani, hogy szinte nincs olyan család Magyarországon, amelyet a gulágfogság, a hadifogoly-tábor, a málenkij robot, vagy az etnikai alapon való elhurcolás ne érintett volna. 1944. augusztus 26-án éri el a vörös hadsereg Magyarország területét. Augusztus végén kezdődtek az elhurcolások a Csíki-medence területéről. November 12-én a negyedik ukrán front katonai tanácsa kiadja a 0036-os, szigorúan titkos parancsát, amely alapján elhurcolják Kárpátaljáról a 18–50 év közötti magyar és német férfiakat, hadifogolyként, málenkij robotra a Szovjetunió lágereibe.

1944. december 16. A szovjet államvédelmi bizottság Sztálin vezetésével meghozza a 2161-es számú határozatát, amelyben elrendeli, hogy „a Szovjetunióba történő, munkára irányítás céljából mozgósítani és internálni kell Románia, Jugoszlávia, Magyarország, Bulgária, Csehszlovákia vörös hadsereg által felszabadított területén tartózkodó valamennyi munkaképes német, 17 és 45 év közötti férfiakat, és 18 és 30 év közötti nőket. A mozgósítás irányítását a Szovjetunió belügyi népbiztossága, Berija elvtárs végezze.”

„A németek begyűjtését és internálását 1944 decemberében és 1945 januárjában le kell bonyolítani, és a munkaterületre való kiszállítást 1945. február 15-ig be kell fejezni.”

1944. november 18. A kárpátaljai 18 és 50 év közötti magyar és német férfiak összegyűjtésének kezdete. Szójván, a kárpátaljaiak huszadik századi golgotájának nevezett egykori gyűjtőtáborok melletti tömegsírok helyén emelt emlékparkban ezen a napon, vagy az ezt megelőző hétvégén szokták hagyományosan megtartani a megemlékezést.

1944. december 22. Az államvédelmi bizottság határozata alapján a második és harmadik ukrán front katonai tanácsa kiadja a 0060-as számú, szigorúan titkos parancsát, amely alapján már aznap kezdik elhurcolni az általuk megszállt Kárpát-me-

dencei területekről a német származású, vagy annak mondott, a parancsban kihirdetett korhatárokat kibővítve, a 16 és 50 év közötti, munkaképes korú lakosságot.

1945. január 31. A német származású, vagy annak mondott polgári lakosság begyűjtésének befejezése. Az utolsó szerelvények útnak indítása, a Szovjetunió-beli internálótáborok felé, Dél-Ukrajnába, Donbassba, az Uralba és a Kaukázusba. 1945 április elején befejeződik Budapesten a polgári lakosság tömeges elhurcolása, amely az agglomerációból elhurcoltakkal együtt mintegy százezer főt érintett.

1945. április 7. Vas megyében néhány napos munka, málenkij robot ürügyén összegyűjtik a hadifogolyként elhurcoltakat.

1945. április 11. Debrecenből Budapestre költözött az ideiglenes nemzeti kormány.

1945. április 12. Magyarországon befejeződnek a harcok. Május végéig folytatódik a Dunántúlon a 14 és 50 éves kor között a levante- és katonakorú, kiképzést nyert fiú- és férfilakosság hadifogolyként való elhurcolása.

Tehát 1944 augusztusától 1945 májusáig történtek a civilek elhurcolásai. Mi volt ennek az előzménye, oka, miért történhetett meg mindez?

Magyarország Németország oldalán harcolt, és a Szovjetunióban szükség volt munkaerőre, mert veszteségeik óriásiak voltak. 27 és 30 millió között volt az elpusztult lakosság és katonaság létszáma. A két totális rendszer egymásra támadva mérhetetlen pusztítást okozott és nagy szenvedést okozott az ott élő népeknek. Néhány kutató úgy gondolja, Varga Éva Mária és Krausz Tamás elsősorban, hogy a magyar királyi honvédség rémtetteket hajtott végre a Szovjetunióban, és ezért örülünk, hogy ennyivel megúsztuk, hiszen a Szovjetunióban jóval többen szenvedtek miattunk. Az tény, hogy a magyar honvédség által véghezvitt tettek között sok olyan volt, amelyek elítélendők, de Romsics Ignác, vagy Ungvári Krisztián ezekről már írt korábban is, nincs mit leplezni. Ez azonban nem indokolja azt, amit a szovjetek Magyarországon megtettek.

Ebben az időszakban 11,3 millió ember állt katonaként szolgálatban a Szovjetunióban, ezért is óriási volt a munkaerőhiány. Ezért kellett nyugatról „beszerezni” a munkaerőt. Van a történetnek egy ideológiai alapja is: az utolsó csatlósként kezelt minket. A németeket kollektív bűnösöknek nevezték, a magyarokat a németek mellett, hasonlóan ítélték el. Még egy fontos előzményről kell beszélnünk. 1943-ban Sztálin már elmondta az angol külügyminiszternek, hogy Magyarországot meg kell büntetni a háborús események miatt.

Ennek a rendszernek a kidolgozása, amely szerint a Szovjetuniót a háború után pénzbeli és kényszermunka-beli jóvátétel is illeti, egy magyar származású ember nevéhez kötődik, Varga Jenőéhez, aki a Szovjet Tudományos Akadémia világgazdasági és világpolitikai intézetének igazgatója volt. Ő fogalmazta meg elviekben ezt a dolgot, később ennek alapján járultak hozzá a szövetségesek is, hogy a Szovjetunió Németország, és a vele szövetséges országok területeiről kényszermunkára hurcoljon el embereket. Varga Jenő és munkatársai, Ivan Maszkij (Maszkij-bizottságnak nevezték azt a szervezetet, amelyik összeállította a háborús jóvátételt, amelyet a Szovjetuniónak kellett kifizetni) úgy számoltak, hogy ötmillió németet kell kényszermunkára elvinni, és tíz évig tartó munkával kell jóvátenniük a háborús pusztítást.

Milyen alapon hurcoltak el embereket málenkij robotra? Mit jelent a málenkij robot kifejezés? Tömeges elhurcolásokról beszélünk, hogyan történtek mindezek? Volt egy úgynevezett hadifogoly-létszám kiegészítés. Ez két módon történhetett. Aki 1941 után katonai szolgálatot teljesített, függetlenül attól, hogy részt vett-e a háborúban, vagy nem, azt be kellett gyűjteni, és hadifogolynak nyilvánították. Így történt ez például Borsodivánkán – hogy már valamilyen helyi dologról is beszéljek –, ahol behívták az összes hadköteles-korú fiatalembert, és mindenkit elvittek hadifogoly-kiegészítésként málenkij robotra.

Ami ennél kegyetlenebb, a civilek elhurcolása. Budapest ostroma 51 napig tartott. Körülbelül 79 ezer német és magyar védője volt a városnak. A szovjet csapatok már Berlin alatt álltak, amikor Budapesten még állt a front. Nagyon magyarázkodnia kellett a szovjet katonai vezetésnek, hogy lehet az, hogy ezt a várost nem tudják elfoglalni. A szovjet haditudósítások arról szóltak, hogy ennyi vagy annyi háztömböt foglaltak el, mire visszaírtak Moszkvából, hogy mekkora város ez, hogy még mindig nem foglalták el.

A szovjet jelentésekben azt írták, hogy 180 ezer védője volt Budapestnek, tehát a katonákon kívül még százezer hadifoglyot kellett ejteni, ezt a civilekből szedték össze. Korabeli ábrázolások szerint vasutasokat, postásokat, mindenkit, aki valamilyen egyenruhában volt – később már ez sem számított –, szedtek össze. Sokszor az óvóhelyekről ráncigáltak ki, véletlenszerűen embereket, és állították be a sorba, nőket is. Tehát Budapest környékéről körülbelül százezer embert hurcoltak el.

A harcok során többször cserélt gazdát például Nyíregyháza és környéke is. A szovjetek megszállták a várost, rémtetteket hajtottak itt végre, majd később a német és magyar csapatok visszahódították egy rövid időre. Amikor a vörös hadsereg újra elfoglalta, 2300 civil személyt hurcoltak el, kiráncigálták őket a lakásaikból. Két-százötven vasutas is volt közöttük, akiket az egyenruhájuk miatt vittek el.

Volt úgynevezett etnikai tisztogatás is, internálás, a németeket és a magyarokat is érintették ezek. Kárpátaljáról már volt szó, a németeket vitték el onnan először, egész családokat. Tyumen környékére, de általában Szibériába szórták szét őket. Szojva egy olyan emblemikus hely Kárpátalján, ahová a magyarokat gyűjtötték össze. De Erdélyben, Romániában is történtek hasonló dolgok. A románoknak is kellett jóvátételt fizetniük, illetve munkaerőt biztosítaniuk a Szovjetunió számára, kiváló volt a magyar lakosság erre a célra, a románok etnikai tisztogatásra használták fel ezt az eseményt. Szatmárnémeti környékéről is nagyon sok magyart hurcoltak el. Kolozsvárról körülbelül ötezer magyart hurcoltak el. Meg kell említeni Szlovákiát, illetve a Felvidéket is. Akkor még nem lehetett tudni, hogy a Szovjetunió területe meddig nyúlik majd át, a kollektív bűnösség elve alapján onnan is igyekeztek magyarokat málenkij robotra elhurcolni.

A magyarországi és Kárpát-medencei németiséget nagyon súlyosan érintette a 0060-as parancs alapján végrehajtott begyűjtés, amely már sok nőt, sőt gyerekeket is érintett. A németek összegyűjtése és megbüntetése volt a cél, de ez sok magyart is érintett. Magyarországon 11–12 gyűjtőtábor hoztak létre. Két szakaszban gyűjtötték

össze az embereket. 1944 decemberében hozták meg ezt a határozatot, és '45. január 31-ig kellett ezt az akciót befejezni. Miskolc szempontjából a második begyűjtési szakasz az érdekes. 1945. január 14-től öt operatív csoportban történtek a begyűjtések. Miskolcon, Szerencsen, Kőbánya-alsón, Budapesten és Ceglédbercelen voltak gyűjtőtáborok.

Miskolcon a laktanyában hadifogolytábor volt, a rendőrségi épület volt a gyűjtőpont, ahová a civil lakosságot összegyűjtötték. Akik nem fértek el a rendőrségen, hozzácsapták a hadifoglyokhoz. A Miskolc környéki településekről elhurcoltakat is ide hozták be. Ennek máig sincs emléktáblája, emlékhelye. Körülbelül 4–5000 embert hurcoltak ide.

A szerencsi gyűjtőtábor történetét elég jól feldolgozták, ide gyűjtötték be a német nemzetiségűnek tartott lakosságot. A környékbeli települések közül Rátka számított százszázalékosan sváb vagy német településnek, akkoriban körülbelül ezer lakosa volt a falunak. Rakamazon éltek még nagyobb számban svábok, Tállyán kisebb számban, Simán 150–200 fős német közösség élt, Abaújszántón is éltek kisebb számban svábok. Hercegkút is sváb település volt, tehát ezekről a helyekről vittek el németnek tartott embereket. Az elv az volt, azt vitték, aki német származású volt, vagy ha ilyet nem találtak eleget, a német nevéket vitték el, de ha ez is kevés volt, teljesen mindegy volt, vittek mindenkit, hogy meglegyen a létszám. Erről a környékről is körülbelül 4–5000 embert hurcoltak el. Szerencsen vagonírozták be őket. Én Szerencs mellől, Ondról származom, ami egy református magyar falu, a 900 lelkes községből 45 embert hurcoltak el, közülük háromnak volt német neve. A Taktaköznek sincs semmilyen kötődése a svábsághoz, ennek ellenére innen is rengeteg embert elvittek.

A kutatók nem tudtak megegyezni abban, hogy összesen hány embert is vihetek ki Magyarországról málenkij robotra, illetve hadifogságba. A jelenlegi álláspont szerint körülbelül 800 ezer embert hurcoltak el a Szovjetunióba. Körülbelül 500 ezer ember került hadifogságba és 270 ezer ember lehetett a civilek száma, akiket málenkij robotra hurcoltak el. A civil elhurcoltak jelentős része nő és gyerek volt. Az én falumból 16–17 éves lányokat is kivittek. A megyei levéltári adatok szerint 10 950 civil embert hurcoltak el a megyéből, ebből 2950 volt a nő és gyerek. A magyar honvédségnek akkor nem voltak női alakulatai, tehát a nők mind civilek voltak.

A málenkij robotosokat vagonokban szállították ki, 35–40 főt préseltek be egybe. A mi régióinkból előbb Füzesabony felé vitték őket, aztán Debrecen, Arad, Dél-Erdély, majd a mai Moldávia területén át tették őket a széles nyomtávú orosz vágányokra, és vitték Donbass, a Kaukázus, az Ural vidékére. Diósgyőrből 400 elhurcoltról tudunk, akiknek jelentős része Donbassban, szénbányákban dolgozott. 16–17 éves lányoknak kellett a legrimitívebb körülmények között bányaművelési munkát végezni.

Voltak bányatáborok, építő- és mezőgazdasági táborok is. A nőket és a férfiakat külön tartották fogva. Voltak táborok, ahol jobb körülmények voltak, ahol kisebb volt a halálozások aránya, de olyanok is, ahol a táborlakók egyharmada hunyt el. Tífusz, vérhas, különböző járványok pusztítottak köreikben.

Fontos beszélni a helyi lakossággal való kapcsolatukról. A kezdeti időben náci, német, fasiszta jelzővel illették a foglyokat, majd később sok esetben megszerették egymást, közös volt a sorsuk, csak egy drót választotta el őket. Volt olyan időszak, amikor az ottani polgári lakosság is az éhínségtől szenvedett, ez is összehozta őket a foglyokkal, előfordult, hogy a táborlakók minimális ellátásánál is kevesebb élelmük volt.

Az első időszak nagyon kemény volt, akkor haltak meg legtöbben, idővel javult a helyzet. Nagyjából két-három évet töltött el a többség málenkij robotban, és amikor hazaengedték őket, Máramarossziget és Debrecen érintésével érkeztek Magyarországra. Itt mindenkinek megmondták, hogy aki erről beszél, visszakerül a táborba. Ez egy felejtésre ítélt történet volt, ezekről a tragédiákról nem volt szabad beszélniük. Nagyon sokan voltak, akik nem sokkal a hazaérkezésük után, az ott szerzett betegségükben haltak meg.

Végezetül annyit még, hogy létrejött egy gulág emlékbizottság 2015. január 21-én, az Emberi Erőforrások Minisztériumának támogatásával. Balog Zoltán miniszter úr az elnöke, Rétvári Bence koordinálja a munkát. A cél a málenkij robotról és a gulágról való méltó megemlékezés szervezése. Február 25-n rendeztük meg a Trauma és tabu: málenkij robot 1945–2015 című konferenciánkat az Országházban. Ez nagy áttörés volt a téma kutatásában, ilyen még nem volt. Nagy volt az érdeklődés, négyszázan értek be, de nagyon sokan kinnrekedtek. Tíz-tizenkét túlélőt sikerült elhívunk a konferenciára, ők hitelesítették a munkánkat.

(Az április 16-án a Fráter György Katolikus Gimnáziumban tartott előadás szerkesztett változata)

BOROS ATTILA

Emlékmozaik

Miskolc Felsővárosban születtem és ott nevelkedtem. A miskolci karmeliták Boldogasszony kápolnája közelében laktunk. Gyermekkoromból jól ismertem a szétszórátás előtti karmelita atyákat, és azóta is fülemben cseng nevük: Pascal, Bonifác, Márk, Grácián atyák. A szerzetesi közösség lelki kisugárzása gyermekkorom meghatározó tényezője volt, és ez a hatás játékaiban is megjelent: oltárt építettünk, körmenetet rendeztünk az utcán a játszótársakkal. Búcsú előtti este vártuk a keresztelőlátó processziókat.

Családi házunkat városépítési okból elbontották. A Felsővárosból a Mindszenti egyházközség területére költöztünk. Friss diplomásként 1967-ben kerültem az egyházközséghez. Anyai nagymamám annak idején a templom mögötti Lonovics utcában (ma Földes Ferenc utca) lakott, és mint gyermek járt segíteni a harangozásban a Mindszenti templomba. Elbeszéléséből tudom, hogy a fagyos harangkötelek miatt héjában sült meleg krumplival kúrálta a kezét. Nagypám testvére: Belley Gyula bácsi hosszú ideig volt a templom sekrestyése. Seregély érsek úr is a templom mellett lakott gyermekként, szüleivel. Viszsaemlékezésében (Búcsúfia 2011) ő is említi a templom sekrestyését és kántor-karnagyát: Dalányi Jánost. A harangozó akkortájt Sárossy Barna volt.

A Miskolci Kath. Tudósító 1925. június 15-i számában ismertette a Mindszenti templom harangszentelésének eseményeit. A 10 mázsás nagyharangot virágdíszben húzták fel a templom egyik tornyába. Az ott készült képen jól látható nagypám: Belley Béla. Az újság név szerint említi az előkészítésben résztvevő munkás testvéreket is.

A templom plébánosa 1955-től 1980-ig dr. Száva János apát kanonok úr volt, aki Nyíregyházáról került Miskolcra.

1968-ban itt esketett össze feleségemmel bennünket Holczer József káplán atya. 1973-ban az ő ajánlására kerültem az egyházközség képviselőtestületébe, annak legfiatalabb tagjaként. Az akkori képviselőtestület létszáma közel 30 volt. Felsorolok közülük néhányat a teljesség igénye nélkül: Welther Károly bácsi (jó rejtvényfejtő volt), Barna László gyógyszerész, dr. Szentkatolnai (Sztóklász) István fül-orr-gégész főorvos, dr. Sztás István ügyvéd, dr. Skody József ügyvéd, Pálos Lajos órá (lánya apáca volt), Stokker János, id. Révy Antal mérnök, dr. Ruszthy Endre röntgen főorvos, Tóth Alajos atya édesapja, dr. Orbán Sándor tüdőgyógyász főorvos, Kriston József szabómester, Törő Béla egyetemi oktató, Kerékgyártó László, dr. Kiss László ügyvéd, Radnai László tanár, id. Czakó Imre (két fia pap volt), Csipkó László, dr. Wirtz Fe-

Dr. Boros Attila

renc állatorvos. A képviselőtestület elnöke dr. Ficsor József törvényszéki bíró volt, aki a Nyugdíjintézet vezetőjeként dolgozott.

Abban az időben káplánunk volt: Holczer József, Tóth Alajos, Molnár Lajos és Ágoston László. Nem sokkal korábban sokat beszélgettem Bosák Nándor tisztelendő úrral, aki 1968–1970 között szolgált nálunk. Egy nagyon szerény papot ismertem meg személyében, akivel püspöki szolgálata során is örömmel köszöntjük egymást és emlékezünk a mindszei eseményekre.

A kápláni munkamegosztás a következő volt: Ágoston atya a plébánia gazdasági és épület-karbantartási ügyeit intézte a lelkipásztorkodás mellett, az irodai szolgálatot Holczer atya és Lojzi atya végezték, a hitoktatásban főleg Lojzi atya jeleskedett, és a többi lelkipásztori munkát Holczer atya kapta.

Az induló papi békemozgalomból nem volt tanácsos kimaradni, mert az elhúzódotkat ugyancsak megjegyezték. Ha nem is értettek egyet a szándékokkal, a gyűléseken részt kellett venniük. Hitéletet csak a templom falai között lehetett élni. Hitoktatás is csak a plébánián történhetett. Az Állami Egyháziügyi Hivatal és annak helyi képviselője – Polonkai úr – beleszólt a plébánia életébe is. Gyakran megjelent itt, de a kapcsolat elviselhető volt, mivel Száva kanonok úrnak a papi békemozgalom vezetői (Beresztóczy úr és Horváth Richárd) annakidején osztálytársai voltak. Polonkai úr az utasításokat az ÁEH elnökétől, Miklós Imrétől kapta. A fenti összeköttetések révén néha közvetlenül is kaptunk segítséget Budapestről oly módon, hogy onnan utasították a helyi megbízottat.

Kálváriánk romos állapotban volt, és a területet államosítani akarták. A város felszólította az egyházközséget, hogy vagy elbontjuk a beszakadt kápolnát, vagy újjáépítjük (ez a levél is Polonkai úrtól jött). Telekkönyvileg a Kálvária a mienk volt. Természetesen az újjáépítést választottuk. Polonkai úr továbbította kérvényünket, amit elfogadtak és valamennyi pénzösszeget is kaptunk az építkezésre, de azzal a kéréssel, hogy ott a misézést ne szorgalmazzuk. A kápolna újjáépült, benne az oltárkép-freskót Takács István mezőkövesdi festőművész készítette el.

Ebben az időben a Minorita egyházközség még nem volt önálló, hozzánk tartozott, anyakönyvezni is mi anyakönyveztük az ott szentségekben részesülőket. Papjaik nálunk laktak a Glória épületben: Lipták Mátyás atya, Mándy Zoltán atya, majd később Kartal Ernő atya.

A Mindszei temető bejáratához (a mai parkoló területén) egy gesztenyesoros út vezetett. Ennek bal oldalán egyházi lakások voltak, melyben a kántor, illetve a sekrestyés lakott családjával. Itt lakott többek között Dalányi János, majd utódja Gáspár Gáspár, aki 1969-től 1981-ig szolgált templomunkban. 1974-ben elbontották e házakat városrendezési okokból, és így a kántorlakás elveszett az egyházközség számára.

Volt egy hosszabb időszak, amikor temetőnk bérházak felőli oldalán, majd később az egész temetőben megtiltották a koporsós temetést, mondván, hogy zavarja a rálátó bérházi lakosokat. (Szóba került a temető teljes bezárása is!) Szerencsére később ezt a tilalmat feloldották.

Templomunk híres volt a virágvasárnapkal záródó 8 napos nagyböjti lelkigyakorla-

tárol, melyre gyakran Budapestről hívtak neves egyházi szónokot, és Miskolc minden részéről jöttek a hívek a beszédeket hallgatni. Mindszent virágzó egyházközség volt lelkipásztori és anyagi szempontból egyaránt. Sok keresztelés, elsőáldozás, bérmálás és esküvő volt nálunk. Az emberek vallásosabbak és ragaszkodóbbak voltak, mint napjainkban. A hittanosok a vasárnapi diákmise előtt reggel 8 óra körül jöttek a hittanterembe, ahol az aznapi miseénekeket tanulták, és diavetítés is volt számukra. A templomban a két első padtömb volt részükre fenntartva. Gödry Éva néni felügyelte a diákok rendben való elhelyezkedését.

Erre az időszakra esett a liturgikus tér átalakítása. Az áldoztató térdeplősört elbontották, a szentély padlózata vörös márványborítást kapott, és megépítették a szembeismisítő oltárt, melynél a márvány asztallap helyzetétélénél – a munkások és az atyák mellett – én is segédkeztem. Az ambó kialakításával az atyák egyre ritkábban prédikáltak a díszes barokk szószékről, kifejezve, hogy közelebb akarnak kerülni a hívekhez. Minden évben kétszer „színpadépítés” volt a szentélyben a pásztorjáték és a passiójáték bemutatása céljából. A hittanos gyermekek voltak a szereplők, nemritkán Lojzi atya volt a forgatókönyv-író, Gödry Éva néni pedig a szereplők szövegének írógépén dolgozó sokszorosítója (vékony átütő papíron egyszerre 5–6 példányt gépelt).

A képviselőtestületi gyűléseket ekkortájt a Glória épület nagytermében tartottuk.

Volt egy egyházi épületünk a Minorita templommal szemben. Lebontották, és a Nemzeti Bank részére székházat építettek a helyére. A telekkönyvben nem szerepelt az államosítás. Ezt képviselőtestületi tagunk: Skody ügyvéd úr derítette ki. A plébánia akkor nem kapott az épületért semmit. Volt egy jó ismerősöm, aki a banknál volt vezető tisztviselő, tőle próbáltam meg segítséget kérni. Ezután – valamennyi idő eltelével – egymillió forintot kaptunk kárpótlásként.

Annak idején Száva kanonok úr az Ecclesia Szövetkezet elnökhelyettese volt, emiatt minden héten két napot Budapesten töltött hivatalból. Ágoston atya vitte fel személyautóval.

Templomunk sekrestyéjében megtűrt formában kegytárgyakat árusíthattunk: keresztek, rózsafüzért, szentképeket, imakönyveket. A templombelső üvegajtója a 70-es évek második felében készült el, és mögötte alakították ki a gyóntatófolyosót. Több „karbantartási munka” is ekkor készült: a templom külső vakolása és „kolostor-sárga” színűre festése, a belső freskók tisztítása, a plébániaépület tetőszerkezetének javítása, cserepezése, kupázása, a Glória épület vizesedésének szivárgóval való csökkentése.

A Szatmári Irgalmas Nővérek iskolájának Zárdakápolnája is a mi ellátásunkra bízott. Kolcza Jolán Lorenza nővér volt elhivatott sekrestyése és gondozója igen hosszú időn át (ő is írt erről egy emlékfüzetet). Miskolcon sok vallásos hölgy járt a Zárdába iskolába, ők természetesen ragaszkodtak kápolnájukhoz és mintegy baráti társaságot alkottak, megtartva a kápolna lehetséges hagyományait.

Dr. Száva János és elválaszthatatlan munkatársa, Ágoston László érseki tanácsos 1980-ban kérték nyugdíjazásukat, és mindketten Budapestre költöztek. (Ágoston László atya is írt egy visszaemlékezést mindszeni éveiről.)

Dr. Kovács Endre püspök úr 1980 és 1995 között volt a Mindszenti egyházközség plébánosa.

Összefoglalóan mire tanított bennünket? A hitre, amelyben kiteljesedik a szolgáló szeretet. Őbenne megtaláltuk a Lélek gyümölcseit: a szeretetet, az örömet, a békeséget, a türelmet, a kedvességet, a jóságot, a hűséget, a szelídséget. Szolgált a híveit és paptestvéreit, mindezt ciszter szerzetesi alázattal tette és az ő örömét adta nekünk. Arra tanított, hogy mindent a hit szemével nézzünk és szenvedő embertársainkhoz a szeretet szívével közeledjünk.

A lelkeséget tartotta a legfontosabbnak, mert az életben mindent elveszíthetünk, mindentől megfoszthatnak bennünket, de ami belül van, és amit másoknak tudunk nyújtani, az a miénk marad örökké. Nincs az a mélység, amelyben Isten észre ne venne összekulcsolt kezünket, és nincs az a városi lárma, zaj, amelyből Ő ki ne hallaná kereső szavunkat.

A hívek és a plébánia közti kapcsolat erősödését szorgalmazta a kialakult kis közösségeken keresztül, amelyek az évek során meghatározó szerepet játszottak az egyházközségben. Ezek a közösségek egyben imaközösséget is alkottak (ifjúsági énekkar, felnőtt énekkar, bibliakör, Rózsafüzér Társulat, hittancsoportok, az 1992-ben megalakult Kolping Család). (A Kolping Családnak először Rémiás Jánosné volt a vezetője 3–4 éven keresztül, majd dr. Sándor Csaba követte őt.) A közösségeknek nemcsak összetartó, hanem formáló erejük is volt. Így lettünk nyitottabbak mások elfogadására, s közben mi is csiszolódtunk, a plébániáért dolgozó lelki közösséggé is alakultunk.

A hívek szolgálatának érdekében Kozák Pál urat, aki családos elektrotechnikai üzemvezető volt akkor, 1992. október 22-én az 1000 éves Egri Főegyházmege első állandó diakonusává szentelte templomunkban.

Püspök úr nyugdíjas papokat is felkarolt – köztük Orosz Árpád atyát – aki sokunk gyermekkori hittanára is volt. Az atyák együttes munkája arra is irányult, hogy lelki tartása legyen a Mindszენტnek. A káplánok hosszabb ideig működhettek a plébánián és nevelhették az ifjúságot. Püspök úr szerény, fényűzést kerülő főpap és plébános volt, maga is ugyanúgy beállt a napi munkába, mint beosztottai. Az ő szolgálata alatt indult el a Mindszenti és az Avasi róm. kat. egyházközségek közös tájékoztatója 1990 karácsonyán.

Püspök úr gondot fordított arra, hogy a templombúcsúra és a lelkigyakorlatokra neves és jól beszélő atyákat hívjon meg. Búcsúra itt volt Gyulai Endre szegedcsanádi püspök, dr. Seregély István egri érsek, dr. Tempfli József nagyváradai püspök, dr. Miklósházi Attila a külföldön élő magyarok püspöke, dr. Keresztes Szilárd görögkatolikus püspök, sőt 1992-ben Angelo Acerbi pápai nuncius úr is.

A templom zenei élete is virágzott ebben az időben. 1981-től Altrichter Antal volt a kántor 14 éven át, egészen haláláig. A templomi énekkar 25–30 főből állt, a kántor volt a karnagy is. 1982–1996 között Gergely Péter Pál lett a kórusvezető. A Glória épület nagytermét parkettáztatták és ott voltak a kóruspróbák. Volt ott egy zongora és a kottatárnak két nagy barna szekrény. A kórus a nagyobb ünnepeken énekelt vagy hangversenyt adott a templomban. Emellett külföldön is szerepeltek több alkalommal:

- 1986-ban Lengyelországban: Krakow és Czestochowa;
- 1987-ben Olaszországban: Cremona, Velence, Pisa és Róma;
- 1991-ben Ausztria, Franciaország: Lourdes;
- 1992-ben Róma: a bazilikák és székesegyházak kórusainak versenyén a „B” kategóriában elsők lettek;
- 1993-ban már meghívták őket Rómába a versenyre, és ekkor „A” kategóriában lettek elsők.

Gergely Péter Pál zeneileg jól felkészült, az egyházzenét szíven viselő, kiemelkedő szervezőképességű karnagy volt. A kórus templomi hangversenyei felejthetetlen élményeket nyújtottak.

Volt olyan időszak, amikor templomunkban három énekkar is működött (Mindszenti énekegyüttes, Magnificat énekkar és az „Ötye” énekkar). Az ifjúsági ének- és zenekart 1978–1983 között Tornai Gábor és András vezették.

Ebben az időben személyi változások voltak a képviselőtestületben, az énekkarból 5 ember is bekerült a testületbe: dr. Simon Pál, Gergely Péter Pál, dr. Vida János, Dudás Lászlóné és Németh Géza. 1988-tól én lettem a képviselőtestület világi elnöke.

1991. december 6-án jegyezték be a cégbírószágon a „Miskolci Mindszenti Egyházközség Egyházi Jószoigálati Alapítvány” elnevezésű civil szervezetet, melyet dr. Kovács Endre püspök úr alapított. A hívek főként a temető alapítványaként ismerik ezt a szervezetet. Ennek apropóján emlékezem meg a temetőgondnokok személyéről is: Tisza bácsi (Száva kanonok úr idejében), Komárominé Rózsika (Száva kanonok úr, majd Kovács püspök úr idejében), Rózsa Attila (1986–1991), Üрге Ferenc (1992–1995).

Püspök urat hivatalos teendői ellátásakor (pl. bérnálás) Ruszthy Károly (képviselőtestületi tag) vitte autóval. A plébániái irodában a hívek fogadását az atyák végezték beosztás szerint, amikor nagyon feltorlódtak feladataik, Gödri Éva néni volt a bármikor behívható helyettes, aki szívesen végezte az anyakönyvezések szépírást követelő munkáját is.

Berkes László atya 1985–89 között volt káplán plébániánkon, kiválóan értett a gyermekek aktivizálásához. A HECS (hétfő esti csoport) és a KECS (kedd esti csoport) foglalkozásait a pincében tartották, mert nem volt máshol lehetőség. A gyerekek szívesen mentek, mert jó hangulat volt a hittanórákon. Vida Péter is hittanos volt, színpadi szereplését már itt kezdte, később színész lett belőle.

Püspök úr idejében történt a konyha egyik felújítása, a gáz bevezetése a sekrestyébe és a Glória épületbe, továbbá a víz és a szennyvíz bekötése a sekrestyébe. Az ő idejében épült a három garázs a hátsó templomkertben (amit akkor még kőfal választott el a templomudvartól). A mindszenti temetőbe ekkor tervezték a ravatalozót úgy, hogy az új gondnoki iroda is beleépüljön. 1994-ben elvégezték az alapozást, de anyagi okok miatt évekig állt az építkezés, torzóként betonvasak meredeztek belőle az ég felé. Mondhatnánk, hogy „aszfaltozási korszak” kezdődött plébániánkon: először a templom körüli udvar és járda kapott szilárd burkolatot, majd a temető útjainak aszfaltozása történt meg, végül a Kálvária-kápolna körüli tér kapott ilyen burkolatot. Mindezekben nagy segítségünk volt id. Kövessy Gábor mérnök úr, aki 1987-től volt egyháztanácsstagunk.

Püspök úr nálunk érthette meg, hogy az egyház kiléphetett a templom zárt falai közül. Az első keresztény bál 1990. november 10-én volt a Hámán Kató leánykollégiumban. Ugyancsak az ő idejében szakadt el tőlünk és vált önállóvá a minorita plébánia (1981 pünkösdtől). Ekkor épülhetett új (eredetileg ökumenikus) templom az Avason. A pályázatra beérkezett templomtervek zsűrizésében püspök úr is részt vett. Az avasi templom első (szervező) lelkészének Mándy Zoltán atyát nevezte ki az érsek úr. Megnyitotta kapuit Miskolc akkor első katolikus gimnáziuma (amely később a Fráter György nevet vette fel a vissza nem kapott Földes Ferenc Gimnázium elődjétől). Püspök úrnak nagy szerepe volt a tárgyalásokban, melynek során a Herman gimnázium kiköltözött a Szatmári Irgalmas Nővérek régi iskolájából. A legszükségesebb javítások után máris megkezdődött ott az oktatás. Az intézmény első igazgatója Mariscsák István lett. Az út nagyon göröngyös volt, a támadások keresztültüzeiben haladt előre az egyház ügye, hiszen az ifjúság nevelése, a jövő építése az egyház elsőrendű feladatainak egyike.

A rendszerváltás kezdeti időszakában püspök úr interjúalanyként ajánlott engem a megyei napilapnak, melyben kifejthetem hitvallásomat. Az 1991. augusztus 18-i máriapócsi pápalátogatás után püspök úr átvitt gépkocsiján Debrecenbe, a református nagytemplomba és a református gályarabok emlékművének megkoszorúzásához. Neki köszönhetem, hogy Sárospatakon, Ács püspök úr szentmiséje után, valamint a nyíregyházi nagytemplomban (dr. Váradi József helynök úrnál) beszélhettem a keresztény család lelkiségéről. A hit nagy ajándék, az imént említett események hozzásegítettek a hit elmélyítéséhez, annak továbbadásához, egy kis apostolkodáshoz. Ez adott erőt további munkámhoz, amit személyesen püspök úrnak köszönhetek.

1995. augusztus 1-től dr. Kovács Endre püspök úr visszakерült Egerbe, a segéd-püspöki feladatok végzésére. 50 éves papi jubileumát 2001-ben a Mindszenti templomban tartotta, nagy örömnkre. Most, amikor rá emlékezem, nem kívánhatok mást, mint hogy haló porában is kössön össze minket az imádságos szeretet és az istenhit. „Az Isten jó és kegyelme örökkévaló” (118. zsoltár). Hisszük ezt és ebből a hitből élünk.

Dr. Berkes László pápai prelátus, apát, kanonok úr 1995. augusztus 1-től 2011. július 31-ig volt plébánosunk. Ismerősként érkezett vissza hozzánk. A képviselőtestületben jelentősebb tagcserélődés történt, mivel többször is volt választás az ő időszakában. A kedves olvasó is el tudja dönteni – a közeli idő miatt –, hogy az alább felsorolt nevek közül kik jöttek új tagként és kik távoztak érdemeik elismerése mellett, mivel már nem tudták vállalni a feladatot:

Kércsi József, Ruszthy Károly, Gödri Éva, id. Kövessy Gábor, dr. Vida János, dr. Kovács Károly, dr. Simon Pál, Andreijkovics István, Csipkó László, Dudás Lászlóné, dr. Horváth Zsuzsanna, Kolcza Jolán Lorenza, ifj. Kövessy Gábor, Lovas Katalin, Mariscsák István, Mustos Péter, dr. Nagymáthé Sarolta, Németh István, dr. Orosz Imre, Orosz Sándor, dr. Papp Ferenc, Révy Tamás, Révy Antal, dr. Sándor Csaba, dr. Tihanyi László, Tóth László, Zobay Béla, Balogh Attila, Balog Tamás, Bereznav Bernadett, dr. Boros Attila, Gáspárné Kiss Mária, Horváth Ferenc, Nagy Árpádné, dr. Sály Pál, Solymosi Róbert, dr. Stumpf Imre, Tóth István, Ináncsi Miklós.

A plébános úr neve mellé oda tehetnék jelzőként: „az építkező” szót. Valóban sok dolog épült plébánossága idején:

– a Mindszenti temetőben a gondnoki épület újjáépítése más beosztással, újra rakott falakkal, új tetővel. A fő kivitelező Vas János kőműves volt;

– a ravatalozó Kovács püspök úr alatt elkezdett átterveztetése Gyimóthy Zsuzsannával. A feszületet és a két, kivilágított angyalablakot ő álmodta bele. Az épületet az Észak Közmű Kft. építette fel. Felszentelése 1998 júliusában volt;

– a temető végénél 400 négyszögöl területet vett meg az evangélikus temetőtől 1997-ben, sírhelyek kialakítása céljából;

– a temető Király utcai végénél betonelemekből szép, új kerítés készült, kis- és nagykapuval, 1997-ben;

– a Kálvária-kápolnára új tető és torony került (mivel a régi előredőlt). Elvégezték a vízvezetés újrabádogozását is;

– a Mindszenti templom tornyainak keresztjeit tartó 7 méteres császárfák elkorhadtak. Alpintechnika és óriásdaru alkalmazásával cserélték ki ezeket 1997-ben, majd 1998-ban;

– a Glória épület kisebb alakítása, hogy a Kolping-családnak helye legyen (1997);

– az önkormányzat avasi pincekár-elhárítási programja keretében elkészült a plébániakert felső támfalának és a pincének a megerősítő rekonstrukciója (id. Kövessy Gábor közreműködésével, 1998-ban);

– a Csupros Mária-szobor visszahelyeztetése régi helyére, a szobor újrafaragásával és megáldásával (2001. augusztus). (Képviselőtestületünk hívta fel az önkormányzati képviselő, Üveges Lajos figyelmét a szobor áthelyezésének szükségességére.) Ezzel egyidőben lehetőség nyílt, hogy a plébánia utcafront felőli kerítése is eredeti helyére kerülhessen vissza;

– a Kálvária domboldalon új lépcsősor került kialakításra az önkormányzati közgyűlés határozata szerint, önkormányzati kivitelezésben, mellyel összefüggésben telekkönyvi területcserére és területrendezésre is sor került;

– a plébánia hátsó kertjének rendezése során épült meg a „Millenniumi-terem” (1999–2002 között), ismét Gyimóthy Zsuzsanna tervezésében. Az építkezés során elbontották a templom mögötti kertfalat és az étkezőépület mögötti régi teraszt is. A terem 200 fő befogadására alkalmas, karzata, színpada, könyvtára, büféje, stúdióhelyisége, ruhatára, olvasó-beszélgető boxai vannak. Előadások, kiállítások és mindenféle rendezvények megtartására nyílik benne lehetőség. (A terem hátulról való őrizésére vásárolta plébános úr Marco és Poló kuvaszokat. Elődjük Sajó és Villám volt, még püspök úr idejéből.) Az új terasz alatt garázs és nagy raktár készült, amit összekötöttek a tanácsteremmel is. Innen vezérlődik a Millenniumi-terem padlófűtése);

– ekkor történt a Zárdakápolna tetőhéjazatának teljes cseréje is a nagyfokú előre-gedés miatt;

– régóta váratott magára az ebédlőépület felújítása. Az alagsorba gázkazán került és az épület központi fűtést kapott, a régi cserépkályhákat elbontották. A földszinten új vízszlokkot alakítottak ki, amelyet a templom hívei is használhatnak. A régi vasajtó

helyett szélfogós bejáratot alakítottak ki. Az épület és a Millenniumi terem között kis „köves udvar” készült, három szép falfestménnyel. Teljesen felújították a konyhát. A lépcsőház másik oldalán pedig megszűnt a két vendégszoba, közös fürdőszobával, helyette modernebb káplánlakást alakítottak ki. Az épületre emeletráépítést is készítettek. Az új emeleten két káplánlakás, belső erkély, Kolping-szoba és zsbongó, plusz vízszblokk került kialakításra. A plébánia ezen „B-épülete” 2003–2004 között készült el;

– a Kálvária Perczel Mór utcai végénél pályázati pénzből új kerítés készült, melyet gótikus jellegű fémelemekből szereltek össze (1999–2000);

– a Glória épület (régi ispotály) palatetejét jégkár érte, tönkrement a tető. Révy Antal statikus mérnök felmérése és számításai szerint a tetőszerkezet vaselemekkel megerősítve elbírja a cseréptető nagyobb súlyát is. Így a tetőcsere megtörténhetett. Ezután az épület majdnem teljes egészének műszaki felújítása, új válaszfalak beépítése, szigetelés készült el. Az épületből kiköltözött a régi kegytárgybolt (Emödi István bérelte. Az ő elődje Lengyel Gyula papunk édesapja volt, mint első kegytárgyboltos). Az új kegytárgybolt kialakítására dr. Sándor Csaba és családja adott be kérvényt és azt a részt az ő elképzelésüknek megfelelően alakították ki. Az átalakítás kőműves munkáit Vas János végezte, a falelemeket ifj. Gázsa László építette be. Itt is gázkazános központi fűtésre modernizálták az épület nagyrészét. A munkák 2006–2007-ben folytak;

– plébános úr maga is nagy „barkácsoló” volt, szeretett terveket készíteni. A Mindszenti temetőben – a ravatalozó falában lévő urnahelyek telése miatt – két különálló urnafal létesítésére is szükség lett. A főbejárat közelében lévő „Alfa” és „Omega” falak kinézeti tervezését ő maga végezte;

– ugyancsak nagy vállalkozás volt a templom tetőszerkezetének átalakítása, a gerendák részleges cseréje, a lécezés cseréje, a tető szigetelése, új cserepekkel való cserepezése, hófogók, új tetőablakok, szellőzők beépítése, majd a bádogozás munkája, végül a külső falak vakolása, színezése. (2008);

– valamivel kisebb lélegzetű munkák voltak még a vízvezeték-csövek műanyagra cserélése a plébánia és a templom között, a tanácsteremben dupla bejáratú ajtó készítése, a jelmezzraktár megépítése a pingpong-teremben, raktár a Glória-udvarban, a sekrestye feletti hittanterem és lépcsőház felújítása, az énekszövegek kivetítésének megoldása a sekrestyében lévő DVD-ről, video-kapcsolat kiépítése a templom és az udvar között (a tűzszentelés vagy a körmenet közvetíthetősége a templomban maradtak részére), a raktársekrestye feletti hittanteremben a régi könyvtár kialakítása, a Kálvárián a Losonczy-kripta tetejének felújítása bérbeadási szerződéssel, a plébánia főbejáratánál lévő járda újraköveztetése, új átjáró nyitása a plébánia és a templom között, új, motoros zárású kapu készítése a templomi kriptalejárat után stb;

– plébános úr telve volt még ötletekkel: szerette volna bekeríteni a Kálvária-domboldalt, oda urnatemetőt és gondnoki lakást álmodott. A Glóriába kávéházat, beszélgetőhelyet is elképzelt, a plébánia második bejáratához lépcsőházat terveztetett, hogy a dísztermet ne csak az ő lakásán keresztül lehessen megközelíteni. Le akarta bontatni a széntároló bódésort, és arrafelé bővítette volna a plébániát új hittanteremmel, kávézóval, káplánlakással és egy magánkáplánal. A templom plébánia felőli

oldalánál is belső kaput készíttetett volna, az irodát át helyezte volna az épület templom felőli végébe, hogy a hívek a templom felől könnyebben megtalálják, és egyben a plébániaudvart a csellengők elől elzárja. Szabadtéri színpadot és breviáriumozó sétányt képzelt a plébánia hátsó udvarába. Tetszett neki egy Olaszországból (Verona) importált ötlet is, mely szerint szabadtéri keresztutat lehetne elhelyezni a templom külső falai mentén stb. Mindezekre elhelyezése miatt már nem kerülhetett sor.

Dr. Berkes László plébános atya nemcsak az építkezésekben volt kreatív, hanem mindenféle ünnepek megülésében, rendezvények, kiadványok megszervezésében is. Íme, néhány esemény emléke:

- plébános úr tervezte az egyházközség kis zászlóját, amelyet minden kirándulásra, zarándokútra magunkkal vittünk. Sárga és zöld színből volt összetéve, ahol a sárga a templom külső színe, a zöld pedig a templomot körülvevő gesztenyefák színe;

- autómegáldást szervezett a TESCO parkolójába;

- évente 4 rendszeres kiadvány megjelentetéséről gondoskodott (segédszerkesztője dr. Nagymáthé Sarolta volt): Búcsúfia, Húsvéti levél, Őszi levél és Karácsonyi ajándék;

- ő találta ki a „Mindszenti emlékmozaik” füzet sorozatot, hogy a plébánia régebbi életére emlékezők tudását átmenthessük az utókor számára. Eddig 5 füzet jelent meg belőle;

- mivel a jelen templom elődje minden bizonnyal Mindenszentek tiszteletére volt szentelve, ezért Mindenszentek ünnepe egyben afféle „kisbúcsúként” tartott meg. Többször Balázs Ferenc kántor urat kérte fel ünnepi orgonahangverseny megtartására;

- a Zárdakápolnának is két jeles ünnepét tarttatta meg: Magyarok Nagyasszonya a hivatalos búcsú, de farsang végén is mindig volt egy lelkigyakorlat a farsangi mérték- telenségek ellensúlyozására és a nagybőjtre való felkészülés jegyében;

- neves ünnep volt a Zárdakápolna felszentelésének 100. évfordulója, ahol emléktáblát is avattak a kápolna utcafronti falánál;

- dr. Kovács Endre püspök atya aranymiséjének megszervezése 2001-ben;

- helytörténeti kiállítás volt a Millenniumi teremben, régi dokumentumok, tervek fénymásolataiból, melynek kivitelezése Mustos Péterhez és Gáspárné Kiss Máriaéhoz is kötődött;

- konferencia volt a Millenniumi teremben 1000 éves az Egri Egyházmegye és 260 éves a Mindszenti templom címmel (2004. november 23.);

- egyházközségünk volt minisztránsa, Nagy Krisztián 2002. június 30-án mutatta be első szentmiséjét a templom mögötti téren;

- plébános atya ezüstmiséje volt 2004-ben;

- érdekes színfolt volt, hogy testvérplébániai kapcsolatot sikerült kialakítani az Olaszország-beli Udine egyik plébániájával: ők is jártak Miskolcon, és fiataljaink is bepillanthattak az ő plébániai életükbe;

- hasonlóan érdekes volt, hogy plébános úr felfedezett Rómában egy olyan szerzetesrendet, amely Árpád-házi Szent Erzsébet tiszteletére alakult. A nővéreket meghívta Miskolcra, ahol bemutatkoztak nekünk, majd lehetőséget teremtett, hogy a nővérek ellátogathassanak Sárospatakra, névadójuk szülővárosába. (Azóta élnek is Sárospatakon ilyen nővérek!);

– Szent Lukács-napi „orvosi rekreációt” szervezett négy éven keresztül, előadással, imával, agapéval;

– kialakult szokás volt, hogy az egyik évben külföldre, a másik évben belföldre szervezett nagyszabású plébániai kirándulást. Felsorolni is nehéz lenne a nevezetes célpontokat. Emlékül álljanak itt a legutolsók: Róma, Szent Erzsébet nyomában, Kárpátalja;

– volt a Millenniumi teremben rózsafüzér-kiállítás, gobelinkiállítás, fotókiállítás, festménykiállítás;

– emlékezetes volt a templom renoválásáról készült kiállítás, amelyet kivételesen a templomban lehetett megtekinteni, avagy a templomszentelési ünnepség, ahol a minisztránsok mozaikkockákból építették fel újra a templomot;

– május 1. közelében szerveződtek a plébániai családnapiak, ahol a fő vendéglátó a Kolping-család volt. Németh István (Balu) és Kércsi Jóska bácsi főzték kondérban a finom meleg ebédet. Csak néhány nevezetes célpont: Boldogkőváralja, Füzér, Uppony, hajókirándulás a Tiszán, a Bodrogon, Mogyoróska, Sárospatak, az Esztramos, Abádszalók;

– az abádszalóki megüresedett plébániát 50 évre használhatja a Mindszenti Kolping-család, akik egyrészt jószívvel gondozzák, festegetik, másrészt minden évben itt rendezik a plébániai hittantábort, melynek lelki vezetésében papjaink vállalnak szerepet;

– plébános úr tehetséges rendező és „színigazgató” is volt. Különösen a Millenniumi terem adott lehetőséget a szokásos pásztorjátékokon és betlehemes játékokon felül emlékezetes darabok színrevitelére. Ismét csak szemelvényül néhány: A boldog herceg, Jónás, Szent Erzsébet;

– nem ritkán került sor nevezetes vatikáni események tv-közvetítése kapcsán, hogy projektorral, nagy kivetítésben a plébánia hívei a Millenniumi teremben kísérhették együtt figyelemmel az eseményeket (szenttéavatások, pápai beiktatások, stb.);

Az egyházközségi életben is több említésre méltó esemény történt az ő plébánosságá alatt:

– Gergely Péter Pál kórusvezetőnk 1996-ban elköszönt az egyházközségtől és 6–8 embert magával vitt új kórusába, a Cardinál Mindszentybe;

– Altrichter Antal kántorunk hirtelen bekövetkezett halála után hosszabb várankozás következett, mivel plébános úr mindenképp férfi kántort akart felvenni (érdekességként: még egy zsidó fiatalember is jelentkezett, akinek valóban jó hangja volt, jól orgonált és felajánlotta, hogy megtanulja a katolikus énekeket, de a kántortól ennél többet is kívánunk, így nem vétetett fel). Végül Balázs Ferenc pályázatát fogadta el plébános úr, ezzel ő lett a kántor 1996-tól, és a kórust is ő vezette tíz éven át. Évente rendszeresen önálló orgonahangversenyt adott a templomban, szerepelt Zamárdiban is az ottani nagytemplomban és máshol. A kórossal jártak Erdélyben koncertezni;

– volt egy ifjúsági ének- és zenekarunk, amely 1994-ben szerveződött és 1995-ben már 30–35 taggal működött. Középiszokolások, egyetemisták és dolgozó fiatalok alkották. A csoportot Zobay Béla tanár úr vezette. A kórus felvette a Magnificat nevet. Lelki vezetőjük Szarvas István és Misching Ferenc atyák voltak. A diákmisszió éne-

keltek, zenéltek rendszeresen. Több alkalommal előadták Király Péter: Kezetekbe tüzet kaptatok című oratóriumát különböző templomokban, sőt a Csíksomlyói Ifjúsági Találkozón is, ahol óriási sikert arattak 1995-ben. Voltak továbbá Marosvásárhelyen, Nyáradremetén, Kárpátalján, Felvidéken és Délvidéken is;

– a templom felnőtt kórusát 2006-tól Murvainé Bodnár Ildikó vezeti. Az ő munkájának is köszönhető, hogy a kórus létszáma ismét szaporodott. Ez a kórus is járt Erdélyben: énekeltek Csíksomlyón és Csíkcsecsón. Ildikó empatikus, zeneileg felkészült kórusvezető, aki mindent a liturgiának rendel alá;

– plébános úr ötlete volt a plébánia területének kerületekre osztása, és a kerületek élére egy-egy képviselőtestületi tagot rendelt, hogy ismerje meg és segítse kerületének vallási életét. Év vége felé minden egyházadót fizető hívűnknek levelet küldött (mintegy 1200 darabot), melyben megköszönte az eddigi támogatást, tájékoztatást adott és kérte a kapcsolat folytatását. Kérdőívet is szerkesztett és osztott ki, amellyel a plébániai kiscsoportok megerősítését, bővítését szerette volna elérni;

– 1996-tól Dvorszki Béla lett a temetőgondnok. A temető nyilvántartását számítógépre vitték át, a sírfelépítményekről is fotó-dokumentáció készült (Molnár Ferencné közreműködésével). Dvorszki Béla jól tudott együttműködni a plébános úrral és így a temető ügymenete sikeresen fejlődött, a sírhelyek száma a 8000-et is meghaladja;

– 1997-től a plébániai iroda civil vezetője Mustos Péter lett. (Eredetileg a plébános úr személyi titkárának vették fel, de Molnár Lajos atya plébánosi kinevezése miatt átminősítették feladatát, amennyiben az irodai és pénzügyi munkák egy részét is rátestálta plébános úr. Több segédiródás is tevékenykedett itt, akik a délutáni „műszakot” vitték, a fizetési adminisztrációt látták el vagy helyettesítési reszortjaik voltak (lásd a végén!);

– a rendszerváltozással javuló vallási lehetőségek miatt a nagybőjti lelkigyakorlatok már csak 3 napig tartottak, a résztvevők száma még így is jelentősen megfogyatkozott.

– a Kolping-család megerősödött, sokféle feladatot vállalt fel a plébánia életében: szabadtéri keresztút a Kálvárián, főzés a helyi rendezvényeken, intenzív lelkigyakorlatokon, plébániai „búzafölde” gondozása (búzaszenteléshez), segítség mindenféle költözködésben, hangosítás a körmenetekben, teafőzés az ökumenikus vendéglátáskor, gyertyaszállítás az egyetemi közös ökumenikus alkalmakra, stb. Külön kiemelendő Németh István (Balu) önzetlen munkabírása és Kércsi Józsi bácsi ezermester segítsége. Büszkék vagyunk rájuk!;

– külön színfolt volt Koncz Lajos atya meghívása a vasárnap esti szentmisékre, miután a hejőcsabai szeretetotthonba költözött. Sok egyetemista emiatt erre a szentmisére járt, mások kicsit politikáló papnak tekintették és emiatt elhúzódtak.

– nyugdíjazása után Czako István atya – az egri bazilika volt plébánosa, főesperes, érseki irodaigazgató – is plébániánkra került (Berkés plébános úr hívta meg). Amíg egészsége engedte, sokoldalúan kivette részét a plébániai munkából: jó szentbeszédet mondott, igényes írásai voltak kiadványainkban, felnőtt hittan csoportot vezetett, ő volt a helyi kántorképző hittanára és vizsgáztatója, misézett, esketett (akár németül vagy franciául is), temetett, keresztelési oktatást tartott, szentségimádási órát vezetett csütörtökönként, idegennyelvű tárgyalásokon tolmácsolt, stb.;

– Szabó János káplán atya 1982–2008 között szolgált templomunkban. Vasárnapi szentmiséinek „törzslátogatói” voltak, annyira szerették igényes beszédeit. A Fráter György Katolikus Gimnáziumnak is kiváló hittanára volt. Ezen kívül „vendégprofesszor” volt a Bölcsész Egyesületnél, ahol egyháztörténelmi kurzust vezetett, jegyzetet írt. A plébánia felnőtt hittanacsportját is ő vezette.

Mind a dologi, mind a lelki építkezés nagy összpontosítást kívánt, hogy ki-ki hozzáadja szívét, lelkét, fizikai erejét vagy mérnöki tudását a felvetődő problémák megoldásához. Mint a képviselőtestület világi elnöke, mindenkinek megköszönöm a közös munkát, a támogató jószándékot, amit egyházközségünkért, Isten országáért és egymásért tettünk.

Egyházközségünk vezetőjét, dr. Berkes László plébános atyát, a jó Isten sok ötlettel, kreativitással, jó gyakorlati érzékkel áldotta meg. Szerette a műhelymunkát, ötleteit körültekintően igyekezett megvalósítani, akár lelki, akár dologi kivitelezésről volt szó.

Érsek-főpásztorunk 2011. augusztus 1-i hatállyal áthelyezte plébános urat a mezőkövesdi Jézus Szíve plébániára plébánosnak.

Ternyák Csaba érsek úr ugyancsak 2011. augusztus 1-i hatállyal főtitiztelendő Palánki Ferenc egri segédpüspököt, általános helynök urat helyezte a plébánia élére. Bár a négyévnvi idő még nem történelmi távlat és nem is alkalmas vezető tevékenységének teljes összefoglalására, mégis elmondhatjuk, hogy ezen idő alatt is több építkezés folyt plébániánkon:

Püspök úr már tudta, hogy a plébánia régi épületét hamarosan felújítják, ezért nem is költözött be oda, hanem a konyhaépület emeletén lévő káplánlakás, Kolping-szoba és zsibongó összevonásából alakították ki egy ideiglenes lakosztályt.

– a plébániára érkező új atyák számára a Glória-épület túlsó végét alakították át, ahol két független papi lakást képeztek ki;

– nagy építési feladat volt a régi plébániai épület felújítása, amely Molnos Artilla budapesti tervező építész rajzai és felügyelete alapján készült. A generálkivitelező a miskolci Adeptus cég volt. Az épület központi fűtést kapott, és csak egy bejárata lett. A földszinten két vendégszoba, egy kisebb irodapáros, két hittanterem, vizesblokk és a Kolping-szoba kapott helyet. Az emelet újdonsága a karzattal megnagyobbított díszterem, a teakonyha és a püspöki magánkápolna. A padlásteret is kitaraktatták, hőszigetelést, természetes világítást kapott (egy esetleges későbbi fázisban akár további helyiségek is kialakíthatók odafent). Erre az időre a plébániai irodát eredetileg a tanácsterembe helyezték volna át. Megerősítése meg is történt. Időközben a Glória kegytárgybolt vezetője bejelentette, hogy nem akarja tovább működtetni az üzletet. Így aztán a legkevesebb zavart az jelentette, ha az iroda a Glória-épületbe költözik. A Glória nagytermét ugyanakkor a plébániáról kikerülő bútorok raktárának is kellett használni. Mulatságos emlékün, ahogy a bútorerdőben szalalozva tudtuk megközelíteni az irodai számítógépet, iratraktárt stb. A plébániaépület egy esztendő alatt elkészült, az érsek úr 2014. január 6-án áldotta meg;

– további építkezés volt a konyhaépületben a pingpong-terem felújítása, a kazánház profiljának megtisztítása;

– ezt követte a tanácsterem és a földszinti vizesblokk felújítása (ami később „profétai tette” minősült az egyik iskolai osztály ideköltözése miatt);

– régi probléma volt a Millenniumi terem előterében terjengő bűz. Speciális szennyvízcső-kamera segítségével sikerült az okot beazonosítani és bontás nélkül megszüntetni a hibát;

– a Mindszenti temetőben újabb urnafal építése vált szükségessé, amely a ravatalozó könyvtár felőli háta mögött készült el;

– a Vörösmarty iskola másik osztálya az időközben felszabadult Glória nagyteremben kapott helyet. Ehhez viszont kisebb átalakításra volt szükség, hogy a fiúknak és a lányoknak két külön WC-t lehessen kialakítani és a terem világítását is erősebbre kellett cserélni;

– időközben pedig megtörténtek az előkészületek a templom belső renoválásához. Falazatkutatást, templomalap-kutatást, csapadékvíz-elvezetődési kutatást, falrepedési kutatást, falkoszorú és feszítővasak vizsgálatát, padlózat-kutatást végeztek eddig. Készen vannak a tervek és az engedélyek. Reméljük, hogy hamarosan startolhat a munka.

A plébánia életében több személyi változás is történt. A lekipásztori munka segítésére hozzánk érkezett Szerencsről Tóth László kanonok úr, nyugdíjasként. Készségesen segít minden munkában, amit egészségi állapota megenged. Fő érdeklődési területe a liturgia szépségének, változatosságának kiemelése.

Kötelesné Magdika is megvált sokéves és sokrétű feladataitól (templomőr, Kálváriakesztyés, kutyagondozó, udvar-rendbentartó), a két kedves kutya is befejezte szolgálatát. Magdi néni feladatainak ellátására került hozzánk Szabó Erzsébet, elsősorban templomőrnek.

Püspök atya fokozottabb figyelmet szentelt a környezetünkben élő szegényekre, átszervezte a Karitászmunkát. Az első időben Edöcsényné Márta vezetésével szerveződött egy ütöképes csapat, akik szakértő módon tudtak segítséget adni, immár nemcsak ételosztás, hanem jogi, munkaügyi, szociális ellátási kérdésekben is. Mártika állandó álláshoz jutása miatt a csoportot ideiglenesen a városi Karitás új vezetője, dr. Sándor Csabáné fogta össze, majd a városi feladatok növekedése után újabb vezetőváltás történt, immár Gáspárné Kiss Mária vezetésével tevékenykedik a csoport. „Profiltisztítást” is végrehajtottak, amennyiben az élelmiszerben való segítséget tekintik feladatuknak, a többit a városi Karitászhoz utalják.

2011 szeptemberétől az Egri Főegyházmegye felügyeletéhez került a Vörösmarty Mihály Katolikus Általános Iskola és Óvoda, melynek alapító igazgatója Gáspárné Kiss Mária lett. Az iskolához érseki biztost is rendelt főpásztorunk, Koós Ede atya személyében, aki 2011-től 2014-ig dolgozott az iskolában és a plébánián is. Jó érzékkel segítette az iskolában az átmenetet és a vallásos élet kialakítását. A plébánián is vonzotta a fiatalokat, de minden korosztályhoz kedves tudott lenni, az idősebbek is nagyon kedvelték. Kiscsoportokat alapított, zarándoklatokat szervezett, a diákmisét rendszeresen ő mondta. Hatóköréből sokan jöttek keresztkedni vagy más szentségeket felvenni.

Püspök úr helynöki, valamint sokrétű országos feladatai miatt szükség lett egy állandó plébánoshelyettes kinevezésére. 2014. augusztus 1-jével került el tőlünk Koós

Ede atya Egerbe, a papnevelés segítésére. Helyette Lipcsák János atya és Juhász Zoltán atya került plébániánkra. Ősszel Czakó István atya is eltávozott tőlünk, megromlott egészsége miatt a tardi otthonba került. Miután az új atyák beilleszkedtek és megismerték plébániánk életét, ekkor jelentette be püspök atya, hogy állandó helyettesévé Lipcsák János atyát nevezi ki.

A plébániai élet tovább folyik szokásos medrében. Miséző helyeink a templomon kívül a Zárdakápolna, a Kálvária-kápolna, a sajobábonyi templom, a Sajóbábonyi Szociális Otthon, a miskolci Szépkorúak Háza és havonta egyszer Lyukóvölgy, ahol Teréz anya lányainak patronáltjai számára mi is mondunk szentmisét. Ezen felül plébániánkat úgy tartják számon, hogy „van ott pap bőven”, így gyakorta hívják az atyákat helyettesíteni, ha a környező egyzemélyes plébániákon kíséretre van szükség.

A plébániai irodában is személycseré történt: Szabó Emília lett a fő irodás és Mustos Péter végzi a helyettesítést és néhány sajátos munkát (amolyan félállásban).

A plébánián 14 kiscsoport működik, folytatódtak a Millenniumi termi esték, Irodalmi kávéház alakulat. A Karitászcsoport is újra megerősödött Gáspárné Kiss Mária vezetése mellett. Lipcsák atya egy ifjúsági zenekar szervezésén is fáradozik. Rendszeresen megjelennek egyházközségi kiadványaink, ami dr. Nagymáthé Saroltát és Solymosi Róbertet dicséri, a cikkírókon felül.

Családnapi kirándulásaink is jó hangulatban folytatódtak:

2012: Domszló, vendégségben Mischinger atyánál;

2013: Csesztve (püspök atya szülőfaluja), Balassagyarmat, Szécsény;

2014: Ragály, Aggtelek;

2015: Borsi, Dobóruszka, Rad, Nagyszelmec (Lipcsák atya szülőfaluja), Lelesz.

Visszaemlékezésem végén megpróbálom összefoglalni a plébánián főbb feladatokat ellátók neveit.

Ugyanakkor tudatában vagyok emlékezetem végességének, sőt igényelnék is, hogy a hiányzó adatok kiegészítésében a kedves hívek is legyenek segítségünkre. (Észrevételeiket, kiegészítéseiket szívesen fogadják a plébániai irodában vagy a sekrestyében, lehetőleg írásos formában.)

Amiket én tudtam és megoszthattam, azt jószívvel adtam közre mindnyájunk épülésére!

Plébánosok: Beller József (1857–), Foltin János (1886–), Blazsejovszki Ferenc (1894–), Zábráczi György (1908–), Kronberger József (1926–), Vizer József (1940–), dr. Száva János (1955–), dr. Kovács Endre püspök (1980–), dr. Berkes László (1995–), Palánki Ferenc püspök (2011–).

Házvezetőnők: Marica és Augustza nővér (kb. 1955–1980), Lukács Anna (Pannika) (1980–1992), több, rövid idejű szakácsnő, Kántor Tiborné (Alízka) (1996–2001), Bársony Lászlóné (Kati néni) (2001–2009), Szerdahelyi Lászlóné (Marcsi) (2009–2011), Virágh Kálmánné (Gizike) (2010–), állandó helyettesük: Fónagy László.

Zárda-sekrestyések: Kolcza Jolán Lorenza nővér (1949–2007). Helyettese: Dolezsár Ferencné (Valika); Dolezsár Ferencné (2007–2008); Bereznay Jánosné (Julika néni) (2008–). Helyettese: Kércsy József, Lovász Henrietta.

Civil irodások: 1955– a káplánok; Veresné Adorján Éva (kb. 1995–1997); Mustos Péter (1997–2013); Szabó Emília (2014–).

Segéd, vagy helyettesítő irodás: Gödry Éva néni, Marton Ágnes, Czókó Mónika, Molnár Ferencné, Hágen Ilona Edit nővér, Szabó Emília, Schifter Anita, dr. Nagymáthé Sarolta, Bialkó Mónika, Mustos Péter (2014–).

Sekrestyések: Belley Gyula (1931–1957); Leone és Caritas nővér, Lénárt Renáta és Margit nővér (1962–1968); Debreczeni Istvánné (1974–1975); Lengyel Ferenc (1976–1988); Gázsa Lászlóné (1988–).

Segédsekrestyések, harangozók: Sárossy Barnabás (1955–1973); Mokánszki Andrásné (1973); Debreczeni István (1974–1975); Lengyel Ferencné (1976–1988); Soltész Lászlóné (1988–2013); Szabó Erzsébet (2013); Kércsy József (2014–).

Temetőgondnokok: Tisza bácsi; Komárominé Rózsika néni; Rózsa Attila és Rózsa Attiláné (1986–1992); Ürge Ferenc (1992–1995); Dvorszki Béla (1996–).

Perselypénz-számoló, beváltók: Molnár Lajos atya (kb. 1980–1997); Mustos Péter (1997–2014); Lipcsák János atya (2015–).

Segítők: Kolcza Jolán Lorenza, Gödry Éva, Nárci nővér, Marton Ágnes, Csipkó László, Szabó Istvánné, Kovács Tamás atya, Fónagy László, Csipló Lászlóné, Nagy István atya, Dvorszki Béla, Nagy Árpádné, Kércsy József, Mustos Péter, Juhász Zoltán atya.

Templomőrök: Köteles Sándorné (Magdika) (1990–2014); Szabó Erzsébet (2014).

Helyettesek, segítők: Orosz Sándor (2010–2012); Mustos Péter (alkalmanként); Lovász Henrietta (2012–).

Kántorok: Csima Béla (1875–1921); Dalányi János (1931–1966); Jusztai József (1966–1968); Erdélyi Attila (1968–1970); Gáspár Gáspár (1970–1981); Altrichter Antal (1982–1996); Balázs Ferenc (1996–).

Kántorhelyettesek: 1966-tól: Varga Erzsébet, Dalányi János, Welther Teréz. 1996-tól: Varga Erzsébet, dr. Udvarhelyi István, Tóth Zoltán, Módis Marianna, Tavasné Gyarmati Gabriella, Regős Zsolt, Mustos Edit, Mustos Péter, Faragó Sándor, Gomány Nóra, Sztahura Ágnes.

A nagy kórus vezetői: Gáspár Gáspár (1970–1981); Gergely Péter Pál (1982–1996); Balázs Ferenc (1996–2006); Murvainé Bodnár Ildikó (2006–).

A kis kórusok vezetői: Ifjúsági ének- és zenekar: Tornai Gábor és András (1978–1983). Magnificat-együttes: Zobay Béla (1994–2004). „Ötye”: Altrichter Antal. Ifjúsági zenekar: Lipcsák János (2014–).

Kálvária sekrestyések: Köteles Sándorné Magdika (1992–2014); Szabó Erzsébet (2014–).

Kálvária kántorok: Köteles Sándorné (1992–2011); Ruszkay József (2011–).

Zárda kántorok: Szerencsi Valéria nővér (1941–1975); Molnárné Czinege Erzsébet (1975–); Varga Erzsébet (1975–).

Segítők: Varga Erzsébet, dr. Udvarhelyi István, Regős Zsolt.

SÁRY PÁL

Vallási erőszak a IV–V. századi Alexandriában

(GONDOLATOK AZ AGORA CÍMŰ FILMRŐL)

A 2009-ben készült *Agora* című spanyol–máltai történelmi filmet világszerte nagy sikerrel mutatták be a mozik. A korábban már Oscar-díjjal kitüntetett, nyíltan homoszexuális filmrendező, Alejandro Amenábar alkotását a televízió is bemutatta, így a nézőközönség igen széles körűvé vált. Meglepő, hogy ennek ellenére egyetlen olyan kritika sem jelent meg, mely a történelmi hitelesség szempontjából elemezte volna a filmet. Márpedig a film erősen kritizálható: a történelmi tényeket helyenként eltorzítja, sok esetben valótlanításokat állít, s mindezt igen erős keresztényellenes töltettel teszi.¹ Az, hogy mindez semmilyen felháborodást nem váltott ki, egyrészt a keresztények türelmességét, másrészt a történelmi kor, a valós történelmi események ismeretének hiányát jelzi. S az utóbbi tényhez feltétlenül hozzá kell tennünk, hogy azok többsége, akik már hallottak Szent Cirillről és Hüpatióról, értesüléseiket valószínűleg keresztényellenes művekből merítették. E művek egyike – a marxizmussal szimpatizáló és a kereszténységet határozottan elutasító,² irodalmi Nobel-díjjal kitüntetett angol matematikus és filozófus – Bertrand Russel (1872–1970) leghíresebb munkája, melyben a következőket olvashatjuk: „Szt. Cirill, az egység védelmezője fanatikus buzgalmú ember volt. Pátriárka funkcióját arra használta fel, hogy pogromokra szítson a kiterjedt alexandriai zsidó kolónia ellen. Hírnevét leginkább azzal érte el, hogy meglincselte Hüpatiót, egy előkelő hölgyet, aki a bigottság korában is kitartott az újplatonikus filozófia mellett, és tehetségét a matematikának szentelte.”³ E szavak tökéletesen összecsengenek azzal, ami a filmben látható. Mindez azonban rágalom. Az alábbiakban tekintsük végig azokat a vallási alapú erőszakos cselekményeket, melyek a filmben láthatók, s nézzük meg, hogy mennyire állnak összhangban e jelenetek a forrásokból leszűrhető történelmi tényekkel.

Dr. Sary Pál

¹ Biztos vagyok abban, hogy ha készülne egy olyan film, amely más vallást sértene olyan szinten, amilyen szinten ez a film a kereszténységet sérti, óriási lenne a tiltakozás.

² Vö. B. Russel: *Miért nem vagyok keresztény?*, Budapest, 1960.

³ B. Russel: *A nyugati filozófia története*, Budapest, 1997, 316.

1. A SZARAPEION LEROMBOLÁSA

A film cselekménye 391-ben indul, amikor az Alexandriában élő keresztények lerombolták a Szarapeiont. A filmben az egyiptomi metropolisz pogány lakói – megelégedve isteneik kigúnyolását – rátámadnak a keresztényekre, akik azonban a véres összecsapás során hamar felülkerekednek és ellentámadásba mennek át. A pogányok ekkor a Szarapeion világhírű könyvtárában keresnek menedéket. Az erőszakos utcai összecsapások híre Konstantinápolyba is eljut. A keresztény császár (Nagy Theodosius) a béke érdekében a keresztényekre támadó pogányokat kegyelemben részesíti, de ugyanakkor elrendeli a pogány szentélyek lerombolását. Így a pogányok elhagyják a Szarapeiont, amit a keresztények vadul lerombolnak. Hüpatia, a páratlan műveltségéről, szépségéről és erényességéről egyaránt híres, köztiszteletben álló pogány filozófusnő – akit a filmben az apja révén magyar zsidó gyökerekkel rendelkező, Oscar- és Golden Globe-díjas angol színésznő, Rachel Weisz alakít –, kétségbe esve igyekszik megmenteni a könyvtár állományából minél több papirusztekercset a barbár keresztény tömeg elől. Igyekezete azonban hiábavaló: a primitív keresztények a Theophilosz nevű, idős püspökük és a fekete ruhás, fanatikus parabalanusok vezetésével a felbecsülhetetlen értékű kulturális kincseket teljesen elpusztítják.

Itt mindenekelőtt azt kell tisztáznunk, hogy mit romboltak le a keresztények. Tudnunk kell azt, hogy a régi Alexandriában két könyvtár is működött. A Museionhoz, vagyis a város egyeteméhez tartozó, ún. Nagy Könyvtár a királyi palota épületegyüttesében kapott helyet. E könyvtár – mely az akkori világ legnagyobb könyvtára volt – Kr. e. 47-ben, a Caesarral folytatott harcok során leégett.⁴ A másik, jóval kisebb városi könyvtár a Szarapisz (lat. *Serapis*) isten tiszteletére szentelt pogány templom, a Szarapeion (lat. *Serapeum*) falai között nyert elhelyezést.⁵ A Szarapeion tehát alapvetően pogány szentély volt, s csak mellékesen működött könyvtárként. A keresztények dűhe elsősorban a pogány vallási kultusz tárgyai ellen irányult, s nem a könyvtár állománya ellen.

A történelmi tények egyébként a következők. Nagy Theodosius császár 391-ben két rendeletében is megtiltotta a pogány templomok látogatását.⁶ Alexandriában erre Theophilosz püspök kiűrtette a pogány szentélyeket, s közben a pogány iste-

⁴ Plutarkhosz szerint Caesar az Akhillasszal folytatott harcok során „kénytelen volt felgyújtani a hajókat a kikötőben; az így keletkezett tűz következtében hamvadt el az alexandriai nagy könyvtár” (*Julius Caesar* 49; Máthé E. ford.). Az esetről Ammianus Marcellinus is megemlékezik: „régii följegyzések hiteles tanúsága szerint az alexandriai háborúban, a Caesar diktátorsága idején történt fosztogatás alkalmával, a lángok martaléka lett hétszáz ezer könyvtekercs, amelyet a Ptolemaeus-házból való királyok nagy szorgalommal gyűjtöttek” (*Róma története* 22,16; Szepegy Gy. ford.).

⁵ E két könyvtárról a IV. század végén Szent Epiphániosz is említést tesz (*A súlyokról és a mértékekről* 11). Tertullianus 197 körül (*Védőbeszéd* 18,8) és Aranyszájú Szent János 386-ban (*Beszédek a zsidók ellen* 1,6) egyaránt azt állítja, hogy az Ószövetség görög fordítása (a híres Szeptuaginta) a Szarapeionban megtalálható.

⁶ Codex Theodosianus 16,10,10–11. Vö. Sály P.: *Pogány birodalomból keresztény birodalom. A Római Birodalom kereszténnyé válása a Codex Theodosianus tükrében*, Budapest, 2009, 22.

nek misztériumait neveltségessé tette (a szentélyekből kihozott phalloszokat például kitette közszemlére a piacra).⁷ A pogányok erre csapatokba verődve rátámadtak a keresztényekre, akik közül sokakat megöltek. A vérengzés egyre nagyobb méreteket öltött. A pogány csapatok Szarapis templomában gyülekeztek, s onnan intéztek támadásokat a keresztények ellen. Sok elfogott keresztényt magukkal hurcoltak a Szarapeionba, ahol arra kényszerítették őket, hogy mutassanak be áldozatot Szarapis tiszteletére. Azokat, akik erre nem voltak hajlandók, halálra kínozták, többeket keresztre feszítettek.⁸ Amikor a császár mindezt megtudta, valóban közkegyelemben részesítette a pogányokat, a meggyilkolt keresztényeket vértanúkká nyilvánította, és elrendelte a város pogány szentélyeinek lerombolását, amit a keresztények a hadsereg segítségével hajtottak végre. Amikor ledöntötték Szarapisz hatalmas szobrát, föld alatti alagutakat találtak, melyek a belülről üreges szoborhoz vezettek. Így derült fény arra, hogy milyen utakon bújtak be azok a pogány papok a szobor belsejébe, akik az istenség hangjaként megszólalva időnként utasításokat osztogattak és jóslatokat mondtak.⁹

Elgondolkodtató az a tény, hogy a Szarapeion lerombolásáról tudósító antik szerzők (Rufinus, Theodorétosz, Szókratész, Szozomenosz, Zosimus stb.) egyike sem tesz említést a könyvtár megsemmisítéséről. Még a keresztényeket gyűlölő pogány szofista Eunapiosz sem, aki nagyon fájjalja a híres szentély romba döntését.¹⁰ Ez arra utal, hogy nagy mennyiségű könyv elpusztításra nem kerülhetett sor (ha egyáltalán pusztítottak el könyvtékerceket a bálványoszobrok lerombolói).¹¹

2. CIRILL FELLÉPÉSE A ZSIDÓK ELLEN

A filmben a narrátor szerint a pogány vallás gyakorlásának betiltása után „már csak a zsidók jelenléte okozott problémát” a keresztények számára. Ezért a parabalanusok („bűdös zsidók” – felkiáltással) egy szombati napon rátámadnak és közáport zúdítanak a színházban a zsidókra. Az atrocitással kapcsolatban a városi tanács ülésén vita alakul ki, melynek során Cirill (gör. Kürillosz), a város új püspöke védelmébe veszi a parabalanusokat. A következő éjjel a zsidók ellentámadást szerveznek a parabalanusok ellen: hírül viszik nekik, hogy ég a templomuk, majd a templomba csalt parabalanusokat (akiket a filmben – nevük latin többes számát használva – *parabalani*-nak neveznek) halálra kövezik. Másnap a testvéreiket gyászoló keresz-

⁷ Vö. Szókratész: *Egyháztörténet* 5,16. A phalloszoknak, vagyis a férfi nemi szerv utáztatának – a nemzőerő és a termékenység szimbólumaiként – fontos szerepe volt több pogány istenség (így elsősorban Dionüszosz, Démétér és Hermész) kultuszában.

⁸ Vö. Szozomenosz: *Egyháztörténet* 7,15.

⁹ Vö. Theodorétosz: *Egyháztörténet* 5,22.

¹⁰ Eunapiosz: *A filozófusok élete* 472.

¹¹ Egy híres történelmi anekdota szerint egyébként az alexandriai könyvtár állományát az arabok gyűjtötták fel 640 körül Omár kalifa parancsára. A kalifa azzal indokolta parancsát, hogy ha a könyvek ugyanazt tartalmazzák, amit a Korán, akkor feleslegesek, ha meg mást tartalmaznak, akkor veszélyesek. Az anekdotát a történészek többsége ma már nem tekinti hitelesnek.

tényeknek Cirill (akinek a nevét a filmben tévesen „szirill”-nek ejtik) azt tanácsolja, hogy inkább „az idők végezetéig átkozott” zsidókért sírjanak, akik „nem ismerik, mi a szeretet”. A keresztények erre a parabalanusok vezetésével az utcákon rátámadnak a békés zsidókra, és szörnyű vérontás veszi kezdetét. „Öljétek meg őket, egyet se kímljétek” – zúgja a megvadult keresztény tömeg. A városi tanács újra összeül. Az ülésen Oresztész, Alexandria prefektusa előadja, hogy Cirill gyermekek és nők kiirtására szólította fel híveit. A jelenlévő Hüpatia dühösen követeli, hogy a püspököt verjék láncra. Az egyik tanácsos azonban kifejti, hogy ezt nem lehet megtenni, mert ha a prefektus megvédi a zsidókat, a fél város fellázad a kormányzat ellen. Hüpatia erre azt feleli, hogy ha Oresztész nem lép fel Cirill ellen, akkor a püspök folytatja a mézárálást s a végén senki nem marad életben, és nem lesz kit kormányozni. A prefektus ennek ellenére nem szánja rá magát a cselekvésre. Közben a parabalanusok elégetik a meggyilkolt zsidók holttesteit, az életben maradt zsidókat pedig kiűzik a városból.

Ha a forrásokban utánanézzük, láthatjuk, hogy mindez hazugság. Az eseményekről a legrészletesebben az akkor élt (380 körül született és 439 után elhunyt) jeles konstantinápolyi ügyvéd és történetíró, Szókratész számol be.¹² Egykorú tudósítása szerint Oresztész prefektus éppen egy rendeletet hirdetett ki a színházban, amikor a jelenlévő zsidók meglátták a tömegben Hieraxot, aki Cirill leglelkesebb hívei közé tartozott. Azt a rágalmat szórták rá, hogy a prefektus rendelete elleni lázadás szítása érdekében jött a színházba. Oresztész – aki a hatalmát féltve nem nézte jó szemmel a püspökök egyre szélesedő jogkörét, s akinek egyes korábbi rendeleteivel szemben Cirill valószínűleg már kifogásokat emelt – azonnal hitelt adott a gyanúsításnak, elfogatta Hieraxot, és ott helyben, nyilvánosan kínvallatásnak vetette alá. Amikor Cirill erről tudomást szerzett, megfenyegette a zsidók vezetőit, hogy hagyjanak fel a keresztények elleni lázítással, mert különben határozottan fel fog lépni ellenük. A zsidók e fenyegetéstől még harciasabbá váltak, és elhatározták, hogy vérfürdőt rendeznek a keresztények körében. Az egyik éjjel szétkürtölték a város kerületeiben, hogy lángban áll a Szent Alexandroszról elnevezett keresztény templom. A keresztények erre mindenünnen összefutottak, hogy megmentseék a templomot. A zsidók ekkor rájuk támadtak és halomra gyilkolták őket. Miután a prefektus mindezt válasz nélkül hagyta, Cirill hatalmas tömeg kíséretében kizavarta a zsidókat a városból.

A színházban tehát egészen más történet, mint ami a filmben látható. Nem osontak oda terrorista parabalanusok, és nem követtek meg zsidókat. A zsidók pedig nem csupán néhány parabalanusot csaltak törbe és gyilkoltak meg, hanem sok-sok keresztényt. Cirill senkit nem utasított a zsidók megölésére. A keresztények nem ölték meg zsidókat, következésképpen holttesteket sem égettek el. Egyszerűen kiutasították a zsidókat a városból s vagyonukat elvették tőlük. A zsinagógákat pedig valószínűleg keresztény templomokká alakították át. Oresztész a történetek miatt panaszt tett Cirill ellen a császárnál, ami egyértelműen jelzi a prefektus részrehajló politikáját és világgossá teszi, hogy kik voltak a legfőbb támogatói. A császár azonban – miután Cirill is beszámolt neki a zsidók magatartásáról – nem avatkozott bele a dolgok menetébe.

¹² Vö. Szókratész: *Egyháztörténet* 7,13.

3. AZ ORESZTÉSZ ELLENI ERŐSZAK

Röviddel később a filmben Cirill – egy vasárnapi istentisztelet keretében – felolvas egy részletet Szent Pál azon leveléből, melyben az apostol eltiltotta a tanítástól az asszonyokat (1Tim 2,12). E szentírási szakasz felolvasása után a püspök elítélően nyilatkozik a nyilvánosan tanító és nagy befolyással rendelkező Hüpatiaról, akit istentelenséggel és boszorkánysággal vádol. Majd – felmutatva „az evangéliumos könyvet” – a jelenlévőket felszólítja arra, hogy térdeljenek le a felolvasott szöveg igazsága előtt. Oresztész azonban erre nem hajlandó, hiszen így elárulná az általa szeretett és tisztelt filozófusnőt. Ez az engedetlenség feldühíti Ammónioszt, a parabalanusok vezetőjét, aki egy kővel megdobja és homlokon találja a templomból kijövő prefektust. A katonák azonnal letartóztatják és kivégzik Ammónioszt.

Szókratész erről az esetről is másképp számol be.¹³ Cirill a nép követelésére nyilvánosan kifejezte, hogy barátságot kíván kötni Oresztésszel. Amikor a prefektus ezt visszautasította, a püspök az evangéliumokra hivatkozott. Oresztészt azonban ez sem lágyította meg. Ennek híre eljutott a nitriai hegyekben élő szerzetesekhez, akiket felháborított a prefektus viselkedése. Bementek a városba, s egyikük, Ammóniosz, kővel valóban fejbe dobta Oresztészt. A szerzetest elfogták és nyilvánosan halálra kínozták.

Semmilyen utalás nincs a forrásokban arról, hogy Cirill nyilvánosan elítélte volna Hüpatiót. A püspök Oresztész előtt valószínűleg nem Szent Pál említett tanítására, hanem Krisztus szeretetről szóló parancsára hivatkozott. Végül a prefektus elleni büntett elkövetője nem a városban élő parabalanusok vezetője volt, hanem a közeli hegyekben élő szerzetesek egyike, aki túlzottan hevesen reagált a püspökükön esett sérelemre.

4. HÜPATIA MEGGYILKOLÁSA

A film vége felé Cirill megparancsolja követőinek, hogy Ammónioszt tiszteljék szent vértanúként Thaumasziosz (vagyis „Csodálatraméltó”) néven, ami feltűzeli a parabalanusok bosszúszomját. Mivel azonban – a katonaságtól tartva – Oresztészt nem merik megtámadni, úgy határoznak, hogy a prefektus által hön szeretett Hüpatiót állnak bosszút. Röviddel később az utcán elfogják, egy templomba hurcolják és ott megölik a szerencsétlen nőt.¹⁴

E 415-ben történt híres gyilkosságról több forrás is említést tesz. A legmegbízhatóbb e vonatkozásban is Szókratész, aki a következőképpen mondja el a történeteket. A műveltségéből fakadó tekintélye miatt irigység támadt Hüpatióval szemben. Mivel Oresztész sokat beszélgetett vele, az egyház népének körében elterjedt az a rágalom, hogy a prefektus a filozófusnő akaratából utasította el Cirill barátságát. Végül az utcán néhány heves vérmérsékletű ember Péter felolvasó vezetésével rátámadt Hüpatióra,

¹³ Szókratész: *Egyháztörténet* 7,14.

¹⁴ Az, hogy Hüpatiót hány éves korában gyilkolták meg, vitatott kérdés. Az újabb szakirodalom szerint Hüpatia nem 370 körül született (ahogyan azt sok régebbi szerző gondolta), hanem 355 körül, s így halálakor kb. harvanéves lehetett (ami nehezen egyeztethető össze a filmben láthatókkal). Vö. M. Dzielska: *Hypatia of Alexandria*, Cambridge–London, 1995, 67–68.

kirángatták a hordszékből, elhurcolták a Kaiszariosz nevű templomba, lehúzták a ruháját és megölték. Testét darabokra szaggatták, majd tagjait a Kinarónnak nevezett helyre vitték, és ott elégették. Mindez nem kis szégyenére vált Cirillnek és az alexandriai egyháznak.¹⁵

Szókratész szerint tehát a gyilkosságot néhány feldühödött keresztény követte el egy Péter nevű ember vezetésével, aki lektorként a klérus egyik kisebb rendjéhez tartozott. A történetíró nem tesz említést a parabalanusokról, és arra sem utal, hogy Cirillnek bármi köze lett volna a gyilkossághoz. Márpedig a novatiánusokkal rokonszenvező Szókratész egy cseppet sem kedvelte Cirillt, mivel Cirill azzal kezdte püspöki működését, hogy bezáratta a novatiánusok templomait.¹⁶ Szókratész azon állítása, hogy Hüpatia meggyilkolása szégyent jelentett Cirillre nézve, csupán azt jelenti, hogy erkölcsileg a püspökre is rossz fényt vetett az, hogy egyházának tagjai ilyen gonoszságra vetemedtek.

Hüpatia halálával kapcsolatban a másik fő forrás a X. századi Szuda-lexikon. E bizánci enciklopédia ismeretlen összeállítója a Hüpatiaról szóló szócikk¹⁷ szövegének nagy részét Damaszkiosz: *Iszidorosz élete* című művéből vette át. E mű szerint Hüpatia meggyilkolását Cirill tervelte ki, mégpedig azért, mert irigyelte a filozófusnő népszerűségét. Ez az a forráshely, amely alapján számos szerző (így például az egyházellenességéről híres Gibbon¹⁸ és a már említett Russel) azzal vádolja Cirillt, hogy ő adott utasítást a gyilkosság elkövetésére. Azt persze e szerzők mélyen elhallgatják, hogy Damaszkiosz azon utolsó újplatonikus filozófusok közé tartozott, akik a híres athéni pogány Akadémia 529-ben történő bezárása után a perzsa király udvarába menekültek Justinianus császár (527–565) elől, s akik végtelenül gyűlölték a keresztényeket. Damaszkioszt minden bizonnyal az izzó gyűlölete sarkallta arra, hogy – a tényeket meghamisítva – befeketítse Szent Cirill emlékét. A pogány szerző közlését tehát semmiképpen sem fogadhatjuk el hitelesnek, s így semmilyen bizonyíték sincs arra, hogy Cirillnek bármi köze lett volna a gyilkossághoz.¹⁹

Érdemes ehhez hozzátenni, hogy Nesztoriosz nem vádolta meg Cirillt a híres gyilkosságban való részvétellel. Márpedig a konstantinápolyi pátriárka a Cirillel folytatott, rendkívül éles krisztológiai vitája során minden terhelő adatot igyekezett összegyűjteni és felhasználni ellenfele lejáratása érdekében.²⁰ A Hüpatiaival való maffia-stílusú leszámolás elrendelésére azonban nem hivatkozott; nyilván azért nem,

¹⁵ Szókratész: *Egyháztörténet* 7,15.

¹⁶ Szókratész: *Egyháztörténet* 7,7. A novatiánusok szakadár egyházat képeztek. Többek között azt tanították, hogy aki megkeresztelkedése után súlyos bűnt követ el, többé nem lehet az egyház tagja.

¹⁷ A. Adler (szerk.): *Suidae Lexicon*, Berlin, 1935, IV. köt., 644–646.

¹⁸ E. Gibbon: *History of the Decline and Fall of the Roman Empire*, London, 1778, IV. köt., 549.

¹⁹ Vö. S. J. Davis: *The Early Coptic Papacy. The Egyptian Church and its Leaders in Late Antiquity*, Cairo, 2004, 71.

²⁰ Éppen ezért azok az alexandriaiak, akiket Cirill erkölcsi kihágásai miatt megbüntetett, személyesen felkeresték Nesztorioszt, hogy különféle erkölcsi vádakkal illessék püspöküket. Vö. K. J. von Hefele: *Conciliengeschichte*, Freiburg im Breisgau, 1875, II. köt., 159–160.

mert erre nem talált semmilyen alapot. Pedig egy ilyen vád igen erős ütőkártya lehetett volna Cirillel szemben.²¹

A gyilkosság motívuma is érdekes kérdés. Kálmán Mária a Hüpatiaról szóló, marxista szemléletű cikkében arra a következtetésre jut, hogy a filozófusnőt a keresztény tanokkal ellentétes életfilozófiája miatt gyilkolhatták meg.²² Mivel Hüpatia művei közül semmi sem maradt ránk, az ilyen jellegű feltételezések pusztá okoskodások. A filmben Hüpatia végig a Föld mozgásának kérdésén gondolkodik, s végül Arisztarkhosz heliocentrikus rendszere mellett foglal állást az akkor általánosan elfogadott (Ptolemaiosz által képviselt, s a keresztények által is helyesnek vélt) geocentrikus világképpel szemben. Mindez csupán a film alkotóinak fantázia-szüleménye. A Suda-lexikon szerint Hüpatia kommentárt írt az alexandriai Diophantos és a pergei Apollóniosz matematikai műveiről, továbbá nyilvános előadásokat tartott Platón, Arisztotelész és más filozófusok műveiről, de a konkrét tanításáról semmit nem tudunk.

Nikiui János kopt püspök a VII. század végén úgy vélekedett, hogy Hüpatia pogány varázslással foglalkozott, s többek között Oresztészre is mágikus eszközökkel hatott.²³ Nem tudjuk, hogy ennek az állításnak volt-e bármiféle alapja. Számomra ez nem tűnik valószínűnek, de meg kell jegyezni, hogy a pogányok valóban sokat foglalkoztak mágiával; erről többek között a korabeli, tiltó jellegű császári rendeletek is tanúskodnak.²⁴ Hüpatia a filozófia általános kérdései mellett elsősorban matematikával foglalkozott. Ezt azért érdemes itt hangsúlyoznunk, mert a matematika szorosan összefüggött a csillagászzal és a csillagjósással (erre utal többek között az is, hogy a csillagjós latinul *mathematicus*). A csillagjósokat pedig már a pogány császárok is veszélyesnek tartották és büntetni rendelték.²⁵ A kereszténység pedig kezdettől fogva elítélte a jóslás minden formáját. Az ókeresztény irodalom egyik legrégebbi irata, *A tizenkét apostol tanítása* címen is ismert Didakhé a következőket parancsolja: „Ne üzz madárjóslást sem gyermekem, mert az is bálványimádáshoz vezet, se ráolvasást, se csillagjósást, se mágiát, ilyeneket se látni, se hallani ne kívánj. Bálványimádás ered mindezekből.”²⁶ Elgondolkodtatóak ezek az összefüggések, de nem valószínű, hogy Hüpatiót mágikus cselekmények végzése miatt ölték volna meg. Abban egészen biztosak lehetünk, hogy a pogány filozófusnő soha nem tett olyat, amivel a keresztény vallást durván megsértette volna. Erre következtethetünk abból, hogy az egyik volt

²¹ Mint tudjuk, a 431-ben tartott Efezusi Egyetemes Zsinat végül Cirill (Krisztus isteni és emberi természetének egységéről szóló) nézeteit fogadta el, és Nesztorioszt (aki Krisztus két természetét elválasztotta egymástól) elítélte.

²² A kereszténységről téves nézeteket valló Kálmán szerint a földi lét értelmességét bizonyító Hüpatia tanítása nyugtalanította azokat, akik az értelmes élet helyett szenvedésekkel teli, alázatos életet követeltek (Kálmán M.: Hypatia halála, in: *Világosság* 1976/6, 373–375).

²³ Nikiui János: *Világkrónika* 84,87–103.

²⁴ Vö. Sály: i. m. 16–21.

²⁵ Többek között Tiberius (vö. Suetonius: *Tiberius* 36) és Vitellius (vö. Suetonius: *Vitellius* 14) is kiutasította Rómából a csillagjósokat (*mathematici*).

²⁶ Didakhé 3,4 (Vanyó L. ford.).

tanítványa – a filmben is szereplő Küreinei Szünesziosz – a keresztény hitre térése és püspökké szentelése után továbbra is fenntartotta vele a kapcsolatot, és mindvégig a legnagyobb tisztelettel ragaszkodott hozzá.²⁷

Szókratész szerint többek között az a rágalom (gör. *diabolé*) állt a gyilkosság hátterében, hogy Oresztész Hüpatia utasításai szerint járt el, amikor nem kötött barátságot Cirillel. Az emberek minden bizonnyal emlékeztek arra, hogy az aposztata Julianus császár (361–363) is egy újplatonista filozófus (az efezusi Maximus) hatására hagyta el keresztény hitét és tért át „a pogányság egy, a miszticizmussal és mágikus praktikákkal kapcsolatban álló formájára.”²⁸ Rist szerint az alexandriai keresztények attól tarthattak, hogy Hüpatia is ilyen irányba tereli a prefektusukat, s ennek akarták a merénnyellett elejét venni.²⁹

Ez elképzelhetőnek tűnik. Érdekes azonban az, hogy mind Szókratész, mind Damaszkiosz az irigységet (gör. *phthonosz*) tekinti a gyilkosság valódi okának. Az utóbbi szerző szerint Cirillt töltötte el irigység, amikor látta, hogy hányan tolonganak Hüpatia háza előtt. Szókratész szerint azonban az egyház népében támadt irigység Hüpatia iránt, annak műveltsége és tekintélye miatt. Ez az utóbbi állítás sokkal hihetőbbnek tűnik. A film azon jelenete jut erről eszembe, amikor Oresztész csalódottan megjegyzi: „Mennyire naiv voltam, amikor azt hittem, hogy megváltozhatunk.” Ebben a megjegyzésben – valljuk be – van némi igazság. A kereszténységre való áttérés a Római Birodalom társadalmi és politikai életében óriási változásokat eredményezett, de ugyanakkor sok minden változatlan maradt. Vannak olyan lélektani jellemzők, melyek nagy általánosságban minden tömegről elmondhatók, teljesen függetlenül attól, hogy éppen pogány vagy keresztény tömegről van-e szó. Ilyen jellemzők például a butaság, a műveletlenség, a félrevezethetőség, az állhatatlanság, az erőszakosság és az irigység. Mencken szerint a tömegembert elsősorban az irigység ösztönzi cselekvésre. A tömegember – miközben igényt tart arra, hogy őt felsőbbrendűnek tartsák – tudatában van tényleges alsóbbrendűségének, ami irigységet vált ki belőle. Az irigységből gyűlölet fakad. A tömeg áldozatai pedig sok esetben azok, akiket a tömeg gyűlöl és irigyel, mert kiemelkednek az átlagból.³⁰ Könnyen lehetséges, hogy Hüpatia meggyilkolásának hátterében is ilyen lélektani összefüggések álltak.

Szókratész nem szól arról, hogy bármi is történt volna a gyilkosság elkövetőinek felelősségre vonása érdekében. A Szuda-lexikon szerint a császár (II. Theodosius) megtorolta volna a büntettet, ha Aedesius nem vesztegeti meg a császár barátait („*nisi Aedesius amicos imperatoris corrupisset*”); a császár így végül elengedte a tettesek

²⁷ Utolsó (16.) levelében Szünesziosz nem csak tanítójának (*magistra*), hanem anyjának (*mater*) és nővérének (*soror*) is nevezte Hüpatiát. A filozófusnő egyébként túlélte tanítványát; Szünesziosz már 413-ban (kb. negyvenévesen) meghalt. A film tehát ebben a vonatkozásban is történetietlen.

²⁸ Vö. M. Grant: *Róma császárai*, Budapest, 1996, 223.

²⁹ J. M. Rist: Hypatia, in: *Phoenix* 19 (1965), 223.

³⁰ Vö. Egedy Gergely: Az irigység rendszere? Mencken a demokráciáról, in: *De iurisprudencia et iure publico* 2011/1, 1–12.

büntetését. E homályos mondat alapján Bury azt írja, hogy a császár Aedesiust küldte Alexandriába az ügy kivizsgálására, akit azonban Cirill és társai megvesztegettek.³¹ A neves angol történész egyértelműen félrefordította a forráshelyet: a Szuda-lexikonban ugyanis nem az áll, hogy Aedesiust megvesztegették, hanem az, hogy Aedesius megvesztegette a császár barátait. Arra vonatkozóan, hogy ki lehetett Aedesius, semmilyen adat nem áll rendelkezésünkre. Lardner szerint Aedesius egy konstantinápolyi szerzetes volt, aki Cirill ügynökéként járt el.³² Ezt azonban semmilyen bizonyíték sem támasztja alá, mint ahogy azt sem, hogy Cirillnek bármi köze is lett volna e korrupcióhoz. Ennek ellenére Rist is úgy véli, hogy Cirill lehetett a vesztegető fél: a püspök – aki nem volt részese a büntetnek – a vesztegetés útján azt akarta elérni, hogy az ügyet eltussolják, s a gyalázatos eset híre ne terjedjen tovább.³³ Erre sincs azonban semmilyen bizonyíték.

Én elképzelhetőnek tartom, hogy a Szuda-lexikon szerkesztője egyszerűen összekevert két hasonló történelmi esetet. 361-ben Alexandriában a pogányok meglincselték Geórgioszt, a város ariánus püspökét. A számtalan gonosztettet elkövető eretnek főpap testét darabokra szaggatták, majd máglyán elégették (vagyis ugyanúgy végeztek vele, mint később a keresztények Hüpatióval). „Amikor a császár minderről tudomást szerzett, haragra gerjedve meg akarta torolni a gaztettet, és a legsúlyosabb büntetést szándékozott mérni a vétkekre, de környezetének rábeszélésére megengesztelődött” – számol be a Julianus császár uralkodása idején történt esetről Ammianus Marcellinus.³⁴ Könnyen lehetséges, hogy a Szuda-lexikon Hüpatióról szóló szócikkében – a szerkesztő tévedése folytán – a Geórgiosz-gyilkosságot követő eseményekről olvashatunk. A szócikk szerkesztője egyébként nyilvánvalóan követett el hibákat, ami a szövegben található egyik ellentmondásból jól kitűnik: a szócikk elején azt olvashatjuk, hogy Hüpatia Iszidorosz filozófus felesége volt, majd később megtudhatjuk, hogy Hüpatia élete végéig szűz hajadon maradt.³⁵

Végül a már többször említett parabalanusokról is érdemes néhány szót szólni, akik a filmben központi szerepet játszanak. 261 és 263 között szörnyű pestisjárvány tombolt Alexandriában. Euszebiosz tudósítása szerint a város pogány lakosai nem áptolták a betegeket, még a legközelebbi hozzátartozóikat is elkergették, ha azokon a betegség jelei mutatkoztak, s temetetlenül hagyták a halottakat. A keresztények ezzel szemben ragaszkodtak egymáshoz, gondját viselték a betegeknek, áptolták őket, a halottakat pedig lemosták és eltemették, nem törődve azzal, hogy elkapják

³¹ J. B. Bury: *History of the later Roman empire from the death of Theodosius I to the death of Justinian*, London, 1923, I. köt., 219.

³² N. Lardner: *A Large Collection of Ancient Jewish and Heathen Testimonies to the Truth of the Christian Religion, with notes and observations*, London, 1767, IV. köt., 308.

³³ Rist: i. m. 224.

³⁴ Ammianus Marcellinus: *Róma története* 22,11 (Szepesy Gy. ford.). Vö. Szókratész: *Egyháztörténet* 3,2–3.

³⁵ Rist szerint (i. m. 221) az Iszidorossal kapcsolatos megjegyzés egy teljesen abszurd interpoláció eredménye. Iszidorosz munkássága ugyanis jó hatvan évvel Hüpatia halála után bontakozott ki.

a halálos betegséget.³⁶ A helyi egyház valószínűleg ekkor alapította a parabalanusok testületét a betegek ápolása és a halottak eltemetése céljából. A testület a legbátrabb keresztényekből verbuválódott, akik mindig készen álltak arra, hogy felebaráti szeretetből az életüket kockáztassák, s ha kell, áldozzák másokért. Innen kapták a nevüket is: az életét kockára tevő embert neveztek görögül parabolosznak. A testület tagjait izzó vallási lelkesedés és buzgóság jellemezte. Csakhamar az állami, társadalmi és politikai életbe is bekapcsolódtak oly módon, hogy hevesen tiltakoztak a kereszténység elveivel ellentétes helyi rendeletek ellen, s akár erőszakkal is megakadályozták az általuk igazságtalannak tartott bírósági ítéletek végrehajtását. Az alexandriai városi tanács ezért egy küldöttség útján panaszt tett ellenük a császárnál. E panasz alapján II. Theodosius 416 őszén kiadott egy rendeletet, melyben az alexandriai parabalanusok számát ötszáz főre korlátozta, s megtiltotta, hogy a klerikusok beavatkozzanak olyan ügyekbe, melyek a bíróság és a városi tanács hatáskörébe tartoznak. A rendelet szerint a parabalanusok nem látogathatták a látványosságokat, nem mehettek a tanács gyülekezőhelyére és – a saját pereik kivételével – nem teheték be lábukat bírósági tárgyalóterembe.³⁷

Sok szerző nem látja át ezeket az összefüggéseket. Tévesen úgy vélik, hogy a császár e rendeletet a Hüpatia-gyilkossággal kapcsolatban adta ki. Ebből arra következtetnek, hogy a parabalanusok gyilkolták meg a filozófusnőt, s ezért tett ellenük panaszt a városi tanács. Így vélekedik többek között Bowersock is, aki egészen odáig megy, hogy a parabalanusokat a késő ókor terroristáinak nevezi!³⁸

Ez azonban pusztá rágalom.³⁹ Mint ahogy rágalom az általunk elemzett film sok más állítása is. A parabalanusok a keresztény hit igazi hősei voltak. Lehet, hogy olykor elvakult módon cselekedtek s túlzásokba estek, de a Krisztusért való teljes odaadottságuk mindenkor példaértékű lehet számunkra. Mint ahogy példaképünk lehet Szent Cirill is, aki a hit tisztaságának védelmezését tekintette legfőbb hivatásának. Cirillt ma sokan túlzott keménykezűséggel vádolják. Számunkra azonban – a végnapjait élő Európa közepén – e kemény határozottság is jó példa lehet a vallásunk és a kultúránk védelmében folytatott szellemi küzdelmünk során.

³⁶ Euszebiosz: *Egyháztörténet* 7,22.

³⁷ Codex Theodosianus 16,2,42. Vö. Sály: i. m. 103.

³⁸ G. W. Bowersock: *Parabalani. A Terrorist Charity in Late Antiquity*, in: *Anabases* 12 (2010), 45–54. Egyébként sokan azok közül is, akik Cirillt védelmükbe veszik, a parabalanusokat tartják Hüpatia gyilkosainak; így pl. J. Kopallik: *Cyryllus von Alexandrien*, Mainz, 1881, 29–37; továbbá Filó K.: *Hypatia és Szent Cyrillus*, in: *Katholikus Szemle* 1905/7, 668.

³⁹ Helyesen látja ezt pl. C. Haas: *Alexandria in Late Antiquity. Topography and Social Conflict*, Baltimore (Maryland), 1997, 313; valamint S. Wessel: *Cyryl of Alexandria and the Nestorian Controversy. The Making of a Saint and of a Heretic*, New York, 2004, 56–57.

Gyarmati Fanni világa

Gyarmati Fanni asszony 1935 és 1946 között vezetett személyes naplójából kívánok néhány gondolatot megismertetni Önökkel, illetve szeretnék azokkal kapcsolatban – kedves keresztény, keresztény testvéreim – itt egymás közt „eszmét is cserélni”.

A naplóból bevezetesként, indító hangütésként felolvasott első részlet egy nagyon lehangolt és elkeseredett tartalmi töltetű szakasz, a szeretett költő-férj visszavárásának sóvárgásos hangulatát idézi fel. *(Terjedelmi okok miatt az előadás során elhangzott naplórészleteket nem közöljük – szerk.)* Ezek a sorok 1945. szeptember közepe körül – illetve gépírással ennél valamivel később – kerültek a megnevezett naplóba.

Ekkor már vége van a háborúnak, és már éledezik a főváros, éledezik az ország. Viszont Fanni – hiszen róla van szó: dr. Radnótiné Gyarmati Fanniról – még nem tudja, még nem bizonyosság a számára, hogy szeretett férje – az ő kedves, belső, családi nyelvhasználatuk szerint: „Mik” – már nincs az élők sorában. A biztos halál ténye számára fájdalmasan és megrendítő valósággá 1946 augusztusában válik. '46. augusztus közepéig még reménykedik, hiszen a halál ténye körüli rettenetekről mit sem tud, vagy csak nagyon bizonytalan körvonalú híreket tud, de talán inkább nem is nagyon akar tudni. Nagyon reménykedik, és rajongva várja szeretett férjét.

Szeretném világosan fölvezetni, hogy mi az érdekes nekünk, mai magyar keresztény értelmiségieknek, Gyarmati Fanni életében, és talán Radnóti Miklósnak az életében is, bár ez a mostani közös gondolkodásunk Fanniról szól, és nem Miklósról.

Arról van szó, hogy ő 1946-ban, mikor tudomást szerez arról, hogy a férje már majdnem két éve nincs az élők sorában, teljesen értelmét veszítvén mindennek, a naplórírást is befejezi. Annak a naplónak az írását, amit 1935 májusában kezdett el, és amelyet több mint 11 évig írt. Tulajdonképpen abban a meggyőződésben írta ezt a naplót, hogy azt a férjén és rajta kívül az égvilágon senki nem fogja majd soha elolvasni. Ebből a szándékból aztán az is következik, hogy nagyon sok olyan (kompromittáló, dehonesztáló) részlet is van benne, aminek a megismeréséről nagyon sokat nem akarnék mondani, de néhány kérdést természetesen érintek ebből is.

Mindenesetre amikor Fanni néni olyan 98–99 éves korában engedélyt ad arra, hogy ebből (mindezekből) könyv legyen, akkor fölteszik neki azt a kérdést, hogy „no és azokkal a részekkel, amik kompromittálóak, mi legyen?” És ő azt mondja, hogy: „azok benne maradnak”! És ezt nem egy szklerotikus, elhülyült öregasszony

Sasvári István

mondja, hanem egy olyan hölgy, aki teljesen világosan gondolkodik, és akinek a makula degenerációja mellett – ami látásproblémát jelent – az égegyadta világon semmilyen – igazi és tételesen felsorolható – komolyabb betegsége nincs. Egy olyan hölgy mondja ezt, aki lényegében ez alatt a majdnem 70 év alatt, ami '46-tól 2014. február 15-ig adatik neki, igen gyakran készül a halálra, mivelhogy azért mégsem teljesen egészséges. Néhányszor öngyilkossági gondolatokkal is foglalkozik, mellesleg még annakidején Miklós életében is foglalkozott néha közös, néha egyéni öngyilkossági gondolatokkal. Tehát nagyon sok olyan körülmény volt, ami azt indokolta volna, hogy ő ekkor már ne legyen az élők sorában. És mégis: kvázi 70 évet élt még. Ezért átgondolva ezt a körülményt, ezt az adottságot, ezt a 68 évet, keresztény ember nem tud másra gondolni, én legalábbis nem tudtam másra gondolni, mint arra, hogy ez a mi Urunk, Istenünk közvetlen beavatkozása az ő életébe. Ez nem lehetséges másként, csak így!

Hogy valaki még majdnem 70 évet éljen azután, ami után (úgy érzi) az ő életének értelme teljesen elveszett! Ez az egyik összetevője annak, hogy miért is érdekes nekünk, keresztény magyar értelmiségieknek, ez az emberi élet. A másik, és ez egy pedagógiai természetű dolog, hogy nyilvánvalóan kellett valamit tanítani korábban, anno az „oskolában” Radnóti-ról és az ő feleségéről és az ő házasságukról a „Levél a hitvesnek” c. „csodavers” szellemében: mégpedig, hogy milyen gyönyörű, csodálatos szerelem és kapcsolat volt az övék! És aki Fanni Naplóját elolvassa, az rájön arra, hogy rengeteg indulati nehézség (is!) volt az életükben. Hiszen ezeknek az – egyébként szeretetreméltó – kultúremlőknek volt elég bajuk önmagukkal is, meg saját korábbi családjukkal is. Az elmondottakat illusztrálандó, olyan idézet ismertethető a Naplóból, amely Fanniék családjából eredő konfliktushelyzetről szól, tehát melyben Miklós még vagy már nincs, tehát az indulat és a konfliktusok Miklóstól függetlenek. Ez a naplórészlet rámutat arra, hogy Fannit a düh és a méreg szélsőségesen nemtelen gondolatokba és stílusokba is el tudja vezetni. Természetesen, és ezt hangsúlyozzuk is ki, nem lejártni akarnánk hősnőnket, hanem rámutatni szeretnénk Fanninak a sokszor nagyon is megérthető emberi esendőségére. Az említett naplórészletben szó van az ebben az időben (1938-ban) már halott Gyarmati Rózsi-ról (Fanni nővérééről), aki 1931-ben egy elállíthatatlan menstruációs vérzés következtében meghal, és annak ma is élő, akkor 7–8 éves kislányáról, Hermiről. Az akkoriban még eldöntetlen sorsú kisleánynak a nevelését Fanni szeretné kézbe venni. Ám Rózsi anyósa közbeszól. Ezért az ő pusztulását próbálja a naplórészletben átkokkal elősegíteni Fanni. Tehát itt egy hatalmas indulathalmaz keletkezik. Itt fölháborodottan azt mondhatnánk, hogy: „hát hogy keresztény az ilyen? Ember az ilyen, aki ilyesmiket kíván?”

Beszélnünk kell néhány olyan körülményről is, ami magát a kapcsolatukat és a házasságukat érinti. Számunkra a legizgalmasabb ezek közül: a zsidóságukból (ki)-fakadó kereszténységük. Ismeretes, hogy a kiegyezés korabeli XVII. törvénycikk révén a zsidó vallást „Magyarországon I. Ferenc József apostoli király jóvoltából és aláírásával” elismert felekezetnek tekintik. Igen ám, de elég sok olyan zsidószármazású (zsidó ősökkel

rendelkező) ember él, aki a zsidóságát nem tekinti elfogadhatónak. Hadd' olvassak föl egy részletet magának Radnóti Miklósnak a naplójából, aki 1941-ben kapott felkérést egy akkor még működhető zsidó újság főszerkesztőjétől, a későbbi egyetemi tanár Komlós Aladártól, hogy írjon bele ezzel kapcsolatosan.

»Zsidóságomat soha nem tagadtam meg, „zsidó felekezetű” vagyok ma is (majd később megmagyarázom miért), de nem érzem *zsidónak* magam, a vallásra nem neveltek, nem szükségletem, nem gyakorlom a fajt, a vérrögöt, a talajgyökért, az idegekben remegő ősi bánatot baromságnak tartom, és nem „szellemiségem” és „lelkiségem” és „költőiségem” meghatározójának. Még szociálisan is csupán botcsinálta

közösségnek ismerem a zsidóságot. Ilyenek a tapasztalataim. Lehet, hogy nincs így, én így érzem, és nem tudnék hazugságban élni. A zsidóságom „életproblémám”, mert azzá tették a körülmények, a törvények, a világ. Kényszerből probléma. Különben magyar költő vagyok, rokonaimat felsoroltam, s nem érdekel csak (csak gyakorlatilag, „életileg”) hogy mi a véleménye erről a mindenkori miniszterelnöknek, Maróthy-Meizlernek, Féjának, vagy Sós Endrének.

Ezek kitagadhatnak, befogadhatnak, az én „nemzetem” nem kiabál le a könyvespolcra, hogy mars, bűdös zsidó, hazám tájai kinyílnak előttem, a bokor nem tép rajtam külön nagyobbat mint más, a fa nem ágaskodik lábujjhegyre, hogy ne érjem el gyümölcsét. Ha ilyesmit tapasztalnék, megölném magam, mert másként, mint élek, élni nem tudok, s mást hinni és másképp gondolkodni sem. Így érzem ezt ma is, 1942-ben is, három hónapi munkaszolgálat és tizennégy napi büntetőtábor után is (ne nevesse ki, tudom, hogy megjártad a háborút, de *az* más volt, nem volt megalázó), kiszorítva az irodalomból, ahol sarkamig nem érő költőcskék futkosnak, használhatatlan és használatlan tanári oklevéllel a zsebemben, az elkövetkező napok, hónapok, évek tudatában is. S ha megölnék? Ezen ez sem változtat.

Kissé patetikus vagyok, ne haragudj, s ez a levél is nyúlik, nyúlik, s úgy érzem, semmi újat nem mondok Neked, s hogy egyetértünk. Vitatkozz!

Mibe kötnél bele? Igen, tudom már, visszatérek. Nem érzem *zsidónak* magam. Miért vagyok mégis zsidó vallású? A valláshoz semmi közöm, a faj stb. szellemalakító erejében

RADNÓTI MIKLÓSNÉ
GYARMATI FANNI

Napló

1935–1946

JEFFA
HUNGARY

csak igen-igen kis mértékben, vagy még annyira sem hiszek. Hát nehéz megmagyaráznom s nehezítésem még hozzátehetem, hogy ha valláshoz egyáltalán közöm van, akkor a katolicizmushoz van közöm. Költői pályám legkezdetén, huszonkét éves koromban elkobozták második verseskönyvem, pörbefogtak és elítéltek vallásgyalázásért.

Huszonkét éves vagyok. Így nézhetett ki ősszel Krisztus is ennyi idősen; még nem volt szakálla, szőke volt és lányok álmodtak véle éjjelenként!

Ez volt a vers, Töreky súlyosbító körülménynek vette, hogy „más vallás tisztelete tárgyához hasonlítja magát”, s majdnem egyetemi pályámba került, mert a József Attila révén legendássá lett Horger Antal kari ülés elé vitte a dolgot. Sík Sándor mentett meg, sőt a piarista rend tagjai nevében levelet adott a táblai tárgyalásra, mely szerint egyházi szempontból semmi kivetnivalót nem találnak a versben. A Tábla felfüggesztette a büntetést, és el is évült.«

Nos, ennyit ennek a problémának a kezdeti megindításához. És még annyit, hogy Fanni is és Miklós is, de inkább Fanni, katolikusként éltek, rózsafüzért imádkozó, gyónó–áldozó szentháromságos katolikusként, már annak előtte is, mielőtt 1943. május 11-én megkeresztelkedtek, mindketten, a budapesti Szent István-bazilikában. A szentséget Sík Sándor atyától, a piarista rend későbbi provinciálisától vették át, kapták meg. Már katolikusként éltek korábban is – a megkeresztelkedés előtt –, de nem úszták meg így sem, legalábbis „Mik” nem úszta meg, a meghurcoltatást. Tehát nem lehet azt mondani, hogy azért „játszották meg a katolikust”, mert ezzel tulajdonképpen valamiféle „mentőútvonalat” kerestek volna a saját maguk számára. Szóval a zsidóság–katolicizmus problematika így „jött egybe velük”, és tulajdonképpen úgy is, hogy Fanni még a megkeresztelkedése előtt igen sokat járt hittanórákra, katolikus hittanórákra, apáca barátnőihez. Másfelől azt is tudjuk, hogy Fanni megmenekülése 1944-ben ezeknek az irgalmasrendi és kegyesrendi apácáknak a közreműködésével volt lehetséges.

Tehát itt egy másik probléma, jelesül: a katolicizmus kontra zsidóság problematikája. Az erkölcsi probléma az, hogy most rosszak vagyunk, bűnösök vagyunk, és mégis üdvözülünk. Én úgy gondolom, azért vagyunk most itt, és azért érdemes erről a naplóról egyáltalán beszélnünk, a tartalmáról közösen gondolkodnunk, hogy lássuk: Isten végtelen kegyelme és jósága egy ilyen botrányos élet esetében is „működik”. Tehát az Isten megbocsát. És ebben az esetben olyan megdöbbentően „életszagú” bizonyítékot látunk ezen napló révén! Ha van valami értelme ennek a közös gondolkodásunknak most, akkor az egyik értelme, az én meggyőződésem szerint, Isten végtelen kegyelmének és irgalmának a nagyon kézzelfogható és nagyon érzékelhető megismerése.

Összeírtam, hogy milyen diszciplínákat, milyen tudományterületeket érint ez a napló, és az ebből megismerhető élet. Érinti az erkölcsöt, a politológiát, a teológiát és a történelmet is. A történelmi érintettségéről szól a következő példa: 1944. december 24-én kezdik az oroszok ágyúzni Pestet. Budapest ostroma '44 karácsony vigiliájától tart '45.február 13-ig. Ennek az időnek a nagy részét Fanni barátaiknál, Boldizsár Iván polgári szemléletű újságíró és felesége rózsadombi villájában tölti, ott próbálja át-évszelni e korszakot. A naplóból kiderül, hogy Fannit háromszor megerőszakolták az oroszok, a „ruszvik”. Fanni rendkívül „finoman”, néha szinte bagatellizálva, már amennyire ezt lehet, írja le ezeket az eseményeket, amik egy viszonylag előkelő helyen, egy budai villában, a Rózsadombon történtek. És később nemcsak vele, hanem a zsenge menyasszony Hermi unokahúgával is megtörtént ez.

Ezek bizony a történelem részét jelentik. Melyek azért megint csak elgondolkodásokra adnak alapot, már csak azért is, mert hősnőnk 1945. február végétől kezdve az elsők között lépett be a kommunista pártba, és így elmondhatta, hogy: „elvtársuk vagyok, kommunista vagyok”. A legkarizmatikusabb áhítattal figyelt mindig, első-sorban Rákosi Mátyásra, Rákosi Mátyás írásaira, de az összes kommunistára is. Révai Józsefre például kiváltképpen. Már csak némi keserű humorral olvas az ember olyanokat, hogy „per az Aczél Gyuri”, meg hogy „a Gyuri...”. Tehát Aczél Györggyel is nagyon jóban, még baráti kapcsolatban is volt, annak idején Miklóssal együtt is. (Miközben megerőszakolták az oroszok, miközben ott van a kezén a rózsafüzér.) Lehet „ezt”(?) – kérdezhetnénk elképedve.

Hát lehetett! És telik-múlik az idő, jön a „pártosodás”, a koalíciós korszak, az éhezés, a pénzromlás meg minden, ami ebben a korban történelmileg bekövetkezhetett. Ekkor Fanni a Magyar Rádió elnök-vezérigazgatójának a titkárnője, aki nem más, mint Ortutay Gyula. És itt elnézést kell kérnem egyfajta tematikus rendezetlen kapkodásomért, mert itt most utalnom kell az ún. Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiumára. Ez azért fontos, mert Radnóti Miklós Szegeden végezte a bölcsészkart, és ebben az időben Ortutayék – akik szegediek – és az erdélyi Baróti Dezső, a budapesti Tolnai Gábor, az ugyancsak budapesti Hont Ferenc és a – szintén nagyon nem lényegtelen – kiváló fametsző művész: Buday György, a felsorolás nem teljes: ők jelentik a Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiumának a gerincét. Kedvenc szegedi professzor-tanáruk, Sík Sándor fogja össze ezt a kört. Sík Sándor piarista (kegyesrendi) szerzetes, és mindannyiuk által igen tisztelt tanár: ő „a prof”, akit mindenki tisztel és szeret, aki mindenhol segít (rajtuk), de aki mégis mindig „egyenesen hordja a gerincét”. Ez abban az időben nem jelentéktelen dolog, egyenesen hordani a gerincet.

Tovább lépve: a már 1945 utáni időben Fanni bizonyosságot akar(na) találni a férje életéről vagy haláláról, és ennek érdekében sokféle kapcsolatot megmozgat, hogy valahogy a nyomait – ha mást nem, akkor a földi maradványait – megtalálják. Ebben a szándékában „a Gyula” (Ortutay Gyula) nagy segítséget jelent neki. Ortutay Gyula tulajdonképpen kisgazdapárti ember volt, de mindenki tudta róla, hogy kommunista. Emiatt nem is becsülték túl sokra. Kriptokommunista volt a Kisgazda Párton belül.

Ennek ellenére nagyon sokat segített Fanninak, és valamiféle érzelmi „viszonyulás” is volt kettőjük között. Azonban az nem áll fönn, amit a félig szexuális, félig szerelmi kalandtörténeteket kedvelők szeretnek fantáziálni és vizionálni, hogy közöttük testi kapcsolat volt. Inkább baráti kapcsolatnak lehet nevezni a „köztük feszülő helyzetet”, ami nem rontja meg, de persze nem is javítja Fanni erkölcsi „besározódottságát”. Ortutay Gyulának már abban az időben „pozíciója volt”, hatalmi- és magasabb vezetői aspirációi voltak, már miniszterségre készült. Ő próbál Fanninak segíteni, végül is az elkövetkező évben, 1946 augusztusában, Ortutay megy el Fannival Győrbe, és ő segít neki abban, hogy Radnóti testi maradványait Budapestre vigyék.

Most megint egy ugrás következik, s a továbbiakat úgy lehet címkézni, hogy: „adalékok az emberi esendőséghez”. Radnóti Miklós gyönyörű szép szerelmes verseket írt a hitveséhez a házastársi kapcsolatról, a hűségről, különböző nemes és fennkölt dolgokról. De bizony neki voltak „dolgai”, kapcsolatai is. Az első ilyen volt az – mivel őt eredetileg a családi indíttatás miatt textilmérnöki hivatásra szánta az őt nevelő nagybátyja, így átmenetileg annak kellett, hogy készüljön, s így Németországban egy textiltechnikumba járt –, hogy megismerkedett egy Klementine Tschiedel nevű német hölgygel. Ahogy akkoriban mondták: „árja” hölgygel jön létre e kapcsolat, ami a „Tini szerelem” verseit is eredményezte. Amikor Miklós visszajön Magyarországra Németországból, mert rájön, hogy belőle nem lesz textilmérnök, de még textiltechnikus sem, akkor ez a kapcsolat megszakad. De egy ízben Tini – talán még 1937 kora őszén – eljön Budapestre. Fanni, a Napló tanúsága szerint, őszinte és szeretetteljes hangulattal is képes volt szemlélni korábbi „konnotációjú” német vetélytársnőjét. „Na, ja! – mondhatják a hölgyek: ő már nyeregben van”, „hisz ő a feleség már ’37-ben!” Mindazonáltal súlyosabb színezetben is essék szó itt erről a „szerelmi harmadik”, „szerelmi vetélytársnő” témáról, legalábbis Gyarmati Fanni–Radnóti Miklós vonatkozásában, a Napló alapján!

Irodalmárok irodalomtörténészek persze verstani, verselemzési irányból közelítenek ehhez a területhez is, mondván: „milyen termést, milyen szép verseket eredményezett egy új, egy másik szerelmi kapcsolat?”

Jómagam, mivel nem vagyok irodalomtörténész, ezért a „Tini” szerelmi kapcsolattal összefüggésben nem nagyon tudok utalni tartalmi–verstani–verselemzési vonatkozásokra. Viszont van ám egy másik kapcsolat is Radnóti életében, melyről a Napló igencsak nem hallgat, és mellesleg Radnóti sem nagyon a saját naplójában – de ez egy másik ügy –, ez pedig „Judit” és a „Judit versek” problematika. Fanniék baráti köre óriási volt. És ebbe a baráti körbe tartozik a Beck család is. Beck Ö. Fülöp neves művészettörténészről és családjáról van szó, és az egyik lányról, aki kiváló festőművésznő, Beck Juditról, aki 1941 körül még dr. Gombosi György művészettörténésznek a felesége. Ekkortájt szerelmi kapcsolat alakul ki Radnóti Miklós és Beck Judit között. Judit végül is Major Tamás színésznek lett a felesége azután, hogy szakított Miklóssal. Ám néhány Radnóti-vers e kapcsolat nyomán született. Például a Harmadik ecloga, a Zápor és még egy vers: a Csodálkozol barátném... Ez az utóbbi vers Beck Judit hagyatékából került elő, miután már ő is meghalt.

Ezek a főlemlegetett szerelmi kapcsolatok megint csak nem voltak katolikus szempontból elfogadhatóknak mondhatók vagy megítélhetők. Már csak azért sem, mert volt egy olyan momentum ezekben – főleg a Judit-kapcsolatban –, amit az utószóiban Ferencz Győző egyetemi tanár, a napló vezető szerkesztője, judeo–freudista–feminin lélektannak nevez. A lényege ennek az, hogy a szerelmi partnerek a másik szerelmes félnek a kicsapongását szimpátiával övezik, sőt beszámoló(ka)t kérnek tőle a szerelmi kapcsolat részleteiről. Értsük jól: a másikkal való szerelmi kapcsolat részleteiről! Tulajdonképpen Fanni Miklósnak a „Judit kapcsolatát” – hogy úgy mondjuk – megengedi vagy hozzájárul ahhoz. Sőt, beszámolókat kér arról. Ezt mi, mai keresztények, ilyen formában perverziónak látjuk és gondoljuk, és talán nem is megalapozatlanul. Általában is – Radnótitól, Fannitól meg mindentől függetlenül – el lehet mondani, hogy a XX. század ’30-as éveiben, aki katolikusnak mondja magát, az a „fasorban nincs” ahhoz képest, mint aki ma mondja magát katolikusnak. Föltéve persze, hogy igaz az egyik is, meg igaz a másik is a tekintetben – katolicizmusát illetően – amit mond. Ami annyi tesz: a mai katolikus igazabban katolikus, mint a korábbi, véleményem szerint. Ettől függetlenül az a fajta katolicizmus és az a fajta keresztény erkölcs, ami akkoriban volt bizonyos körökben, nem vetendő meg és nem dobandó ki! Mindenesre ez a bizonyos nagyon furcsa momentum ott jön elő, ahol a vázolt megcsalatasi helyzetet lélektanilag, szexuálpszichológiailag csak Miklós szemszögéből nézvést vizsgálja, Fanni szemszögéből nézvést nem. Ebből aztán az is következik, hogy azért Fanninak is vannak amolyan vágyakozásai vagy ilyen izgalmi vagy ilyen vonzódásai, amit egyre nagyobb riadalommal és saját maga iránti undorral és dühvel fogad és kezel. Hogy „nekem mi közöm ahhoz, hogy a Gyuszi iránt vágyakozom és álmodozom róla” – Schöpflin Gyuláról van szó, aki Schöpflin György EU parlamenti képviselőnek az apja –, akivel nagyon jóban lett volna Fanni. Vágyakozik utána: a vágyakozás előáll benne. Azután voltak még akikkel „nagyon jóban lett volna”, vagy még ugyanígy „ezzel” is meg „azzal” is meg amazzal, mindegy hogy kikkel(?) is... De! Mivel Fanni mindent leír ebbe a könyvbe, ebbe a naplóba, ebből kiderül, hogy az ő számára mindebből testi kapcsolat nem származott. Azért sem, mert ezek az urak az ő vonzalmait és vágyakozásait – kvázi olyan szinten legalábbis, ahogyan Fanni szerette volna – nem viszonzták vagy nem eléggé viszonzták. Viszont részéről megmaradt a sóvárgás meg a vágyakozás, melyet Fanni értetlen kétségbeeséssel fedez föl magában. Mert csalódva és megcsalva látja magát amannak a „borzasztóan korszerűnek vélt” marxizmusnak vagy legalábbis a marxista lélektannak (ha egyáltalán van ilyen) a jegyében. No meg a vele valamelyest szembenálló, de azért mégis aránytalanul nagyra tartott feminizmusnak (szüffraszettmozgalomnak etc.) és az „ő szent” és megfellebbezhetetlennek gondolt tanításainak szellemében. Szóval nyugodtan kiindulhatunk abból, hogy Fanni mindent, de mindent leírt a Naplóba, és lehet hinni abban, hogy amit leírt, azt őszintén igaznak gondolta. És akkor itt jön a lélekkutatás. Mert ő kutatja azt, hogy miért vannak benne lelkieg ezek a belső feszültségek és számára érthetetlen emberi szorongások. A könyv szerint végül is arra jut, hogy ő a lelke legmélyén még

mindig és mégiscsak egy zsidó nagypolgár, akinek nem szervesen lelki része az úgynevezett „éhező művészlét”, amelyben Miklós mellett van része, a maga koplalásaival, megalázó lemondásaival. Mert ő, Fanni, rájön, hogy a freudi tudatalattijában mégiscsak vágyik egy vagy több olyan kapcsolatra, amiben a jólét, a gazdagság, az autók, amik abban az időben még igencsak nagy luxust jelentenek, az utazások, a nagy társasági kapcsolatok, társasági élet, élő valóságok. És amelyek ezt az obligát zsidó, aposztata zsidó nagypolgári életszemléletet, az ő vágyának lényegi tárgyát jelentik és képezik, ám amit végső összegezésben nagyon szégyell és a tudati énjével nagyon megtagadni szeretne! Ezt és csak ezt, mint lényegét fedezi föl önmagában – nagy és szemérmes szégyenérzettel –, és azt mondja, írja, leírja, hogy ő voltaképpen ezért vágyakozik ilyen típusú férfiak után (Schöpflin Gyula, Göndör Tibor stb...) – sajnos. Akikből persze természetesen – mint férfiakból – nem kap semmit. De a vágya megvan. És aztán ez elmúlik. Ő azután – ha jól olvastam ki a naplóból – mindezt le is írja.

Tehát lélektan, teológia, történelem, politika, politológia: ezek mind-mind adalékot adnak és kapnak. Sőt: neveléslélektan, pedagógia – hogy hogyan kell tanítani – és: hitoktatás. Végül bocsánatot kérek mindenkitől, hogyha ezek a dolgok, amiket most mondtam, egyrészt „pletykaízűek”, másrészt kiragadottak, harmadrészt kapcsolódóan tematikusak. Őszintén remélem, hogy az együtt eltöltött idő közös okulásunkat és hitbéli gazdagodásunkat segíti.

*(Fráter György Katolikus Gimnáziumban május 26-án
tartott előadás szerkesztett, rövidített változata)*

Az elhurcolt szerzetesekre emlékeztek Miskolcon

A szétszórás emléknapján koszorúztak Miskolcon, a minorita rendház falán elhelyezett emléktáblánál június 17-én, emlékezve arra, hogy 65 évvel ezelőtt, ezen a napon hurcolták el az ávosok a minorita szerzeteseket. Név szerint *P. Péchy Alán* tartományfőnököket; *P. Beck Pál* hittanárt; *P. Szendrey Bonaventúra* házfőnököket; *Moksó Gilbert* teológus növendéket; *Mézinger Ferenc* novíciust; *Polonkai Arnold* novíciust; *fr. Grohmann János* orgonistát; *fr. Nagy Sándor* sekrestyést; *fr. Krizsán Sándort* és *Szabó József* diákot. Már 11. éve, hogy a Keresztény Értelmiségiek Szövetsége miskolci csoportja megrendezi ezt az ünnepséget. Most *Alakszainé dr. Oláh Annamária* a KÉSZ-csoport elnöke köszöntötte az egybegyűlteket. Köszöntötte *dr. Seregély István* ny. egri érseket, aki a templom mellett álló – akkor még Fráter György – gimnáziumban érettségizett 1949-ben, most pedig gyémántmiséjére készült.

– A megszentelt élet évében szomorú emlékezést tartunk a szerzetesek 65 évvel ezelőtti elhurcolásának évfordulóján – mondta az érsek. – A minoritáknak a mennybe fölvert Boldogasszony tiszteletére épült templománál emlékezünk és imádkozunk. 1950-ben, mivel apámat elbocsátották munkahelyéről, egy éven át segédmunkásként, majd normásként „építettem a szocializmust”. Június 17-én ért váratlanul a hír bennünket, hogy a minoritákat éjjel elszállították. Arról semmit sem tudtunk, hogy hová vitték őket és mi lesz velük. A szerzetesrendek feloszlata után a minorita templomot az Egri Főegyházmegye papjai látták el, a rendházból és a szatmári irgalmas nővérek iskolájából állami kollégium, illetve gimnázium lett. A diktatúra enyhülésével, amikor bebizonyosodott, hogy a vallás mégsem hal el néhány éven belül, újra megindult a szerzetesi élet a rendtagok illegális összetartásából. A rendszerváltás után pedig minden lehetőség megnyílt az újrakezdésre, a folytatásra.

– Isten minden időben hív a megszentelt életre és küldetésre. Ha egy társadalomban nem lesz, aki elfogadja az Istennek szentelt életre szóló hívását, ott nemcsak a keresztény élet indul hanyatlásnak, ez a hitében és erkölcsében meggyengült nemzet elmúlásához vezethet – mondta befejezésül az érsek.

Dr. Seregély István, ny. egri érsek

Méltó megemlékezés koszorúkkal, virágokkal (balról: Alakszainé dr. Oláh Annamária)

Az ünnepi beszéd után helyzeték el az emléktáblánál a megemlékezés koszorúit. A KÉSZ miskolci csoportja nevében Alakszainé dr. Oláh Annamária és *Mikolai Vince* főesperes, a KÉSZ-csoport egyházi elnöke koszorúzott, aki az érsekkel koncelebrált az ünnepi szentmisén.

* * *

Pontos adataink nincsenek a szerzetesek sorsáról, és már nem is lehet senkit megkérdezni közülük, hiszen tudomásunk szerint egyikük sincs az élők sorában. Legutóbb két éve halt meg Polonkai Arnold, aki végül egyházmegyes pap lett, de kérésére a minorita templom kriptájában temették el. Egyes visszaemlékezők (akik a szüleiktől hallottak az eseményekről), úgy tudják, hogy a várostól néhány kilométerre, a Bükkben található Mahócára vitték a szerzeteseket, ami nem egy település, hanem egy fatelep, itt dolgoztak egy ideig.

A szerzetespapok közül Szendrey Bonaventúra sorsáról annyit tudunk, hogy egyházmegyes papként Nyírbélteken, majd Felsőzsolcán volt plébános, ez utóbbi hely közvetlenül Miskolc mellett van, nyilván többször megfordult a városban, misézett is itt. Ahogyan Beck Pál is misézett a Szent Anna-templomban, de csak vendégként.

A minoriták közül szerencséjükre többen nem tartózkodtak a miskolci rendházban azon az éjszakán, amikor elvitték a többieket, így Maludy Károly atya sem, aki a már illegálisban működő rend tartományfőnöke lett. Ő „szervezte be” dr. Kartal Ernő és Tóth Alajos egri egyházmegyes atyákat, akik a rendszerváltozás után, az újraszerveződő rend első tagjai, tartományfőnökei, a miskolci templom plébánosai

lettek. Ma már egyikük sem él. A minorita rend Szent Erzsébetről elnevezett Magyarországi és Erdélyi Rendtartományának Miskolcon kívül Szegeden, Aradon és Avasfelsőfalun (Románia) van működő rendháza. Jelenleg három minorita él a miskolci rendházban, *Kalna Zsolt* tartományfőnök és plébános, *Szalkai Z. József* atyák, továbbá *Aszalós Sándor* diakónus. Egy kispapjuk Assisiben, egy jelölt és két novícius az olaszországi Bresciában készül a szerzetesi életre.

A rendszerváltás után Miskolcon nemcsak a minoriták, hanem a karmeliták és a Szatmári Irgalmas Nővérek is újrakezdték életüket. Néhány év után a karmeliták kivonultak Miskolcra, templomukat az egri érsekség a görögkatolikusok használatába adta, csak vasárnap és csütörtökön van itt egy-egy római rítusú szentmise. A nővérek még részt vettek hajdani iskolájukban a Fráter György Katolikus Gimnázium megalakításában, sokáig a kollégiumban segédkeztek, sajnos azóta már valamennyien meghaltak, megüresedett rendházukat a gimnázium használja.

Épp ezekben a napokban volt 25 éve annak, hogy két új szerzetesközösség alakult az Egri Főegyházmegyében: Szent Ferenc Kistestvérei és Szent Ferenc Kisnővérei. A férfi ág Miskolcon, a vasgyári plébánia területén telepedett meg, itt kaptak rendházat. Jelenleg négy atya alkotja a közösséget, elsősorban a pasztorációban dolgoznak, mind a négyen plébánosok (több helyen is), de együtt élnek. A női ág a Miskolc melletti Bükk-szentkereszten és az Ózd melletti Arlóban telepedett meg, szinte valamennyi nővérnek más-más feladata van, tanítanak, dolgoznak az egyetemi lelkészségen, a cigánypasztorációban, a hospice-ban stb.

Dr. Seregély István érsek meghívására 1994-ben Miskolcon is megtelepedtek a jezsuiták. Itt épült fel a Fényi Gyula Jezsuita Gimnázium és Kollégium, de nemcsak az iskolát, hanem az avas-déli lakótelepi plébániát is vezetik. Ma már ez a legnagyobb (de változó létszámú) jezsuita közösség Magyarországon.

Végül meg kell említeni, hogy Budapest és Érd mellett Miskolcon is megtelepedtek Teréz anya nővérei, a Szeretet Misszionáriusai. A vasgyári, úgynevezett számozott utcák egyikén kaptak házat, itt is a szegények, elsősorban a környékükön lakó cigánycsaládok lelki és karitatív szolgálatával foglalkoznak. Közösségi házat is kialakítottak a város legkritikusabb pontján, a Lyukó-völgyben, ahol zömmel szintén cigánycsaládok élnek. A házban időnként szentmisére is várják a közösség tagjait.

(gróf)

KISS ENDRE JÓZSEF

Diktátumokról, időszerűen

A világhálón és a médiában viszonylag számos beszámoló jelent meg a versaillesi demonstrációról, melyet a trianoni békediktátum 95. évfordulóján tartottunk június 4-én. Ezért mindössze röviden összegzem az ott történeteket, és azután inkább Trianon időszerű kérdéseiről beszélünk.

A Magyarok Világszövetsége és a Trianon Társaság szervezésében került sor az összmagyar megmozdulásra Versaillesban. A meghirdetésekor nyomatékosították, hogy a magyarság érdeke az, hogy – bár minden évben van megemlékezés – a 95. évforduló nagyobbat szőljön, mint a többi.

A versaillesi Szt. Lajos székesegyház előtti téren 3 órás műsor keretében elhangzottak szavatelatok, *Léh Tibor* és *Varga Tamás* párizsi szervezők beszédei. Felszólalt *Drábik János*, a Trianon Társaság és *Patrubány Miklós*, a MVSZ elnöke. Mondanivalójuk a Kárpát-medencei új magyar paradigma igényéről szolt, szorgalmazva annak nemzetközi elismerését, hogy a trianoni békeparanccsal elszakított magyar nemzetrészek ma is a magyar nemzet oszthatatlan részei.

A tüntető menet elindult a Szent Lajos székesegyház elől

Köszöntötték az egybegyűlteket a svájci (*Felber Zoltán*), ausztriai (*Karsai Péter*), erdélyi (*Orosz Pál József*) és anyaországi (*Bottyán Zoltán*, *Bodnár József*, *Fenes István*, *Miklós Árpád* /*Miskolc*!) szervezők. Ösbemutatója volt a „*Trianon gyász*” c. dalnak, melyet a szerzője – *Tóth Árpád Zoltán* – itt kívánt először előadni, ellensúlyozva az „összetartozás napjára” közreadott semmitmondó és botránkozató Barackfa c. dalt. *Éliás Tibor* operaénekes előadta a Bánk bán nagyáriáját. Nagy sikerrel lépett fel a népviseletbe öltözött székelyudvarhelyi énekkar és a „csillagszeműek” néptáncsoportja.

Petőfi Sándor: „Élet vagy halál” c. versének szavalata után indultak a jelenlévők 3–4-es sorokban 300–400 méteres menetben Versailles városán keresztül a Trianon palota főkapujához, ahol ökömenikus imádságok hangzottak el a 90. zsoltár és a „Boldogasszony anyánk...” élenklése mellett.

A MVSZ átadta a Magyarok VII. Kongresszusának „Igazságot Európának!” címmel összeállított petícióját Strasbourgban az EP elnökének és az Európa Tanács főttitkárnak, Párizsban pedig a francia elnöknek.

Ez a petíció többek között tartalmazza azt, hogy az egykor minden fél által igazságtalannak nyilvánított diktátum felülvizsgálatára – melynek köszönhetően a magyarság immár kilencféle állampolgárságú a Kárpát-medencében – sohasem került sor; a hátrányosan megkülönböztetett magyarságnak joga van az önrendelkezéshez és a szabad kibontakozáshoz; a magyarkérdés méltányos rendezése nélkül képmutatás az EU-t „a szabadság, jog és biztonság térségének” nyilvánítani; a MVSZ tehát követeli a korrupst előkészítéssel, képzetlennel és félrevezetett politikusok által meghozatott, a magyarságot kollektívan büntető diktátumok orvoslását és a magyarság hátrányos megkülönböztetésének megszüntetését. Mindezekhez a petíció részletes indoklást fűz, a magyar mellett angol, német, francia, valamint a kisantant országainak a nyelvére lefordítva.

* * *

Ezek után térjünk rá a Trianonhoz vezető út ritkábban emlegetett szempontjaira. Ilyen volt a pánszláv politika, melynek radikális ágazata a magyarság kiirtását tűzte végső céljúl, hogy az egységes szláv tengert ne bonthassa meg másféle etnikum a Kárpát-katlanban. Ide sorolhatjuk a cionista törekvéseket, melyek már a 20. század elején zászlajukra tűzik a Magyar Királyság földjének megszerzését, de az eleve kudarcra ítélt francia politikát is, amely a francia–német egyensúlyt a kisantant országainak támogatásával próbálta a maga javára fordítani.

Az előzmények között említhetjük, hogy a Kiegyezést követően az európai köztudatban a monarchia szerepel, a Magyar Királyság feledésbe merül. A magyarokat nyugaton osztrákoknak tekintik. A kisantant magyarellenes propagandájára vevőnek mutatkozik a nyugati közvélemény, ahogyan ma is. A szétcsonkolást magyarellenes hisztériakeltés előzi meg. (Nem véletlenül történik az manapság sem, hogy számos EU országban sokkal nagyobb problémák vannak, mégis egyedül Magyarországot ültetik rendszeresen a vádlottak padjára.) Hivatkoznak arra, hogy, a magyarok elnyomták a nemzeti kisebbségeket, pedig nyugaton sokkal jobban elnyomták, mint nálunk. Titkos társaságok boszorkánykonyháiban már a világháború kirobbantása előtt kifőzik a Kárpát-haza feldarabolását célzó terveket, s ehhez felhasználják külpolitikánk hazaáruló vezetőit, s a belpolitikában a haladás liberális jelszavait hangoztatva törnek radikális hatalomátvételre. A kiprovokált világégés kirobbantásában a Magyar Királyságnak nincs szerepe, mégis ezzel vádolják, hogy háborús bűnösökként megbélyegezhetők, elítélhetők, megbüntethetők. A hazaárulók kezébe került belpolitikánk támogatja az Erdély elszakadását kimondó román népgyűlés megtartását, de nem támogatja a székely hadosztály hősie küzdelmét; leszereli a hazai hadsereget, hogy az ország magyarul területeinek védelmi erőit elvegye; visszavonul onnan is, ahonnan a magyar katonák a cseheket kiverték; az 1919-es „patkányládással” pedig alapot szolgáltat

a Nyugatnak Magyarország megszállására, hiszen a szovjet modell terjedését minden áron meg akarják akadályozni.

Trianont mérlegelve nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy az egységes Kárpát-medence komoly gazdaság, politikai riválisa lett volna a Nyugatnak: az egység minden lakosának ma is az elsőrendű érdeke volna. Európa közepének elsorvasztását vagy ázsiai hadszíntérré alakítását a Nyugat is megszenvedheti. Az atlantista hatalom a talpra állás lehetőségeitől megfosztott, a leépített nemzetállamokkal, a háttérbe szorított keresztyénséggel, a bevándorlókkal legyengített Európában érdekelt, amely fölött könnyen megőrizheti hatalmát és átveheti az irányítást.

A Diktátum az önrendelkezés elvével indokolta azt a területi rendezést, amivel korábban nem létező államalakulatoknak juttattak olyan területeket, melyek sohasem voltak a birtokukban, és 3,5 millió magyar, 3 millió német állampolgárt rekesztettek idegen fennhatóság alá. A magyarságtól megtagadták a népszavazást, a magyarul beszélőket ma is hátrányosan megkülönböztetik, mivel az EU megengedi, hogy egy-egy nyelvi közösség törvényesen kiszakadjon egy államból, de a magyar nemzetrészeknek nem engedi visszatérni az anyaországi közösségéhez.

Az Antant a fegyverszünet ellenére területszerző háborút folytatott Magyarországgal szemben, és kisantant-csapatokat küldött ellene. A Diktátum rendelkezéseit Magyarországgal pontosan betartatták, az elcsatolt magyarság jogait illetően azonban semmit sem tartottak be. A szovjet rendszerben az anyaország nem tehetett eleget az elcsatolt nemzetrészekkel szemben adódó alkotmányos kötelezettségeinek. A diktátum megismérlése 1947-ben már a csonka hazánktól rabolt újabb területeket. A II. világháborúban legnagyobb véráldozatot hozó magyarság tömeges kiirtását a kisantant államok folytatták a háború után. A minden magyart született bűnösnek és elítélhetőnek nyilvánító Benes-dekrétumok az EU-t nem zavarják. Az EU és a kisantant országai egyformán felelősek a Kárpát-medencében folyamatosan szított sovíniszta feszültségekért, a magyarokat a 21. században érő atrocitásokért. A diktátum revideálására tett javaslatok sorozatosan elutasítást nyertek, noha a rendezetlenségnek immár nemcsak a magyarság, hanem a Kisantant és az EU is a kárát látja.

Egyetértek azokkal, akik Trianont nem büntetésnek tekintik, amellyel legsúlyosabban Magyarországot fenyegették, hanem nemzetgyilkosságnak: a magyarságot kivégezték 1920-ban, ezt megismélték még irgalmatlanabban 1947-ben. 1956-ban pedig arra csodálkozott rá a nyugati világ, hogy miképpen veheti fel a harcot az a magyarság az akkori szovjet szuperhatalom ellen, amelyet ők már kétszer is kivégeztek. Trianon hazai felelősei – a károlyimihályok, linderbélák, kunbélák – nemcsak hazáárulással, hanem nemzetgyilkossággal is vádolhatók. A trianoni pszichózis nemzedékről nemzedékre olyan traumasorozatot idézett elő, mely lassan, de biztosan pusztítja a magyarságot, folyamatos népirtásba torkollik határon innen és túl. Miféle béke az, ami halálra sújt egy nemzetet és életképtelenné csonkol egy országot? A „békeparancs” kifejezés önmagában ellentmondás: a békét teremteni lehet, parancsolni nem. Érdemes fölidézni, hogy miért volt tiltott téma Trianon a szovjet diktatúrában, amikor a revízióknak még szinte a gondolatát is büntették, hivatkozással a magyarfaló szomszéd országokkal Moszkva parancsára kialakított „jó viszonyra”. Trianon nélkül azonban a magyar történet mozaikdarabjait nem lehet összerakni, pusztán mellébeszélni. Évtizedeken át ez a

mellébeszélés folyt, hamisítva a történelmet, sorvasztva a történelmi tudatunkat, megakadályozva azt, hogy a trianoni traumából a gyógyulás útjára lépjünk. Miközben a kisantant országok nemzeti tudata erősödött, nálunk gyakorlatilag büntették a magyarság vállalását, és a történelmi tudatunkat a szocialista internacionalizmussal próbálták kilúgozni.

Még érdekesebb válaszolni arra, hogy miért maradt tabutéma Trianon 1989 után? Úgy gondolom, hogy azért, mert ha ezt a traumát legalább a csonkahi magyarság tisztességesen feldolgozza, akkor sohasem történhet meg az, hogy a károlyimihályok, linderbélák, kunbélák nagy számban megjelennek a közéletünk színpadán, akiknek foglalkozása - megélhetési politikusként - a hazaárulás és a magyargyűlölet. Ugyanazok, akik tegnap az internacionalizmust erőltették, napjainkra azt a kozmopolitizmussal váltották fel. Ha megkérdezzük az utca emberét, hogy mennyit tud Trianonról, akkor elszomorító képet kapunk arról, hogy az iskola és a média ma sem áll a helyzet magaslatán, hiteles történelmünk elsajátítása ma is tanárfüggő, és a hiányosságok visszaköszönnek, amikor tanárok és egyetemisták csodálkoznak azon, hogy Székelyföldön milyen szépen beszélnek magyarul, vagy amikor a kettős állampolgárságról szavazók több mint 60%-a nem tud a határon túl élő magyarságról.

A kisantant országok népessége a természetes szaporulattal lélekszámban többszörösére gyarapodott, az elszakított magyarság azonban az elüldözés, széttelepítés, beolvasztás hatására, egyre olvadt. Nem különben az anyaországban. Erdély elcsatolásakor még nem volt román többségű város ott, de ezt a kérdést megoldották az erőszakos, tömeges betelepítésekkel, lábbal tiporva az egyetemes emberi jogokat, miközben 95 éve bizonyítják, hogy a román impérium a birtokláson kívül nem tud mit kezdeni Erdéllyel, s az miatta nem válhatott második Svájcjá. Itt emlékeztethetünk arra, hogy mind a szerb, mind a román, mind a szlovák sovinizta vezér kénytelen volt kijelenteni annak idején, hogy saját népüknek jobban ment a sora a magyar időkben. Ma pedig román történészek és értelmiségiek vetik fel szinte naponta – konstatálva, hogy a Nyugatot Romániából kizárólag Erdély érdekli –, hogy Erdély elszakítása igazságtalan volt, és Erdélynek ki kell szakadnia abból a Romániából, mely NATO-támogatásra csupán elvben számíthat, viszont útjában áll az orosz nagyhatalmi politikának.

Trianonról tehát nem csak emlékezünk, hanem számolnunk kell az időszerű feladatokkal. A Szovjetunió után Jugoszlávia és Csehszlovákia eltűnt, Németország határai megváltoztak, Ukrajna államiságáról feltehetően Oroszország dönt, talán figyelembe véve a benyújtott lengyel és román – netán magyar(?) – területi igényeket. Amint a trianoni kérdés legnagyobb hazai szaktekinetélye, Raffay Emő hangsúlyozza: a határok a magyarság javára is megváltoztathatók tárgyalások útján, nemzetközi jóváhagyással.

A bennünket kötelező magyar hivatás a történelmi igazságnak és Szent Koronánk alkotmányában adott jogrendnek a képviselője a Kárpát-medencében, Európában és az egész világon. Mert a „haza bölcsét” sokszor idézve tanuljuk: *„Amit erő és hatalom elvesz, azt idő és kedvező szerencse ismét visszahozhatják, de amiről a nemzet – félve a szenvedéstől – önmaga lemondott, annak visszaszerzése mindig nehéz és kétséges.”*

(A Református Egyházkerület Székház Nagytermében a Lévy József Közművelődési Egyesület szervezésében június 16-án megtartott előadás szerkesztett változata)

• IN MEMORIAM •

GEDEON MAGDOLNA–SÁRY PÁL

Prof. Dr. Zlinszky János
(1928–2015)

2015. június 18-án, életének 88. évében elhunyt a Miskolci Egyetem professzori karának egykori kiválósága, dr. gyóni Zlinszky János volt alkotmánybíró, a Magyar Piarista Diákszövetség alapító elnöke, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem jogi karának alapító dékánja, nemzetközi szinten elismert jogtudós, magas állami és egyházi kitüntetések birtokosa. Egykori professzorunk – Isten által megáldott, kemény megpróbáltatásokkal és csodálatos eredményekkel teli – életútjáról külön könyvet lehetne (és talán kellene is) írni. Mi most itt csupán arra vállalkozunk, hogy a miskolci jogi karon töltött éveiből felelevenítünk néhány képet, eseményt, megemlékezve egyéniségéről, jelleméről, tanításáról, ezáltal is kifejezve iránta hálaunkat és mély tiszteletünket.

Dr. Zlinszky János

Zlinszky professzor úr 1983 és 1995 között Miskolcon tartott – sok-sok történelmi szállal átszőtt, de ugyanakkor kiváló gyakorlati érzéket is tükröző – római jogi előadásai mindenkit magával ragadtak; a kiemelkedő színvonal azokat a hallgatókat is vonzotta, akik egyébként kevésbé voltak érdeklődő típusúak. Annyira tiszteltük és annyira semminek éreztük magunkat mellette, hogy először alig mertük megszólítani. Pedig ő mindent megtett annak érdekében, hogy feloldja gátlásainkat: minden tankört külön-külön meghívott magához kötetlen teázásra, beszélgetésre, s rendkívül örült, ha kérdéseink voltak hozzá. A vizsgáztatás során szigorú volt, de türelmes, minden apró hibánkat, pontatlanságunkat kijavította: célja az volt, hogy minél tökéletesebbre csiszolja tudásunkat.

Az oktatás mellett a hallgatók erkölcsi nevelésére is nagy gondot fordított. Sokszor rámutatott arra, hogy Luther keserű megállapítása, amely szerint a jogászok rossz keresztények („*Juristen schlechte Christen*”), nem szükségszerű igazságot fogalmaz meg. A jogászok lehetnek jó keresztények is, sőt hivatásukat akkor tudják tökéletesen be-

tölteni, ha céljaikat az evangéliumok értékrendjéhez igazítják: ha munkájukat alapvetően szolgálatnak – a társadalom, a törvény, az ügyfél szolgálatának – tekintik. Sokan látogattuk azokat az előadás-sorozatait, melyeken a krisztusi tanítás szemszögéből elemezte a jogászok feladatait, s melynek anyagából később összeállt a *Keresztény erkölcs és jogászai etika* című könyve.

Nagy szeretettel gyűjtötte maga köré azokat a hallgatókat, akikben fogékonyságot és némi tehetséget látott. Így viszonylag rövid idő alatt kialakított egy olyan szellemi kört, ami példa nélkül álló a miskolci jogi kar történetében. E szellemi kör tagjait közvetlen kollégáival együtt sokszor elvitte osztrák és német egyetemekre. Sokaknak szerzett külföldi támogatást, ösztöndíjat. Hosszú éveken keresztül azon fáradozott, hogy minél többen profitálhassanak az ő külföldi tudományos kapcsolataiból.

A gondosan megtervezett közös tanulmányutak során mindig időt szakított a híresebb templomok (így pl. Bécs és Salzburg gyönyörű templomainak) megtekintésére. E szent helyeken járva olyan művészettörténeti előadásokat tartott, melyek az egyházi műveltségén túl a személyes hitét is kifejezték. Az egyik – bécsi és miskolci egyetemistáknak szervezett – jogtörténeti szeminárium színhelyéül (baráti kapcsolatai révén) a heiligenkreuzi apátságot választotta. Ez az út felejthetetlen lelki élményekkel gazdagította a résztvevőket: ilyen élmény volt hallgatni a templomban zsolozsmázó ciszterci szerzetesek gregorián énekét és végigjárni az utat a kálvárián, melynek stációinál Zlinszky professzor úr egy-egy rövid elmélkedést tartott.

Nem kímélte önmagát, munkabírása szinte határtalan volt. A hét első felében végezte alkotmánybírói feladatait, a második felében tanított Miskolcon. A nagyobb egyházi ünnepekre készülve teljesen áthatotta az ünnep hangulata, szellemisége. Decemberben az utolsó előadáson mindig a karácsony titkáról beszélt, húsvét előtt pedig minden évben tartott egy előadást Jézus peréről. A nagycsütörtöki napokat általában Miskolcon töltötte; ilyenkor a Mindszenti-templomban vett részt az ünnepi szentmisén.

Sokat kellett utaznia és óriási munkát végzett a Pázmány Péter Katolikus Egyetem jogi karának megszervezése érdekében. A sok munka mellett a családjáról sem feledkezett el. Az, hogy mindezek mellett hogyan maradt energiája a saját kutatásaira, szinte rejtély. Pedig folyamatosan jelentek meg a kiváló publikációi.

José Ortega y Gasset: *A tömegek lázadása* című híres könyvében azt írja, hogy a technika fejlődése és a fokozódó specializálódás folytán a mai tudós – mint a modern tömegember prototípusa – szakbarbár, aki érénynek tekinti, hogy semmiről sem tud semmit, ami kívül esik az általa művelt, szűk szakterületen. A tudományt így fel lehet osztani nagyszámú kutató között apró szeletekre, s aki elmerül az egyikben, megfeledezhet a többiről. Egyetemi szférában dolgozva mi is jól látjuk, naponta tapasztaljuk, hogy mindez tökéletesen igaz, a professzorok között ma már egyre inkább fehér hollónak számítanak az enciklopédikus tudású emberek. Ilyen fehér holló volt Zlinszky professzor úr a maga páratlan műveltségével, kiváló nyelvtudásával, széles látókörével, gyakorlati érzékével és gazdag élettapasztalatával. A római jog kutatása és oktatása

mellett komoly eredményeket ért el mind a magyar, mind az egyetemes jogtörténet terén, s mindemellett a hatályos jog (elsősorban az alkotmányjog és a polgári jog) problémáival is kiváló érzékkel foglalkozott.

Ha rá gondolunk, mindig a kedves mosolyával jelenik meg lelki szemeink előtt. Előzékeny, udvarias ember volt, mindenkinek megadta a tiszteletet. Puritán egyszerűség jellemezte, távol állt tőle bármiféle kivagyiság. Az intézeti kollégái előtt nem játszott a főnököt, professzor úr és alkotmánybíró úr helyett mindenki nyugodtan szólíthatta János bácsinak. S ugyanakkor – belső kisugárzásával – mégis fegyelmet és tiszteletet parancsolt. Nagyon jól tudta ötvözni a szelídséget a határozottsággal, az alázatot a méltóság megtartásával.

Soha nem ragaszkodott a hatalomhoz, a pozíciókhoz. Egyetemi vezetői beosztásait mindig azonnal továbbadta, amint alkalmas embert talált a helyére. Azzal, hogy ezáltal kevesebb pénzhez jut, cseppet sem törődött. A pénzkérdés soha nem volt fontos számára.

Bár pártpolitikai tevékenységet nem folytatott (alkotmánybíróként nem is folytathatott), mindig figyelemmel kísérte a politikai eseményeket és sokszor megszólalt közéleti kérdésekben. Amikor például problémák merültek fel az állam és az egyház kapcsolata terén, világosan rámutatott arra, hogy a vallás nem magánügy, s ezért az egyházi közösség, mint állampolgárok közössége jogosan gyakorolhat nyomást az állam szerveire, miközben az állam nem gyakorolhat nyomást az egyházra.

Nagy példaképének tekintette a köz javát kereső Deák Ferencet, aki – Wlassich Gyula megállapítása szerint – fanatikusa volt a törvényességnek, a jog legyőzhetetlen erejébe vetett hitnek. Határozottan elutasította a „tiszta jog” kelsen-i elméletét, amely az erkölcsi szabályokat kizárja a jog köréből. Éppen ezért mindig felháborították a törvények kijátszásával elkövetett visszaélések, melyek során egyesek (rég-i kapcsolatok útján szerzett többletinformációk birtokában) forma szerint legálisan (szerződés alapján), de nyilvánvalóan erkölcstelen módon szereztek busás hasznot (felesleges állami megbízások alapján jövedelmet, áron aluli állami értékesítésből nyereséget), súlyosan megkárosítva ezáltal a köz vagyont.

Sokszor rámutatott arra, hogy Európa alapvetően nem gazdasági unió, hanem kulturális közösség. Az európai kultúra három alappillére a görög filozófia, a római jog és a keresztény vallás. S olyan ez – magyarázta nekünk –, mint egy háromlábú szék: bármelyik pillért kivesszük, az egész felborul. Szomorú tanúi lehetünk annak, hogy mennyire helyesek voltak e meglátásai.

Küzdelmes életút állt mögötte. Már egyetemi tanulmányai elején kimagaslott tehetségével társai közül. 1950-ben azonban – koncepció-s fegyvelmi eljárás útján – kizárták az ország összes egyeteméről. Családját kitelepítették, vagyonukat elkobozták illetve államosították. 1957-ig az építőiparban dolgozott, majd engedélyt kapott arra, hogy befejezze egyetemi tanulmányait. Ezt követően vállalati jogászként, majd ügyvédként dolgozott. Egyetemi katedrára továbbra sem engedték, egészen 1983-ig, amikor végül Miskolcon adjunktusi állást kapott. Mindezt tudtuk róla, ő maga is elmesélte, de soha nem akart hőst csinálni magából.

A vele történt számtalan igazságtalanság, a hosszú ideig tartó mellőzöttség, megáláztatás nem törte meg. A kereszteket türelemmel viselte: tudta, hogy a hittel vállalt szenvedésnek értelme és értéke van (egyik írásában az eutanáziát is ezen az alapon utasította el). Távol állt tőle a gyűlölet és a bosszúvágy. Mindig a Lélek embere maradt és igazi krisztusi lelkülettel tudott megbocsátani. Egy későbbi írásából jól kiviláglik gondolkodásmódja: „A szeretetlenség szeretetlenséget, az igazságtalanság igazságtalanságot, a jogtalanság jogtalanságot szül e világon. A kereszténység el akarja szegni e folyamatot. Ezt csak úgy teheti, ha szeretetlenségre szeretettel, igazságtalanságra igazsággal, jogtalanságra jogkövetéssel válaszol. Hogy akkor mindig a rossz diadalmaskodik? Ez a látszat. A megváltás óta tudjuk, csak a látszat.”

Elveihez mindvégig hű maradt. Egész életét áthatotta az Isten gondviselésébe vetett bizalom és az Istentől kapott hivatás tudata. Minden helyzetben kereste Isten akaratát, és igyekezett együttműködni az isteni kegyelemmel: valóra váltani azt az elképzelést, amit Isten órála kigondolt. Mi úgy véljük, sikerrel járt. Sikerült mindazokat a célokat megvalósítania, amelyeket fiatalon – az alábbi versében – maga elé tűzött:

„Uram, hiszem, hogy mindöröktől fogva
Ki van jelölve már az én helyem,
Hogy életemnek megszabtd az útját,
Uram, hiszem, hogy terved van velem!

Kis hangya helye – egy a milliók közt?
Egyszerű tégl a templomod falán?
Hajódon egy szeg? egy betű a könyvben?
Vagy szőlődben egy munkás kéz talán?

Uram, akarok állni ama helyen,
Amelyre szántál, önként, szabadon,
Legyen derűs bár, vagy sötét az élet,
A Te nevedben állni akarom!

S ha többre hívnál, építómesternek,
Hajókormányhoz, azt is köszönöm!
Tudom, hogy nehéz lesz akkor az életem,
De Te segítsz, hisz Érted küszködöm!...

Uram, add kérlek, hogy boldogan éljek,
Tebenned hívón, szépen, szabadon,
Dalos lélekkel nyugodtan dolgozzam
Új életet keltve a romokon!

Add, hogy együtt sokan dicsérjünk Téged
Boldog magyarok: annak, ki megáld
Minden munkánkban az Ő békéjével,
Zengjük a forró hála himnuszát!

De Uram, hogyha más életre szántál,
Én szívesen veszem keresztedet,
S ha megsegíted ezt a gyöngé vállat,
Én akarlak követni Tégedet!

...Uram, hiszem, hogy megszabtad a helyem,
Mutasd meg nékem, kérlek, hol van az,
S én addig akarok ott csendben állni,
Míg egyszer majd Te el nem szólítasz!

(Manréza, 1948.)

Kína: „háború” a keresztény egyházak ellen

A kínai felsőbb vezetés nem nézi tétlenül a kereszténység térhódítását a kommunista államban. A földalatti és titkos gyülekezetek ellen eddig is keményen fellépett a kormány, az elmúlt években azonban a saját ellenőrzésük alatt tartott közösségeket sem kímélték.

Nem mintha eddig olyan könnyű lett volna az ottani hívők helyzete, hiszen pl. a keresztény Hazafias Mozgalom esetében a Kommunista Párt rendelkezik a végső döntéssel, hogy többek között ki és mit taníthat, hány ember keresztelkedhet meg évente, hol lehet dicséretet énekelni – számolt be a billionbibles.com.

A jelentős keresztény kisebbséggel rendelkező Zhejiang (Csöcsiang) tartományban 2014 kezdete óta a helyi hatóságok eddig 35 katolikus és református templomot dózeroltattak le, továbbá több mint 400 keresztet távolítottak el különböző keresztény ingatlanokról. A májusban nyilvánosságra hozott 36 oldalas hatósági rendelet értelmében – melyben a látványos és nagyméretű keresztnek üzennek hadat a helyi szervek – további akciókra lehet számítani.

A „Kelet Jeruzsáleme” névvel is illetett Wenzhouban a kínai kormány lerombolt egy megközelítőleg 4 millió dollár értékű megatemplomot, épület nélkül hagyva ezzel hívők ezreit. A többszintes komplexum a keresztény Hazafias Társasághoz tartozott, melyet ugyan a közösség egy másik helyen újraépíthet, azonban a kompenzáció csupán az ingatlan értékének egyhatodát éri el. Arra a jogos kérdésre, hogy mi áll a történetek hátterében, a China Outlook próbált választ találni.

A Krisztusban hívők száma azonban a jelentős kormányzati ellenszélben is napról napra növekszik Kínában. A Pew Reseach Centre 2011-ben még kb. 67 millió főre becsülte a kommunista országban található keresztény kisebbséget, ez a szám jelenleg minden bizonnyal még nagyobb lehet.

Tong bíboros felhívása a kereszték ledöntése ellen

John Tong bíboros, Hong Kong püspöke augusztus 13-án sürgős felhívást tett közzé a Zhejiang tartományban történt kereszték ledöntése ellen. A jelenség már több mint ezer katolikus és protestáns templomot érintett. A bíboros arra kéri a kínai

kormányt, hogy fékezze meg az illegális cselekményeket, azért is, mert a most elpusztított számos kereszt és épület a kormány engedélyével épült.

A kereszték és a keresztény épületek elleni kampány 2014-ben indult, amikor Xia Baolong, a zhejiangi párttitkár észrevételezte, hogy a tartomány egyik nagyvárosában, a wenzhoui városképben

túl sok keresztet lehet látni. A hívek arra gyanakszanak, hogy a valódi ok a hivatalos és a földalatti keresztény közösségek hatásának és befolyásának csökkentése a cél a kínai társadalomban, amelyben nagyarányú keresztény hitre térés tapasztalható. A kampány nagy ellenállást ébresztett a hívekben, a papokban, a püspökökben és a protestáns tiszteletesekben, akik nyílt levelekkel, a közösségi hálók révén és tüntetésekkel tiltakoznak az igazságtalan döntés ellen. Néhány hívőt és papot le is tartóztattak.

A kereszték lerombolása elleni kampány külföldön is terjed. Tong bíboros ezzel párhuzamosan arra kéri a Hong Kong-i híveket, hogy imádkozzanak és tartsanak böjtöt a kínai vallásszabadságért. Osztózzanak továbbá zhejiangi testvéreik szenvedésében. Tong bíboros ezzel válaszol a wenzhoui püspök és papjai kérésére, akik rózsafüzér imádságot és böjtöt javasolnak a hit és a kereszték védelme érdekében.

(magyarkurir.hu)

E számunk szerzői

Dr. Boros Attila ny. sebész főorvos

Dr. Gedeon Magdolna egyetemi docens

Gróf Lajos újságíró

Prof. dr. Dienes Dénes egyetemi tanár a Sárospataki Református Teológiai Akadémián

Ifj. dr. Hafenscher Károly evangélikus lelkész

Jónás Sándor református lelkipásztor

Dr. Kiss Endre József a Sárospataki Ref. Nagykönyvtár igazgatója

Dr. Kabdebó Lóránt irodalomtörténész, a ME professzor emeritusa

Majorszki András középiskolai tanár

Mészáros Zoltán református lelkipásztor

Mikolai Vince pápai prelátus, főesperes, diósgyőri plébános

Dr. Molnár Róbert kübekházi polgármester

Sasvári István villamosmérnök

Dr. Sály Pál intézetigazgató egyetemi docens

Tartalomjegyzék

MÉCS LÁSZLÓ VERSEI (3–4)

ÜNNEPEK – ALKALMAK

JÓNÁS SÁNDOR: Adjunk hálát az új kenyérért! (5)

EGYHÁZAK, TEOLÓGIÁK, HITVALLÁSOK

GRÓF LAJOS: Kötelességünk a hívek javának és üdvösségének szolgálata (7)

HAFENSCHER KÁROLY: A gyónás (12)

MÉSZÁROS ZOLTÁN: „Ne tanúskodj hamisan felebarátod ellen!” (14)

EGYHÁZAK ÉS TÁRSADALOM

MOLNÁR RÓBERT: Ébredj fel, aki aluszol! (17)

MIKOLAI VINCE: Lehet-e Diósgyőrben II. János Pál pápáról
elnevezett tér? (25)

EGYHÁZAK ÉS TÖRTÉNELEM

DIENES DÉNES: I. Rákóczi György és Lorántffy Zsuzsanna
bibliás kegyessége (27)

KABDEBÓ LÓRÁNT: Fél évszázad kisebbségben (34)

MAJORSZKI ANDRÁS: Hetven éve történt: málenkij robot (42)

BOROS ATTILA: Emlékmozaik (49)

EGYHÁZAK ÉS KULTÚRA

SÁRY PÁL: Vallási erőszak a IV–V. századi Alexandriában (64)

SASVÁRI ISTVÁN: Gyarmati Fanni világa (74)

ÉVFORDULÓK

Az elhurcolt szerzetesekre emlékeztek Miskolcon (82)

KISS ENDRE JÓZSEF: Diktátumokról, időszerűen (85)

IN MEMORIAM

GEDEON MAGDOLNA–SÁRY PÁL: Prof. Dr. Zlinszky János (1928–2015) (89)

KITEKINTŐ

Kína: „háború” a keresztény egyházak ellen (94)

Tong bíboros felhívása a keresztiek ledöntése ellen (94)